संचिंतयत्यनुदिनेस्थिरतामुपेत्यतस्याशुसंसृतिदावानलतीव्रघोरतापप्रशांतिमुपयातिचि
तिप्रसादात् ६ इतिश्रीमच्छंकराचार्यविरचितंसाधनपंचकंसमाप्तम् ॥६॥ श्रीवाग्गीशाद्याशीता
हरिपदयशोभूतिरतुलास्वयंज्योतिर्लक्ष्मीर्निरवधिसुखस्वादुमधुराष्ठधाधारासारा
त्रिगुणपरिवारातिविमलाचिदानंदाकारावसतुममचित्तेत्रिपथगा १ निराकारास्त्वेश्वरभव
दियमीशात्ममनिपुराजगत्स्रष्टादेवास्त्र नरमुखभ्रांतिनिविडेनिमग्नंदुःखाब्धौदुरित
रचितेवीत्वत्स्वरूपयासमुद्धर्तुंनीराकृतिमिहविधायाविरभवत् २ स्वयंशुद्धःसंवित्प्रकृतिगुह
येशान्तिरजेत्वमात्माभूतानांपरिमितनन्तंनांजनिमतांनिजांशक्तिंचित्रांस्थिरचरजगद्वेत्तमुचि
तांप्रविश्येदंसर्वंनियमयसिभागीरथिसतिदुर्विधार्विष्णुःशंभुस्त्वमसिपुरुषत्वेनसकलारमोमा
गीर्मुख्यास्त्वमसिललनाजुष्टजनये निराबाधागाधा भगवतिसदात्वंविहरसिहितेनीराकारा
हरसिजनतापनस्वरूपया ४ त्रिधाभूत्वागंगेदिविभुवचपातालभुवनेसुरान्नून्नागादीन्क्रि

२३ मूनिरवनत्र सार्केकुजेन्त्यमवंदि वशेऽब्दवेशे॥ क्रूरखेचरदशासमये चेन्यादिजातकोक्ता
दशारिष्टवर्षे लग्नेशो हायति [illegible] दियोगोत्पनो मरणादशारिष्टसंभवेद्दुःखमित्यर्थः रवीन्ग
नौमुक्त गमूशरीफ केंद्रे दनाय [illegible] ीतिरागो॥ जन्मारमेब्दशशिजेब्दयो द्वन्देशाहि दुर्वेषमि
देवदंति॥ तस्मिन्न बुधे केवलम [illegible] भौमारिद्रष्टा पिनशोभगोब्दः नथाष्टगेशे सबलेकुजे
क्षिते युक्ते विदशेशमरणं चवेधः॥ एतेयोगास्ताजिकसिंधावन्यथैवोक्ताः भृकेशरफस हि
तोजन्मकाले भास्करः वर्षेधिकारकेंद्रस्थो ज्वररोगत्र रूग्णानिकृत॥ भौमस्थानेधिकारिदुःपुने
वर्षेकुजस्तनो बुधोधिकारी भौमेन क्रूरदृष्टोम्रगानिदः॥ भौमयुक्ते बुधे सार्के विदशेशवधनमृ
ति इति स्वत्रोमभयोविरोधोऽएवा योगांतरशेया वर्षतंत्रे भौमस्थानेधिकारिदो गृहेवय
भयंकुजः॥ मंदोधिकारी विलोहहने पीडाकस्मृतः अस्मिन् योगेष्टमस्थो चंद्रो ज्ञेय इति २३
भौमेष्टमे भयं वहेः ब्रह्माशैवानपाडये॥ शरीरस्थे चतुष्पदभयः पापादःखेरुजास्तजः अ वर
त्र प्रथम योगे हीनाधिकारकुजे रवियुते अष्टमस्थे द्वादि भयं द्वितीये योगे धिकारिणि
भौमे दशमस्थे वाहनात्यात इत्याहयादव हीनाधिकारि पिकुजे ष्टमस्थे सार्के ग्निभीतिनृप

.५

प्रवासपीडनंचांगेष्वीकर्षपवनोत्थरुक् क्लीवस्त्रोभवेत्पीडासिंहकोयेचसप्तमे ८ इतिसप्त
मभावविचारः अथाष्टमभावविचारः तत्रैवष्टमभावे किंचिंतनीयमित्युक्तं चंडेश्वरेण अथा
युर्विरोधोनिधनंचराज्यं मेदोत्थवस्त्रोचनिकृपणाच वेषम्यदुर्गादिकुशत्रुरोधोनधा
दिसंतापरणेनदुःरोगाः छिद्रंस्त्वभावात्रिपुदष्टविचारणीयंनिधनेसमस्तं अथचापिपूर्वव
द्विचारः अथयोगायादेवन वर्षेशेवनिजेवलेरवलहतेशस्त्रान्मृतिर्मृत्युगेतस्मिन्वह्नि
५।५।१। भगेचनिभी [illegible] पद ३।६।७।१ मेचौरोग्रलोकाद्भयं रवस्थेस्मिन्नृपतेर्भयंहिवुकेगमा
त्पितुर्मीनतलाद्धा ८ मवगतेकुजेमृतिसमंमृत्युर्न्विज्येक्षणात् वर्षतंत्रे अब्दपभौमस्य
पत्रकुत्रावस्थितस्यफलमुक्तं भौमेब्दपेक्रूहतेऽपसाघातोवलाजिते अग्निमिरग्निनेत्त्वर
नराद्विपदमेमृतिः ॥ जन्माष्ट [illegible] नगतोजेसोब्दलग्नाधिनाथकृतमृत्युशीले स्यादब्दमन
पृ अब्दिवाब्दवेशसार्क [illegible] महीजे वर्षतंत्रे कुजार्कयोगेदिवसेनृपभयमुक्तं ॥
लग्नेथिहापतिसमापतयोमानावैदिन्यशालिनइमेर्वधनप्रदास्युः वेशाकरिप्रसमये

तदधिपतौ क्रूरैर्युक्ते तथा दृष्टे। राज्यसहमं मूसरिःफे राज्यभ्रंशश्च कोशनाशश्चापि
सु तृसहमं शुभैर्युक्ते शुभगेहे मुथशीलगं स्वपतिना भवति च पितृजः। सौख्यं वाहनवस्त्रा
र्थधननिचयं। अस्तेन वलहीने पितृसहमे ष्टमेलग्नात्॥ क्रूरकृते मूसरिफे मरणं
तानस्य परदेशे। चरलग्ने स्थितेनास्मिन् स्थिरभे हि गमनं नेऽमार्गे॥ मातापित्रोः समनाथे नष्टे
नाशस्तयोर्भवेत्तु॥ उदितेन वीर्ययुक्तेऽवानयो सौख्यं प्रजायते॥ सहमे वा तदधीशे स
मेत्थशालीयुतः क्रूरैः॥ वर्षस्य पूर्वभागे रोगो नानस्य चोत्तरार्द्धे वा॥ सबलार्द्धे सह
माधीशे नृपान्मानयशोऽभ्रमः॥१२॥ एवं च मातृसहमं फलं ज्ञेयं यथोदितं। सुतसहमे शुभ
युक्ते शुभगेहे मुथशीलकृतं स्वपतिना च। भवति हि॥ सुतस्य लाभो शुभदृष्ट्या गादतो
वा शुभं। सुतसहमं च तदीशो पापयुतः सौम्यमुथशीलः॥ पुत्रं सुतस्य दुःखं पश्चात्सौख्य
भवेद्वर्षे। सुतसहमं पापयुतं मुथशिलगं वा सुतस्य नाशो ध्येयो॥ भिन्नग्रहे अयुक्ते सुत
सहमे। पापमूसरिःफे प्रकोपो नितनुः। कष्टं सुतस्य वषेनयाः कलह। पुत्रसद्मेश्वरे नष्टे पुत्र २५
नाशं विनिर्दिशेत्॥ तस्मिन्नभ्युदिते पुत्रावस्थिते पुत्रवा प्रिया दिशेत्॥ सूतौ सुतेश्वरो व

र्यपुत्रसद्माधिपो भवेत्॥ दृष्टः स्वामिना सौम्यैश्च पुत्रलाभकरो मतः॥१४॥ क्रूरदृष्टे जा
११ तारव्यसहमे निर्वलाधिपा वैर्षे मूर्छी भवेत्युतां विपरीते [illegible] यं वहु॥१५॥ जलसद्मश्
भैर्युक्तं दृष्टं वा स्वामिना यदि॥ घृतेशाधिकपतनादि [illegible] दग॥ [illegible] ना मतं। शुभयुतदृष्टे
कर्मलाभयशशिल मे गवस्वपतियुतदृष्टे॥ नूतनदेशपुरा [illegible] स्वामित्वं भवति नियमेन।
वलवंति सहमाधिपतौ क्रूरायुक्ते शुभैर्दृष्टे। भवति हि धनचयता भो वाहनवस्त्रा
र्थभूमिलाभश्च। पापाक्रांते तु स्मिन् धननाशा नृपाति दंडश्च। पापैर्दृष्टे तस्मिन्नृ
पूर्वोर्जित धनचयविनाशं क [illegible] पतौ मूसरीफे परस्परं रेवटैस्तथैव फलं। कर्मद्विदास
हमाधिपत्नो शनियुतदृष्टे च कर्मवैकल्यं॥ पत्यौ वक्रे दग्धे केवलं भवति। बुद्धिनाश ११
श्च॥१७॥ मांघाधिपश्च पापः पापैर्युतदृष्टे ति मांघानि॥ निधनाधिपश्च यशशिल
गमा घाति धनं तदो हृद्यं॥ मांघाधिपश्च सौम्यः शुभयुतदृष्टे न मांघं स्यात्॥
मिश्रग्रहयुतदृष्टे स्वल्पतरं मांघभावाश्च॥ शुभमृथाशिले च सहमे वाहनश्चा

सौ स्वनामफलं वदेतिहि॥ जन्मकाले निषेगेहे। वैषे क्रूरयुतं तथा॥ पुराणसुहृन
सुखवार्थघ्ननदधीशेचनिर्बले॥ गुरुसम्भमभैर्युक्ते दृष्टे वा स्वामिना यदि॥ उ
पदेष्टुं सुखं वर्षे विपरीते विपर्ययः॥२॥ ज्ञानसद्मयुत्ते दृष्टे स्वामिनाचशुभग्रहैः॥
वक्रविद्यावबोधस्यादिद्या भावोन्यथा भवेत्॥३॥ यशसः सहमाधिपत्तो विना
शगः पापयुत्तदृष्टे॥ प्रकरोतियशोनाशं पापार्जितधनयशोलब्धिः यश्चासह
माधिपत्तोष्ठभस्वरूपेन मद्याशिलीकर्त्तेपुंसां॥ धर्म्मत्वपधनलब्धिं करोति नियत्त
महाहवे विजयं॥ यशसः सहमाधिपत्तो नष्टग्रहयुजो वापापमूसरीक्ष्य॥ अपरा
स्तेजोभ्रंशो बाहनवस्त्रार्थपदनाशः॥ यशसः सहमेप्येवं। फलं प्रकल्प्यं च सैमकः॥
हः॥ अन्येषां सहमानां फलमेतादृशमेव शुभा[illegible]॥ मित्रसद्मशुभैर्युक्ते दृष्टे
वा स्वामिना यदि॥ नानाविधं मित्रसुखं लो[illegible]ष्यिये॥ महात्म्यशुभदृष्य
ते॥ तथा च स्वामिना वर्षे॥ एकांतकन्यकरणे वि[illegible]गो वाधिपो गापनं न विपरीते॥४॥ २५

आशाशुभतयुतदृष्टाषष्टाष्टमरिष्फवर्जिताशुभदा ॥ प्रकरोतिवांछितार्थं ॥ नानार्थ
१६ स्वाधमत्रसौख्यदपुंसां ॥ ६ ॥ तदधीशोपिफलस्या [illegible] योयागतेतोदुःखं ॥ ७ ॥ सामर्थ्य
शुभयुग्दृष्टं स्वामिनाप्रयुतं भवेत्त ॥ वलाधिकं [illegible] देहे । विपरीते शुभंवदेत् ॥ ८ ॥
भ्रातृसप्तमभृतांकोंतेदृष्टंवा स्वामिनायदि ॥ मिथः सौख्यंसोदराणां ॥ कलहो विपरीतके
॥ ९ ॥ भ्रातृसप्तेश्वरेनष्टे तनुजनाशस्तदा भवेत् ॥ तस्मिन्वा भृगुदिनेवार्ययुतेः भ्रातृः सु
खंवदेत् ॥ १० ॥ गौरवंसहमंचयदापतियुग्दृष्टं शुभगेहे स्थापि ॥ सुखंनिचयं धन
मानंराजश्रीभूषणांवरसलब्धिः ॥ शुभंनृपशीलगेपुंसां गौरवसहमंभ भाग्येहृद्
यंकांतिज्ञानप्राप्ति धनसुखवाहनार्थवस्त्रकरं गौरवसहमंचयदा ष्यसद्गृहेयत्ता ।
नृपशीलकृतं भवति नाना भ्रंशकुर्यात्धननाशं सर्वसौख्यपदविहीनं ॥ त्रिभ्रयुतदृ
ष्टंगौरवसहमंनहिमित्रभनृपशीलकृत ॥ प्रादौशुभकार्यंमनशुभंचा वेनिर्गमेपुंसां ॥ १६
अत्रसर्वसहमानांमित्रगृहयुतावेतदेवफलंवाच्यमित्यर्थः ॥ राज्यंसभमयुतदृष्टंराज्यंशो
नृपशीलितंसौख्यैः ॥ राज्यप्राप्तिकरंस्यात् ॥ तद धी [illegible] पर्वलक्षणायुतेनच [illegible] वलहीने

२५ त्रिशां [illegible] श्रापतशीरदृशात्र [illegible] त्रितिजेव्योमवरावि लग्न हीनांशमार्गेण एष कृपयकूवास्याप्यास्वमासत्रांपिडात्तु शीरारव्यं दशाग्रह
णां ५८ [illegible] दिकसर्वभानां त्रैकातशीरारवि दशाग्रहाणां प्राज्ञैः फलान्यत्र विचार्य सम्यक् कूवीस्यात्तिखेटस्य दृग्गं दुवानि ५९ इतितशी
रदशाफले [illegible] भावतशीरतमः लग्नादि दिष्कास्या गृहाविशोध्याः परस्परं शेषदशाग्रहाणां हस्त्रादिके भावववदत्र नूनं फलैप्रवीणैः
पति चिंत्यमत्र ६० इतिभावतशीर श्रापसकलभावतशीर भावस्यचोध्रुकिमितिशरस्त्राप्तहीनास्यरास्ये ८।१३।ल वैदिनाद्यास्य दशाल
ग्नमुखादिकानाने ज्ञपाप [illegible] न्यत्रवुधैस्वभावा ६१ इतिभावतशीरदशा स्फुपेभास्करोभादिकौजन्मत [illegible] सोभवेतजन्मकालेसमादिसा
स्यात् स चंद्रानितोमासि [illegible] प्रवीणैः ध्रुवप्रस्फुटोमासस्य भानुः ६२ स्वपष्टांकस्यकलाहृता खरखगजे ६०० लब्धगतदिनानि तन्त्रशेषपत एषगाहा
नि जग्गुलैर्भक्त्रं रवस्त्यापतभि २०० नोज्याहृतेन फलेन निघ्नवत्तोपुत्तोनिंलत दुष्टेः कार्यभास्वद्भावद्धिनियतमासस्य वेशः क्रमात् ६३
र्वि अत्रपसर्वंलौपरिमासवेशानघनं पसगस्यालिप्तारवखा [illegible] भक्तागतदिनानि लब्धं तु सर्वहृतविशात् वशेषात् खरखाभ्राष्टवेदैः ४८००० खा
प्तैर्दिनैमासवेशोरवेत्र हृतिः स्यात् ६४ अखंडितानांरवलब्धासवेशस्य वमवेखंडितताराकाणां एकादिपादेध्रुवसर्वनाड्याहारैरवबुधार्क
शानादिकस्त्रे ६५ सर्वहृतनाड्याः खखसप्तकेभ्योधिकोनके धीश्च गुणः कलाद्यः नोहृपःस्याध्रिकेत्र [illegible] खोन्युनाह्निनि घ्नोद्दिशातादि
केभ्यः ६६ गुणकः अभतरोपयं चापुत्रामपूडहचि स्वाग्वित्राज्ञोमहप्रउम्रघसपूउशो अपासप्रवेशे फलानि प्राक्लग्नस्यपतेर्न
वांशपाति नालमांशानाथस्य च मैत्रीस्नेहदृशास्त्रसंतनश्चदृस्यदृग्योगतः मासेस्मिन्वहुलंस्वनिगदितं पतोस्तदास्वरश्मिः कष्टोपद्रव
संतापैश्च संततं चिंताविनाशः ध्रुवं ६८ कष्टं रोगभयं करोति नियतं मासेन्तणां व्यस [illegible] नीचहग नोस्तगोपदितपोरैकष्टकष्टासुखं
मृत्युस्याद्धितीयोर्यदाप्रकुरतोनन्तुभंतां नीचास्तगोश्चास्तपोर्लग्नस्यांशापतिर्यदा [illegible] कोतिशंकारकः ६९ वितस्यांशपति २५

स्त्रीपुत्रमित्रैर्विविधं विलासं प्रपूजनं देवगुरुद्विजानां शत्रोर्विनाशं प्रकरोति भानोर्दशां [illegible] गुरोर्दशायां ४२ माणिक्यमुक्ताफलहे
मलाभं सौख्यानि दत्ते विविधानि नृणां च चंद्रीदशा जीवदशाविपाके सर्वार्थलाभं विपुलां [illegible] ४३ मानं नृपाद्राजजनात्सुहृच्चारियोर्विनाशं प्र
करोति मिथ्याकलाभं वित्तस्य भौमस्य दशा दशायां गुरोर्नराणां बहुलं सुखं च ४४ जनः प्रणाशं स्वजने विरोधं करोति मिथ्याकलहं सदारैः शशांकसू
नोस्तु दशाप्रपाता गुरोर्दशायां त्वसुखं च कष्टं ४५ इति गुरोर्मध्ये अंतर्दशा द्रोहं स्ववर्गेषु परैर्विवादं सुखार्थनाशं प्रकरोति पुंसां प्रमादनिद्राक
लहं दशायां शुक्रस्य मांद्यं महवीशतो च ४६ दुष्टान्नपंभं मनुतेर्भयं च पितोदयं देहबलार्थनाशं गान्योर्दशायां त्वगुरोर्दशायां तनोति धत्ते पर
मं च कष्टं ४७ सत्यार्थलाभं कृपशीतपीडां स्वामित्रपुत्रैः स्वजनैस्तु दारैः कलेशं च तिभंगुज्ञस्य पाके प्राप्ति नाराधितैपतेः प्रमोहं ४८
वेशानुरागं च विपत्तिभीतिं विलासकुधर्मधनं नृपं च दशा च भौमस्य भगो दशायां प्राप्तं च पुंसां न सुखं कदाचित् ४९ सद्बुद्धिवृद्धिवि
जं देवभक्तिं विद्याविनोदं प्रकृतं च कीर्तिलाभं हि शुक्रस्य दशाप्रपाता बौधी दशा स्त्रीजनितं च सौख्यं ५० हीरांबररत्नावरकेतांजनानां लाभं नृपात्
सततप्रस्थैः सुहृत्त्वा शौर्यं च देवद्विजरोहितस्य दशाप्रपन्ना प्रकरोति सौख्यं ५१ इति शुक्रमध्ये अंतर्दशा कलेशप्रवासंभयमिष्टहानिं करोति वैरं सुजनै
स्तदाः भानोर्दशा भौमभुवो दशायां प्राप्नोति पीडां परमां शरीरे ५२ कष्टेन लाभं च सुखं च मांद्यं हृद्रोगदुःखं विविधं करोति [illegible] निद्रां भयमुग्र
वैरं चाद्री दशा भौम [illegible] ५३ [illegible] शोकं धनार्थनाशं कुधर्मसंसिद्धिपशुपुत्रहानिं कौजे दशा सूर्यसुतस्य पाके शशिनं दनस्य दशा नरा
मित्रे ३ [illegible] निजे बंधुमित्रैः ५४ सुखार्थलाभं निजपुत्रैः प्रीतिं विधत्ते विविधं विलासं मंदस्य पाके शशिनं दनस्य दशा नराणां नृ
पसंग [illegible] अनुरागं विजयं नृपप्रसादं बहुलं च लाभं सौरेर्दशायां धिपतस्य पाता सुखार्थलाभं प्रकरोत्य वश्य ५५ सुगर्व
[illegible] भक्तिं सुखार्थलाभं नृपतेः सुहृच्च सौरी दशायां धिपतस्य पुत्रे भूपेस्तु तस्य पाके करोति पुत्रान विविधांश्च भोगान् ५६ इति श

इते श्री[?]कस्य दशाविपाके प्राप्ते शुक्रदेवपुरोहितस्य २५ लाभं नृपाज्जन्यजनात् स्नेहं च संततं उग्रमित्रात् कृषिलाभं सौरीदशांतर्दशाप्रवेशे कुर्या
२७ त्... २६ स्वबांधवैर्मित्रसुतेष्व वैरं शान्त्योदयं कांतिबलार्थनाशं करोति चंद्रस्य दशाविपाके दशा हि मंदस्य कलत्रकष्टं २७ इति चंद्र
दशायामंतर्दशायां ... बंधुमित्रसुतैर्विरोधं भयं विपुलं मनस्तु खं न राज्ञां करोति भौमस्य दशाविपाके प्राप्ते तु राहोर्विविधं च कष्टं २८ सुखार्थना
शं निजमित्रकष्टं करोति ... स्वजनैर्विरोधं कुभोजनं भ्रांतिमस्तु तस्य पाके दशाप्रपन्नासुरपूजितस्य २९ खलैर्विवादं स्वजनैर्विरोधं रोगोद्भवं राजभ
यं विपुलं करोति ... केदशायां प्राप्ता कुजस्य कष्टं बहुलं नराणां ३० ... प्रपीडां प्रकरोति पुंसां याम्यां दिशायां तु रुकशत्रुभयं हुताशीस्यात् सौरिदशा
भ्रांतिसुतस्य पाके यदि प्रयाता स्वजनैर्विरोधं ३१ यदा खरांशोर्हरणी ... तस्य दशा प्रविष्टा प्रकरोति सौख्यं धनागमं कांचनभूमिलाभं प्रपोषणं
... सुतादिकानां ३२ हिरण्यनानांबरजलार्थलाभं करोति शौख्यविजयं हि पूर्णं तारधिराजस्य दशा प्रयाता भौमस्य पाके च प्रभूतरागं ३३
इति भौममध्ये तर्दशा ... तासां धुजने पु सौख्यं ... त्वितं चित्रं न द्विजदेवसेवां दशाप्रदा देवगुरोः प्रजानां चांद्रा दशायां प्रकरोति
मानं ३४ सोख्यांबरस्थानचतुष्पदानां लाभं च सौख्यं बहुलं विलासं सौम्यदशाविपाके प्राप्तां प्रतिष्ठां प्रकरोति पुंसां ३५ वातार्तिहितक
पश्मनल्परोगकांतेर्विनाशं नृपतेर्भयं च सौम्यस्य पाके यदि स्यू... नोदशा प्रयाता बहुवित्तनाशं ३६ नानार्थलाभं प्रकरोति पुंसां लाभं महीनीसा
त्स्वजनाच्च सौख्यं प्राप्ता हि सूर्यस्य दशा दशायां सौम्यस्य नित्यं विविधं विलासं ३७ कष्टं शरीरे निजबंधुवैरं सौख्यार्थनाशं च भयं हि तीसात ॥
काताद्यं ... सोदशा प्रपन्ना चांद्री दशायां प्रकरोति नित्यं ३८ व्रणोदयं दद्रु विचर्चिकां तिं सुरवार्थहानिं बहुलं च कष्टं करोति सौमस्य दशा
विपाके दशा हि भौमस्य परैर्विवादं ३९ इति बुधांतर्दशा वातोदयं वातकफोदयं वा धर्मार्थनाशं रिपुरोगभीति भगोर्दशा जीवदशाविपाके नृ
णां विधत्ते नृपतेर्भयं च परैर्विरोधं बहुलं च कष्टं कफोदयं धर्मधनक्षयं च सौरी दशा जीवदशाविपाके नृणां विधत्ते नृपतेर्भयं च ४२ २७

गतं विहाय दैत्याधिपः शोकग्रहे दुर्दैः स्यात् या ४ इति भौमदशाफलम् श्री प्रीतिसंपदं ... ऽर्कपुत्रो निवाधिपत्यं ऽभ्रमणं कुधान्यं दुर्गादिकं
स्वाप्निमयो मरखो प्रिवासासि जीर्णा निजरोगनाप्तिं खरोष्ट्र कोशादिक दुर्गरक्षां शनैः ... मध्यबलो विचिंतं करोत्य नर्पागमनं खलचं सुखा
र्थं नाशास्वजनैर्विरोधं ११ धनहयं चौरिनृपादिभीतिं करोति वैरं स्वजनैः स्वामित्रैः पतंगजो नष्टबलो नराणां सुखं न किंचित् तस्य दशाप्रवेशे २१
वियोगदुःखैः परितप्तदेहं मित्रार्थनाशं मरणं प्रकुर्यात् स्वरांशजो दग्धबलो हि दग्धं सुखं स्यहरैः स्वसुतैर्विवादं लग्नात्त्रिषष्ठायगतोऽर्कपुत्रो
न्निश्चो पि सोऽल्पफलोदो दशायां २२ पा० इति शनिदशाफलम् चरे विलग्ने प्रथमत्रिभागेऽक्षेष्ठ दशायां स्य तनोर्निरुक्ता मध्याद्द्वितीये च धमा
तृतीये व्यस्ताद् दशास्या स्थितनस्य कल्याः हिः प्रततेस्तनोश्च २३ पूर्वे त्रिभागे द्विजदेत्वनष्टा दशा द्वितीये खलपूजितास्यात् मध्यात्तृतीयेक
कार्थिनां त्रिभागे ह्रैवं फलं स्वशुभं त्रिभेदैः २४ इति लग्नदशाफलम् अथ पातरदशाफलानि राज्यप्रसादं धनधान्यलाभं सुखागमं मित्रसु
खोदयं च हतेन्दिनाथस्य दशाविपाके विधोर्दशास्त्री स्वजन्मोदं २५ सेनापतेर्वा नृपतेर्धनाप्तिं मित्रार्थलाभं बहुले सुखं च भानोर्दशायां
यदि भौमे मित्रसुनोकरोति रक्तोवरभूमिलाभं २६ सुखार्थनाशादि पुत्रोगभीतिनि तधमत्वं व्यसनागमश्च कुपुत्रदारं तं सकलार्थनाशो बुध
स्यातिग्मांशुदशाविपाके २७ हेमांबलाभं स्वजनातमहितं स्त्रीपुत्रतो वा विविधं च सौख्यं दिवाधिनाथस्य दशाप्रवेशे जीवस्य दृते सुतनपेण
संगं २८ शुक्रस्य चेत्तु घस्तेपतेर्दशायां दशाप्रकुर्यात् कुमतिं तशान्तां वैरोद्भवं सतपुत्रबान्धिताहं धर्मार्थनाशं विविधं च कष्टं २० शौरिदशातीव्र
कोरस्य पाकेन्त्रणां पृथक्तानां ... जो ... हरुदस्वभूपालभयं विवादं देहे तु सत्वं स्वजनैश्च वैरं २१ इति रविमध्ये ... दशा पितादिरोगं स्वतनोवृ
ज्ञात्वे भूपाद्भुतं तौ ... विरोधं कुर्यात् बुधदशाकस्य दशाविपाके भानोप्रपीडात्वरितोऽर्थनाशं २२ सुखार्थं भीत्यौ नृपतेर्विरोधं कुस्त्रीप्रसंगं कुजनै
विवादं भौमस्य ... पतेर्दशायां दशान्तर्गते देहभयं वसत्व २३ यानाम्बरभार्यसुवर्णलाभं निजेष्टवृद्धिं प्रियतां च ... के वो धीज्ञाज्ञा
कस्य दशाप्रवेशे ... दशाप्रविष्टा प्रकरोति सौख्यं २४ पुण्योदयं ब्राह्मणदेवभक्तिं नृपाधनाप्तिं सकलमित्रसौख्यं ॥

सो [illegible] फल [illegible] दशायां प्राप्तेतस्य सौम्यमध्येवलः शुभत्वं संपूर्णवीर्योति शुभोनिरुक्तः ९४ इति भौमदशाफलम् स्वबुध्यतोऽर्थागमनंच राज्यं सौ
३ ख्यं स्वहस्तोर्जि[illegible]तिमध्यसंपूर्णवीर्यान्वितसोपुत्रोमर्दते विलासं स्वजनैश्शुभत्वैः ९५ सद्बुद्धिवृद्धिसुतवित्तलाभंविद्याविलासं स्वजनैश्च
सौख्यं सोम[illegible]जो [illegible] वलो दशायां दत्ते हि सौख्यं विविधे प्रपंचै ९६ कष्टोदयं सौख्यबलार्थनाशं करोति [illegible] भीभिरुगार्तिमुग्रां प्राप्नोति
वैरं स्वजनैश्च नत्योर्नि[illegible]विपाके [illegible]शोकसूनो ९७ स्वज्ञातितो वं[illegible] स्यग्रवैरं कुर्या[illegible]लोके सह पाल्य सौख्यं वित्तार्थनाशं कुमतिप्र
सत्वं पुंसां विशेषेण बुधो हि दद्यात् ९८ त्यक्तां वुरं ध्रोत्यमतोन्यगोत्रे[illegible]ति चोपि सो[illegible] फले दोदशा याचापातित्व सौम्यमध्यबलं शुभत्वसंपू
र्णवीर्यांशुभो निरुक्तः ९९ इति बुधदशाफलं ऐश्वर्यलाभं नृपतेश्च मानं कोत्यादयं राजसमागमंच प्राप्नोन्नृपाणांसबलेसुरेज्ये हेमांवरा
द्यं विविधं विलासं १०० व्यापारतोर्थागमनं गुरुत्वं भूप[illegible]हेच सुतदारसौख्यं प्राप्नोति मित्रांवरधर्मलाभं वाचस्पतेर्मध्यबलस्य पाके १
दारिद्रदुःखैः परीपीडितांगो धर्मार्थनाशं रिपुजं भयंच सोमित्रपुत्रैः कलहं सुरेज्ये नष्टोविनष्टं प्रकरोति सर्वं २ उग्रामयार्तिं धनधर्मना
शं [illegible]पोर्भयं वा नृपतेस्तथैव सुखत्यं मित्रसुतैर्विरोधं करोति दग्धः सुराज्यपुज्यः ३ लग्नात् षष्ठाष्टस्यगतो विवर्ज्यो वाचस्पतिः शोभ
नतोऽदृष्टः स्यान्नयाः ४ इति गुरुदशाफलम् राज्यं कलत्रैः सुचखं विलासं दत्ते धनं याचनभूपमानं शुक्रस्य संपूर्णबलस्य पाके पुत्रोदयं मि
त्रसमागमं च ५ स्त्रीपक्षतोर्थागमनं च सौख्यं मिष्टान्नपानं वरसुंदरीच दैत्याधिपो मध्यबलो हि दत्ते गोवाजिमित्राणि धनानि षष्ठी ६ ३
नस्तातः संभ्रमणं च पुंसां करोति विज्ञानयशोऽर्थनाशं सहो च मित्रात्मजकामिनीभिः क्लेशां सितो नष्टबलो तिकष्टं ७ पुत्रो हतिरोगभयं च सौ
कं सुखार्थनाशं सहो च मित्रात्मजकामिनीभिः स्वजनैर्विरोधं प्राप्नोति दग्धो भृगुजे[illegible]ते स्वे मित्रदारारिभवं च पुंसां ८ व्यापारकर्मादि २३

भंवलकोतिरद्धिं करोति भूपत्वमथोसचिवत्वं सुवर्णरत्नांवरभूमिलाभं दिपापतिः पूर्णवलो नराणां मानोदयं ग्राममुखेषु देशे व्यापार
तोच्चावकूलार्थलाभं तदेहि दारासुतमित्रपुत्रैः प्रीतिर्न्नलो मध्यवलो दिनेशः ८२ स्वदेशधर्मिर्वासस्वजनैर्विरोधं भ्रमोद्यं पदीप्तिवलार्थनाशं क
रोति कृत्कनं स्वदृष्टापूर्वेशोतापार्तिह्नन्मध्यवलो दिनेशः ८३ शत्रोर्भयं वान्नृपतेर्भयं च धनोपघातं वधवंधनाद्यं करोतिरोगागमनेवशो
शोकं वलोनृपदं दग्धवलो दिनेशः ८४ लग्नात्त्रिलाभागारिनभाश्रितोर्कः निंदोपिसाद्धः फलदो दशायां पातित्वसौमध्यवलः प्रभुत्वं
संपूर्णवीर्यो तिप्रभो निरुक्तः ८५ इतिरविदशाफलम् नृपात्सदृत्वं नृपतेर्धनाप्तिं शत्रोर्विनाशं सुखमद्भुमेच स्त्रीरोप्यमुक्तांवरमो
क्तिकाप्राप्तिं करोति संपूर्णवलो मृगांकः ८६ वाणिज्यतो योगमनं च लोके भूपत्वमेत्रावयमित्रलाभं दत्तेस्वगेहे दृतुलेच सोख्यं धर्मो
दयं मध्यवलो मृगांकः ८७ वैरं स्वमित्रैर्निजवंधुदारैः सौख्यार्थनाशं प्रकरोति शीघ्रं श्लेष्मोदयं वातकफोदयं वा कांतिहीनं नष्टव
लो मृगांकः ८८ भिक्षाटनं ह्यो प्रविवाद वैरं धनप्रणाशं प्रकरोति पुत्रैः वैरं कफार्तिमनसिप्रमोहं रात्रीश्वरो दग्धवलो नराणां ८८ ल
ग्नात्त्रिविनायगतोपि चंद्रो निंद्योपिसोर्द्धः फलदो दशायां पातित्वसौमध्यः वलः प्रभुत्वं संपूर्णवीर्यो तिप्रभोनिरुक्तः ८९ इतिचंद्रदशाफलम्
ह्लोतिसुतः सवलः पत्तनाधिपं तनुमतां प्रकरोति रणेजयं कनककामधनानि ददाति सौख्यमिति विविधिसौख्यपदं धनं नृपसंगमं ९० नृपजाने
फलहेवत्तिनं नेभवतीति मध्यवलि स्वबले हृतं पंपरि करोति तनोरुधिरोमपरिपुमयंस्तुतात्तरमयं नराणां ९१ विवादखलेः विग्रहं पुत्रदारैरस्त
त्पावैरितो भीति दुर्गं नराणां करोत्यवभौमोविनष्टो विनष्टं फलोत्सुमल्पकं चाल्पसौख्यानितानि ९२ विघातोर्थनाशं स्वभर्त्सैर्विरोधं प्रभु
होसदैरमंडुर्वीजदेहे कुजे दग्धवीर्ये स्ववीर्यस्य नाशं भयं शत्रुतो रक्तपीडा नराणां ९३ लग्नात्त्रिषष्ठायगतो महीजो नहीजोपि घोपि

सुखं करोति [illegible] विधुवुधेज्यसितैश्चदितः ८१ रिपोर्ग्रहांसः शुभखेटयुक्तः करोतिरोगारिभयं न पापो [illegible] शुभेश्च जायां सगतैर्वि
लासं स्वभार्योपदुःखैर्खगैः स्वललं ८२ वधाशसौम्यखगांतरस्थः सौम्यस्तथा दारसुखं च पुंसां शुक्रेज्यजीवैः सबलैश्चसौख्यं सदृष्टितै
र्वा बहुसुंदरीभिः ८३ [illegible] सौ) रंध्राशकोरंध्रगते समेतः सौम्यैर्विधत्ते मरणं रणे [illegible] मिश्रैर्विमिश्रं खलैरशुभं त्वे धर्मा
शाके धर्ममतिस्तपाके ८४ [illegible] पोत्य [illegible] भौम युते च सौम्यैः कर्मांशकस्थैर्नृपतेर्धनाप्ति लाभांशकस्थैः सितसौम्यजीवैः लाभं महान्मिश्र
खगै [illegible] मिश्रः ८५ व्ययः शुभः साध्यपमांशपाले वुधेज्य शुक्रैश्च शुभैश्च हानिः दिने दिने भं मिगतेश्चमिश्रः ८६ मतांशदेवपलं विलोक्य
सुधियाग्रहोदं इति दिन [illegible] भावाध्यायः [illegible] भौमयुतशशांको दत्ते पसौशशुभ पंतराणां भौमेषु [illegible] रिभयं च विचूंस्तू
र्यंसत्पेवं प्रवदेत्तिनूनं ८७ रात्रिस्थरो रंध्रगतस्सपापः करोति विघ्नं सबलस्तु पुंसां क्रूरैः सुखस्थैर्गजवाजियानात् धूवंप्रयातो व हुला
च पीडा ८८ सदृष्टितैसौम्यखगैर्वलाढ्यैर्दुरोदरात्संविजयं करोति धनार्थलाभं नवमोपपातैर्विलोक्यतो वा कृतिसौम्यशुक्रैः ८९ न
गपराक्रमशाश्रुभवस्थितैः शशिसुरेज्यदिनेशसितैर्नृणां नवमकेंद्रगते चतदजनो भुवितलेरमतेवधूभार्यया ९० वेश्मपामहवरातिकुरो
तिरविजः सदृष्टितोनिर्वलः भौमेवासबुधः सितोमदगतः सौख्यं सदा ते इवे [illegible] नं देहमंतां सरंज्यभगुज्जोसदृष्टितो भोगदो नानास्त्रीज
नितं सुखं प्रतिदिनं पुंसां गुरुः सदृगः ९१ लब्धे सबुधस्सम मुद्भवो हिमरुचिर्यस्मिन्नवस्थाभवेत् तांतां प्राप्य नरो दिने दिन फलं भं के [illegible]
स्थौं इव नाशस्थं द्रमसोगतापुगाद्धिगुणावाला [illegible] र्भाजिता पातस्ताक्रमसोवुधैर्निगदितामे पास्त्रवाशादिका ९२ प्रवास्य गोरा
त्रिपतिः प्रवासं करोति नष्टोपगतोर्थनाशं मगस्थितोमत्सुभयं जयस्थो [illegible] द्विजपंसखकार्यो चंद्रस्य हास्योपगते विलासं २६

यद्यप्रकुरुते मैत्रादियोगो ध्रुवं लग्नस्यांशविभोः समवद्धनस्याप्तिस्तदाव्ययस्ततः [illegible] स्यं व्ययतो बहुसुखत्व शपतिलग्नाश्वेशनाथ
श्चेचेत् मैत्राद्यं यदि संकुरोति च सुखं तद्वत्तारोनतत् षष्ठांशेन रिपोर्यपं बहुसुखस्त्रीतो मदांशेन वा एवं सर्वग्रहांशकेशुभंतरक
ष्टं नृणां मन्त्य ७१ वंध्वांशनाथेन चेत् तन्वांशस्य पतेः समं यदि भवे मैत्रादियोगस्तदा ७० सो [illegible] सा बहुल सुख स्वधांशपतिलग्ना
श्वेशनाथेश्च चेत् मैत्राद्यं यदि संकरोति च सुखं तद्वत्तारोनतत् षष्ठांशेनारिपोर्यपं बहुसुखस्त्रीतो मदांशेन वा एवं सर्वग्रहांशकेशु
भंतरं कष्टं नृणां मन्त्य ७२ षष्ठांशयोगो लग्ननवांशपोश्चेत् तनुदुष्टग्रहैर्दृष्टो विलोकितश्च [illegible] मासेन्नृणां कष्टं भयं विवादसमयं कुरोत्ये
व न संसयोत्र ७२ नवांशनाथोप्य विलग्ननाथः [illegible] वैं द्वित्रिकोणगतगतो विलग्न सौख्यं विलासं निजं जनितातं नृणां करोत्येव समेभ्य
रोवा ७३ इति मासफलानि अथ दिनप्रवेशानयनं अर्कप्रवेशसमयोद्भवभास्करं स्वेष्टं पुनः स्वसौपतिदिनं रवयसेः कलाभिः स्पष्ट ९
स्व यदि नमणिर्दिनवेशजो त्वात्मासप्रवेशविधि स्त्व नवलुतत्स्त्र साध्यः ७४ तनुपतिस्तनुते मदनान्तगो बहुसुखं च पवांहिम
गोन्नृणां गगनं [illegible] गतो भगुनेदनः स्वलु तपाविजयं [illegible] सोमजो ७५ अरिविनाशगतस्तनुनायकः खलखगैः सहितः सुरपूजितः
तनुभतां प्रकरो [illegible] ने व्ययपांग दप्रदं बहुले विवलोपदा ७६ मृत्युस्थिपता दुष्टखगाश्च नित्यं कुर्वंति सौम्यैः सहिता च तास्मिन् घ
ते विवादं कलां स्वशात्रोर्भयं नृणां वैन सुखं कदाचित् ७७ सौम्यः सुकेंद्रात्मज [illegible] भगा [illegible] त्या पापास्त्रि षष्ठागताः यदि स्युः कुर्वंति वेस्वे
वेविधं विलासं [illegible] विताग [illegible] रजे [illegible] तं ७८ इति दिनचर्यायां शुभाशुभं [illegible] ने यदि विलग्नलवः शुभखेचरैर्बलयुतैः सहितोप विलोकितः
बहुसुखं [illegible] रोति [illegible] मा शुभं धनं च यं च तपाविजयं नृणां ७९ शुभखगैः सहितोप विलोकितो धनलवः प्रकरोति च नंतदा॥
स [illegible] सुखं [illegible] कोयदि शुभैः सहितो विघुनात पा ८० सुखलवो यदि सौम्यपुतेक्षितः शुभतरं स्वजनैः सह भोजनं सुत
हार्

द्रोसाभिन्नाश्रयकोवर्त्तमानोव्यापारः ᳵ ग्रन्तं तस्य स्वरूपं मरणमत्यंत परन्तु तन्निरुपाधिक
मिति यावदिदं स्वं ब्रह्म विशेषतां मते। १

कमोभव्यापकं पूमितः सर्वतोव्यापकः ३ यथैवनेत्याभि [illegible] कं श्रुमोभिनि [illegible] दारुतैल [illegible] शिप
श्रेतात्स्वार्थस्तरितः कः तिलेषु विशेषतैलेबहुतिलाभिन्नाधारकं व्याप्य धार [illegible] नुक
एकतैलाभिन्नाश्रयो वर्तमानो व्यापारः देशविभागाभावादौपश्लेषिकादेभि [illegible] ममिदं वि
षयोऽन्यत्र भावस्तत्र भवं वैषयिकं यन्यथा कालत्तो ऽन्यत्रापि भावात् वैषयिकं स्यात्
यद्वा विषयप्रकाशनसामर्थ्यमस्यास्तीति एवं वस्तुक्रियामनसैवानुद्रष्टव्यदृश्य तत्व गृह्यातु
०। श्चेति श्रुतेः हृदि वृत्तमन्तःप्रविशनेदित्यस्यानुषंगः निदिध्यासनं स्फुरतीति शेषो वा हृदया
भिन्नाश्रयक आत्मधारणानुकूलः स्फुरणानुकूलो नाशकं व्यापारः प्रकारः प्रकाशक
भावः संवेधः प्रकाशयन्ता संवेधेन वृत्तमनसि वर्तते एतस्य सामानमस्तीत्यत्र सानेतस्तो य
थामनो वृत्तस्थोरमर्नेत्वा त्रौपश्लेषिकादिः निमित्तेहेतौ सप्तम्यत्र नैमित्तिके निमित्ते फले
नदस्यास्तीति वायुदेसेन हन्यते धीरो घयुद्धामि भिन्नाधारकः कर्मवेधनानुकूल एकधा
राभिन्नाश्रयको वर्तमानो व्यापारः कवचवेधनं [illegible] कत्वा तन्निमित्तं वर्म लि
ह्यपि नेहतीत्यादयो वैषयिकस्य [illegible] विद्यमानत्वात् संवेध स्यात्त्यत्रोपचारस्तत्र भवं संख्या
स्तैवोपचारिकं संगस्य [illegible] नेदित्यस्यानुषंगो मस्तीत्यध्याहारो वा संग

॥

ष्या॰ ऽप्राप्तयोर्थः॥ पृ॰ कन्यायां वरं नाप्नुयो विवाहा॰ वरं॰ प्राप्नुयस्त्रोः यात्रा कादका॰ त्रिः यवैवाल्व
यानन्तद्युक्ते॰ अप्राप्यो वयिरेतरः संबंधः॰ णान्नरेव प्राप्यय यथे॰ श॰ र्याऽपि कर्म त॰ मातः
कर्मद्वितीया क॰ स्या बन्धन्तरनीया ऽऽधारसप्तमीनामास यो वेत्ति॰ प्रकमं त॰ गोर्भेदः॰ रेव
भ्या॰ अवधिः र थः॰ ब स्यां संबंधः॰ अप्राधाराधेययोः॰ वादे॰ सं॰ ॰ उप॰ ॰ थः॰ अधा
र अप्राधेयमारन्यत्र सिद्धयोः संयोगमप्य उपश्लेषः॰ तत्रमवः॰ औपश्लेषिकः॰ उप॰ पश्लेष
संबंधः॰ सोऽस्यास्तीति वा॰ इकाविनौ कात्यो नो वेति वा॰ त्वादू॰ र्वीकरे॰ न॰ मारेसो
एककटमिन्नाश्रयको निद्रान्कुलरएककुमारोभिन्नाश्रयको वर्तमानो॰ पारः॰ औप॰ ॰
कल्वादिके॰ त॰ वोधने मासते॰ दंतर समसमि हायाद्रा सते गोर्वा ही॰ ॰ ॰ ओपर्जेनल्व
वत्सा सो॰ संयुक्तं संयोगी॰ त्व कत्वं तत्रमवंत दस्यास्तीति वा के नेये का॰ ॰ का॰ ॰ का वि
तिवा वटेगावः॰ तिवटाभिन्नाधारक निद्रान्कु॰ लोवहुगोभिन्नाधारको वर्तमानो॰
पारः॰ नात्रगवां वटेन संयोग इत्यौपश्लेषिकाद्भिन्नमिदं अप्राधारत्रितयपदे त्वौप॰ ॰ ॰ के
स्यां॰ तर्भावो वटे गोः संयोगस्याराप॰ त॰ पृ॰ ष्या॰ ॰ माधे ययोः॰ सर्वावय॰ ॰ संबंधो

सामान्यं विशेषश्च विशेषः कर्मत्वादि [illegible] प्रतिपादयोपर्यास्ये वहितानुसन्धेयम् इति षष्ठी संबंधः कार
केभ्यो न्यः क्रियाकारकं भूतानां यामभूतानां वा क्रियायां सोऽभिधीयते न द्रव्यम् इत्यनेन षष्ठी संबंधी अ
शानुकूलव्यापारः नमामातरमम श्रीमातृ मातृसंबंधिभोजनानुकूलव्यापार
भावः फलाश्रयत्वः फलसंबंधित्वमाश्रयः सतां गतं स्वसंबंधिजमनं भजे प्रभो प्रभोः प्रभुचरण
संबंधिभजनानुकूलव्यापारः दर्थाभिन्नाश्रयो वर्तमानो व्यापारः विशेषविवक्षायां नटं नमति नमति
नमति नटः भिन्नाश्रयव्यापारस्तत्साध्य गीतादिभिन्नाश्रयं यत्तज्ज्ञानतादि तदनुकूलव्यापारस्य वर्तमा
नो व्यापारः नमामि नर्मदां मातरमभिन्नाश्रयो यो मल्लादधो देशसंयोगस्तदनुकूलव्यापारः भिन्नाश्रयो
व्यापारस्तदभावः फलेष्टः फलाभिन्नाश्रयो यो व्यापारस्तत्साध्याभावात्प्रसिद्धमभयपदभिन्नतद्भिन्ना
श्रयकं गमनं प्रभो प्रभोः चरणे भजे प्रभुसंबंधचरणभिन्नाश्रयसंबंधजन्यसंततासंबंधलक्षणकास
दर्थाभिन्नाश्रयो वर्तमानो व्यापारः षष्ठ्यर्थाः पुरुषः राजसंबंधवान्पुरुषः स्वस्वामिभाव
के रूपः राज्ञः पुत्रः राज्ञः संबंधवान्पुत्रः स्ववृत्तिपुत्रत्वरूपः तेन नांपत्यः अवयवावयविरूपः पट
स्य तंतवः गुणगुणिभावः संबंधः आधाराधेयभावः समवायिसमवेतरूपः कार्यकारणभावः जन्यजनकरूपः
चैत्रस्य वाहनं वाह्यवाहकरूपः पादस्पर्शः वाच्यवाचकरूपः वदनं विषयविषयिरूपः वोध्यवोधक

प्रजाभिन्नाश्रयकोवर्त्तमानो व्यापारः। सत्कार्यवादे कारणात्कार्यस्योत्पत्तिः स्वस्वामित्वविभा
गः। असत्कार्यवादे तु मानसः। हिमवतो गंगा प्रभवति हिमवदभिन्नावधिकानिःसरणः एवं कः
प्रादुर्भावात्तु जन्मभिन्नाश्रयकवर्त्तमानो व्यापार इत्यादि। श्रीमतां गौरमानसं वा विभागमा
श्रित्य विश्लेषावधौ पंचमी विधेया इत्येके। एवं सति पादानत्वाभिधानिःसरणादिना कर्त्तृत्वमन्य
पादाने पंचमी। अन्यत्र विश्लेषावधौ पंचमी तिष्ठत्वेषा प्रमेने नमनोपेतिभ यमाद ते वाई त्यिा तच्च
रणाभ्यो नामिन्नपिकलापस्तत्र यं पदार्थं विभक्तिं विधाय कस्त्रेऽपादानस्थाने विश्लेषावधौ प्र
हणं कर्त्तव्येन वैमानस विभागस्य गौणत्वान्मुख्यो संभवति गौणग्रहणस्यान्याय्यत्वात् न केवलं गौणग्र
हणं कर्त्तव्येन वैमानसविभागस्य गौणत्वान्मुख्यसंभवति गौणस्य ग्रहणस्यान्याय्यत्वात् केवलं न गृही
तुं शक्यम् रव्याम् ख्याया मुख्ये कार्यसंप्रत्यय इति लोके किं च परिभाषायाः प्रतीयत्वाद ... पुत्रस्य
एम ध्याम क निर व्यवहारास्तास्मिं स्तास्मिन् इत्येवं ते य ये क पुत्रस्यापि ते व्यवहारास्तास्मिन् इत्यं प्रति ... १४
नायस्यानित्यत्वे लभ्यते। एवं एवं तन्त्रे देवदत्ते मुख्ये संभवति गौणस्य मानस्य ग्रहण ... । सं
ये षष्ठी। कः संबंधो नाम ... संबंधोऽनेकपदार्थविषयपदार्थजनकः। स च नाना ... मानार्थः।
वान्। त्रिविधः कारकवत्। स च द्विविधः। ... कारक संबंधः व्यय ... संबंधो ... द्विविधः
कथ्यते।

त३

राहोंशिर इत्यत्र सतोप्यकोरेदस्याविवक्षितत्वां यथा॥ ऽस्यामेवैतु का ऽनुदरा कन्येति भेदवीजो वस्तुतोस्ति
सत्तापि भेदस्य विवक्षा यथा वनस्य दूरं कुं[illegible] कारवविध्यैर्वधेत कपिति कुडिकायां जलमस्तीत्यादौ [illegible] मद्
त्वेसमस्तुव गत्यादि इस्या[illegible] कात्वं [illegible] विस्तृत तवर्षके पयोविशेषे ऽन्नादौ विंध्येत्वं वा हुत्वादि वत्प
तेविंध्यवाहन्नमसादिह यो तु [illegible] त्वा व्यधेत कत्वे रा ततः पुनः षष्ठ्येति षष्ठी तु वा [illegible] वस्तु गेहादि सं
वेध्निनमपेक्षयारा पुरुषे [illegible] त्वाच्च वा ह [illegible] क्रिया संवंधमपेक्ष्य प्रथमा ज्ञानेराजानं प्रतिन [illegible]
नाम[illegible] मानतिष्ठ[illegible] व प्रतिपाद्यते आधारे सप्तमी आधियते क्रिया यस्मिन्निति आधारः इति
सेस्ना[illegible] मकर्तृ दिवेति चकारादृष्ट [illegible] व्यापारा [illegible] तो या वि हि फलो [illegible] याप ताद
[illegible] विक्रियायाः [illegible] व्यवहारः क्रियाविषे [illegible] यत्र [illegible] योस्तु तयोः प्रथमाऽस्ता
परिपा[illegible] कर्तृ व्यवहितक्रियाधारः सप्तम्यर्थः तदुक्तं कर्तृ कर्म व्यवहितामसाक्षाद्धार
यत्क्रियां [illegible] क्रियासिद्धौ [illegible] [illegible] मिति आधारोधिकरणं आधारश्चा[illegible]
विधो[illegible] कराकापातिले [illegible] ब्रि[illegible] [illegible] सुधः [illegible] इति औपश्लेषि
कः [illegible] को वैषयिकाभिव्यापकश्चेति [illegible] विहितायाः सप्त

रूपः स्वप्रतियोगिकाभावव्यापकरूपः। पटस्याभावः प्रतियोगितावच्छेदकरूपः उपयोगारपत्वं गुरुपत्याप
स्ववद्रूपः दोषः तत्स्यावच्छेदकधाराधेयरूपइत्यादि संबंधसामान्येषष्ठीयद्यपिविहिता नतथापि
प्रतीतत्वसमभिव्याहाराद्विशेषावसायः सामान्यविशेषोवययारूपं प्रत्येकं वरूपवान्पटः प्रत्यक्षः पटः।
ननु संबंधस्याभावनिरूपकत्वात्कस्मात्षष्ठीविशेषणतामात्राज्ञ इत्यत्र प्रकृत्यर्थोविशेषणांशेरेव
रूपवत्स्वरूपनिष्ठएवप्रतिपाद्यतेनविशेषणत्वेनयदान्तुविशेषणत्वेनविवक्षितंतस्य तच
षष्ठीभवत्येव पुरुषस्य राजेति संबंधनिरूपकत्वषष्ठीसंबंधाश्रयेनेतिनिष्कर्षः तदुक्तं भेद्य
भेदकयोःश्लिष्टयोः संबंधोन्योन्यमिष्यते द्विष्ठोयद्यपिसंबंधः षष्ठ्युत्पद्यतेस्तुभेदकादिति द्वि
ष्ठापदसौपदार्थत्वात्तदुभयोर्यद्यपितिष्ठति तत्राभिधीयमानस्तु प्रधानेत्वप्रयुज्यते इतितथापरा
र्थतिलेपादप्रधानेविशेषणेविशेष्यते प्रधानस्यात्स्वार्थेस्येवप्रकाशनादिति ननु एवं प्रत्यक्षः
पटइत्यत्राप्यविशेषणविशेष्यप्राप्तौ अभेदस्यविवक्षितत्वेषष्ठीविधानात्
तदुक्तं नान्योन्याश्रयाच्चैव संबंधः सर्वत्रावेषुवाक्येषु सामानाधिकरण्येनषष्ठ्याभाविवक्षितत्वे
वेत षष्ठीतिनिदर्शनवादविभक्त्योनामपल्लवं सामानाधिकरण्येनाभेदेनषष्ठ्याभेदेन।
तत्वा३

११८ कोष्विराज्यंग्रहे सम्यक् विचार्य फलमादिशेत्त यादवः जन्मांगाव्दपतिः समृातनृप
तिर्वाव्दे भवेद्घद्भगस्तड्रशेनक्रांतेषशालयुति कनत्स्याप्तिदम्बेत्तशुभं यद्धामावंतेपा
यवासह योकवीधिनाथेनवा लग्नेनेशेनकरोतिचत्तयुति महस्याप्तिप्रदाहायेन लग्ने
श्वरेवासस्दो श्वरेवावीर्यान्विनेसौम्यबुनेक्षितेच शरीरसौरव्यंलहदः रवमष्टषरस्थि
तेतन्मतिनाचयुक्ते जन्मलग्नमतिरुतमवीर्यायग्रहेजनुषितत्रेचश्वव्दे तेनवासहि
तस्यचतन्धिस्तघयोगसुरवमव्दत्तनोस्वा भावाजन्मनिहायेतेस्वफलदासौम्यश्च
दृष्टयुताः व्यस्ताव्यस्ताफलाश्चतन्यपिड्ढाः सादाः समेसाप्यिच एवंचापिविलग्नव
त्नमुरवंच कंविधा यावत्तुदुष्टादुष्टरवगाश्चयात्तदिनतोव्रूयाच्छुभंवाशुभं सूतीय
द्वयनेशुभोव्दसमयेनद्वौगतोवांगतो मृत्यातोपितदातिकाल क्षितिकरः क्रूराषवर्षे ११८
श्वरः सद्गावेसहतेनिवीर्यसहितोलग्नेश्वरेणापिवातन्त्यमाथक्रांतेथशालयुतिकाल

सेमकारकः॥अीवाद्ध्येकूरयुतेलग्नेहानिर्भयंनृपात्र षष्टोलग्नाधिपोनूनंस्व
यमवैरियुभवेत्त अष्टमोमृत्युकृत्तचैवव्ययगोव्ययकारकः लग्ननाथोविनष्टस्यात्तविन
शवयवःपुमान॥तेजोवर्णादिकंनष्टमुदितेनिखिलंशुभं॥लग्ननाथोराशिनाथकें
द्रनाथोद्यभावपः उदितेयत्रमासंचतन्मासेतन्मुखंवदेत्॥उदितावुत्तमभागेराशिल
ग्नपतिस्थितो केंद्रवास्पृःशुभोप्यवंतदाश्रेष्टफलंस्मृतं॥यस्मिन्ग्रहेलग्नपतिस्ता
दीतस्याच्छुभग्रहेः शुभकार्यस्यसिद्धिःस्यात्तविपरीतेनसंभवः॥नीचस्थितेचास्तमिते
श्रमुभुदीस्थितेतथालग्नेशेभवतःकार्यंनशुभंतत्रसिद्धिति॥लग्नकार्यपपोर्योगः
शुभयोःसिद्धिकृद्भवेत्त पापयोश्चतयोर्योगोऽल्पकार्यकरोमतः द्विज्राजःविलग्ना
त्तंचभंतेस्मात्तपुन्यभंचततः स्तनुः स्थानत्रयेन्नदासौम्याःसुखसंपत्तदाभवेत्त स्वा
चेतत्रयदासौम्यास्तत्रराज्यंमहासुखं स्वोच्चेलग्नेस्थियंतूर्य्येसौख्यंसाधितद्युनेभवेत्त

र॰न॰
१

॥श्रीगणेशायनमः लम्बोदरंविघ्नविनाशनंचनत्वाभवानीतनयंगजास्यम् ॥ यस्यप्रसादेनसुराःसमस्ता
स्वेच्छपदेसदैव १ नत्वाश्रीरमलाचार्यान्परमाद्यसुखाभिधैः उद्धृतंरमलाम्भोधेर्नवरत्नंसुशोभनम् २ श्रीवल्लशाम
जद्विजगौनमवंशमुख्योवल्लवाण्डसिंहनृपतेरवसानसिंहः मन्त्रीतदन्वयभवोऽतिपराक्रमाढ्यस्तस्माद्योडश्र
स्मतनयात्तवल्लुलब्धवृत्तिः ३ सनाढ्योपाध्यायद्विजवरकुलेमेजनिरभूत्पितासीन्नारामोवरमतिरनूपाचवाशि
नौवसन्काशयांतीर्थाटनकृतधियादेवविहितादवंत्यांसंप्राप्नोरुचिरनवरत्नान्यकरवम् ४ उष्णीषेकर्णयोःकले
राटेवाह्वोःपाण्योर्न्यसेत्क्रमात् द्वेद्वेरत्नेचैकंच १ द्वेद्वेरत्नेचशिष्याणांभूषणायच ५ अथरत्नसंख्यासंज्ञारत्नंचप्रथमे
द्वितीयेचवलावलम् प्रश्नोपकरणंरत्नंतृतीयंपरिकीर्तितम् ६ चतुर्थंप्रश्नकथनंपंचमंचाऽवधेस्तथा षष्ठंचमु
ष्टिकथनंमूकप्रश्नंचसप्तमम् ७ चौरस्यनामकथनमष्टमंसमुदाहृतम् नवमंवर्षपत्रस्यसाधनंपरिकीर्तितम्
८ नवरत्नात्मकंग्रंथंरम्लशास्त्रेतिशोभनम् दुर्जनायनदातव्यंरक्षणीयंसुरत्नवत् ९ रम्लशास्त्रेषुप्राधान्यंपाश १
कंतद्विधिंब्रुवे अथपाशकनिर्माणम् वेदशून्याङ्कितंतदूर्ध्वंतदधःखद्वयाङ्कितम् १० पार्श्वेद्वेकाङ्कितंत्वेवंपाशाष्टकदृ
ढंकुरु द्विधाकीलकयोःप्रोतंशिथिलंवदसंख्यया ११ एवंपाशयुगंकुर्यात्तायनेमेषगेरवौ घटनंपाशकानां।

श्रीकाशीविश्वनाथपुरीमेंढुंढिराजगणेशकेपाशदाऊअग्निहोत्रीकेयहाँसिद्धविनाय
कयंत्रमेंरमलनवरत्नछापाभयालि॰ बाबूरामसुकुलछापनेवालाधंनू जिसेलेनाहो
यउसेढुंढिराजगणेशकेपासदाऊअग्निहोत्रीकेदुकानपरमिलेगा सम्वत१९३५प्रारम्भः

रमलनवरत्नप्रारम्भः

र.न.
२

१ पंचदशाभ्यां १५ चषोडशंशकलंकुरु एवंरसेन्दु १६ खंडानांप्रस्तारंचभवेत्किल २४ वेदतत्वोपरिहृतंरम्लशा
स्यंचसहरिभिः नेषांभेदाः षोडशैवन्यूनाधिकंनजायते २५ तस्माद्दम्लेषोडशैवशकलानिकृतानिवै प्रस्तारेषोडश्र
चैवगृहाणिचतथाबुधैः २६ इतिपाशकनिर्माणंप्रस्तारोत्पादनंच लत्त्यानं ः कञ्जुद्वाखिलं ः ततःकञ्जुलखारि
जं ः जमानं ः फरहाः चैवाकला ः ऽह्वीशा ः प्रकीर्तितौ २७ हुमराः चवयाजाख्यां ः नुसुचुल्वारिजं ः ततःनुसुचुल
दाखिलं ः चैवाऽतवेरखारिजसंज्ञकम् ः २८ नकीः चानवदाखिल ः मिज्जनमा ः तारिखाः भिधांशकुनक्रमणाख
डानिकीर्तितान्येवषोडश २९ ऊर्ध्वशून्यंत्रिरेखाऽधोलत्यानं ः तद्विपर्ययेस्त्रंकीशं ः चभवेद्द्रेखाशून्यतश्चपुनस्त
था ३० कञ्जद्वाखिलकं ः ज्ञेयंव्यस्तंकञ्जुलखारिजम् ः वेदरेखाजमातं ः स्याद्वेदशून्यंतरीखवं ः ३१ शून्येरेखाततः
शून्ये ः फरहातद्विपर्ययेनकीः दलंचैवाकलावैः रेखैवशून्यान्तरस्थिते ३२ व्यस्तंचेज्जनमा ः ज्ञेयंरेखाशून्यंद्विरे
खवके हुमराः ः व्यस्तरूपासावयाजं ः परिकीर्तितम् ३३ शून्यत्रयेरेखैवनुसुचुल्वारिजं ः तद्विपर्ययेनुसुचुल्दाखिलं
ः शून्यत्रयंरेखान्वितंभवेत् अतवेरखारिजं ः व्यस्तमतवेदाखिलं ः भवेत् शकलानांस्वरूपंचदर्शितंपूर्वसम्मि
तम ३४ इतिशकलनामानिस्वरूपंचयस्यचोर्ध्वाऽधोभागौ खरेखाऽन्वितौ ः ः ः ः खारिजंदाखिलंनद्विलामाद्वि

॥
हि
गम
२

२ चततः शून्यंचकारयेत् १२ मेषसंक्रान्तिदिवसेताभ्यांप्रश्नंचकारयेत् पट्टिकायांशुभदिनेप्रश्नार्थीयानयेत्सुधीः।
शुक्रभौमशनिवासरेतथाताराखेचन्द्रतीयेत्र्योदशपंचमेपिचतथैकाविंशतोवेदनेत्रशरनेत्रकेतथा १४ दु
र्दिनेचरद्दितेदिनेतथामेघछन्नदिवसेचवर्ज्जयेत् सार्द्धयाममपरतस्तुवासरेपाशकंरमलविन्नपातयेत् १५।
लह्यानंपाशकेयाज्यंस्वेष्टदेवंगुरून्स्मरन् पाशकंमंत्रयेद्दोसप्तवारंततःक्षिपेत् १६ अथमंत्रः" ॐनमोभग
वतिदेविकुष्मांडिनिसर्वकार्यप्रसाधिनिसर्वनिमित्तप्रकाशिनिएह्येहित्वरत्वरवरदेहिलिहिलिमातंगिनिसत्यं
ब्रूहिब्रूहिस्वाहा १ पाशकोन्चततोयोज्योप्रस्तारंकारयेत्सुधीः वक्ष्यमाणप्रकारेणतस्मात्प्रश्नंवदेद्बुधः १७ शून्य
स्यतुलिखेच्छून्यतिर्यगरेखांतुशून्ययोःरेखयोःशून्ययोर्योगेरेखांकुर्यात्खरेखयोः १८ शून्यमेवंभवेद्योगःस
र्वत्रैवंयुतिंकुरु ऊर्ध्वोऽधःक्रमयोगेनपाशकद्वययोगतः १९ वामक्रमेणखंडानिभवन्तिश्रुति४संख्ययातिपक्रम
मेणचपुनःपंचमाद्वेदसंख्यकम् २० एवमष्टदलंकुर्यात्तेभ्योदलचतुष्टयम् आद्यद्वितीययोगेननवमंशकलंभवे
त् २१ तुर्यतृतीययोगेनदशमंशकलंकुरुसुता ५९ योद्दलौभखंडंस्यात्सप्तमाष्टमयोर्व्ययम् २२ नंद९ दिक्१०
खंडयोर्विम्बं११ रुद्रा११ ऽर्को१२भ्यांसुरेद्रकम् विम्बे१३ न्द्राभ्यां१४पंचदशंशकलंपरिकीर्तितम् २३ आद्यज

६४ तसवनजविकासे॥ समदमसंजमनियमउपासा॥ नषतभरतहियविमलअकासा॥ ध्रुवविस्वासअवधिरांकासी॥ स्वामिसुरतिसुरवीथिविकासी॥ राम
प्रेमविधुअचलअदोषा॥ सहितसमाजसोहनितचोषा॥ भरतरहनिसमुझनिकरतूती॥ भगतिविरतिगुणविमलविभूती॥ वरणतसकलसुकवि
सकुचाहीं॥ सेसगणेशगिरागमनाहीं॥ दो॥ नितिपूजतप्रभुपावरीप्रीतिनहृदयसमाति॥ मांगिमांगिआयसुकरतराजकाजवहुभांति॥३२६॥
चौ॥ पुलकगातहियसियरघुवीरू॥ जीहनामजपुलोचननीरू॥ लषनरामसियकाननवसहीं॥ भरतभवनवसितपतनकसहीं॥ दोउदिशिसमुझि
कहतसवुलोगू॥ सवविधिभरतसराहनजोगू॥ सुनिव्रतनेमसाधसकुचाहीं॥ देषिदशामुनिलाजलजाहीं॥ परमपुनीतभरतआचरनू॥ मधु
रमंजुमुदमंगलकरनू॥ हरणकठिनकलिकलुषकलेसू॥ महामोहनिसिदलनदिनेसू॥ पापपुंजकुंजरमृगराजू॥ समनसकलसंतापसमाजू॥
जनरंजनभंजनभवभारू॥ रामसनेहसुधाकरसारू॥ छंद॥ सियरामप्रेमपियूषपूरणहोतजनमनभरतको॥ मुनिमनअगमजमनियमसमद त
मविषमव्रतआचरतको॥ दुखदाहदारिददंभदूषनसुजसमिसअपहरतको॥ कलिकालतुलसीसेसठहिहठिमसनमुखकरतको॥ सोरठा॥ राम
भरतचरितकरिनेमतुलसीजोसादरसुनहिं॥ सीयरामपदप्रेमअवसिहोइभवरसविरति॥३२७॥ इतिश्रीरामचमानसेसकलकलिकलुष ६४
विध्वंसनेविमलविज्ञानसंपादिनोनामद्वितीयसोपानअयोध्याकाण्डरामायनकृततुलसीदाससमाप्तः॥२॥ श्रीरामजीसहाय॥ ॥राम॥
संवत१८३५भाद्रपदकृष्ण३तृतीयाभौमलिं०रामरत्नद्विजेनहंसदासवैस्नवपरमहंसपठनार्थं॥ ॥लेखकपाठकयोःशुभंभूयात्॥ ॥श्रीरस्तु॥

घटदर्शनाद्विवर्त्तते जुगुप्सादयो हि जुगुप्सापूर्विकायां निवृत्तौ वर्त्तन्ते शत्रुपात्रविषयं चौराद्वि
मेति उद्विजते मैत्राः आयते रक्षति वा पुत्रं अथर्माभिव्यावधिकोनिंदाविरामप्रदानुकूलपक
राम॰ मैत्राभिव्याश्रयको वर्त्तमानो व्यापारः चौराभिव्यावधिकामयपूर्विकायां निवृत्तिलदनुकू
लपकमैत्राश्रयकवर्त्तमानो व्यापारः चौरावधिकनिवृत्तिपूर्वकं पुत्रनिष्ठयद्ररक्षणं तदनुकू
४१ लपक मैत्राभिव्याश्रयको वर्त्तमानो व्यापारः अध्ययनात्पराजयते अध्ययनाभिव्यावधिकनि
वृत्तिपूर्वकश्चित्तग्लानानुकूलपकाश्रयो वर्त्तमानो व्यापारः यवेभ्यो गां वारयति गोपालः य
वप्राप्त्यवधिनिमित्तपूर्वको गोनिष्ठप्रवृत्तिप्रतिघातानुकूलपकगोपालाभिव्याश्रयको वर्त्तमा
नो व्यापारः मातुर्निलीयते कृष्णः मातृप्राप्त्यभिव्यावधिकनिवृत्तिपूर्वको दर्शनानुकूलपककृ
ष्णाभिव्याश्रयको वर्त्तमानो व्यापारः उपाध्यायादधीते कृष्णः उपाध्यायप्राप्त्यभिव्यावधिकनिवृत्तिपूर्व
कोऽध्ययनानुकूलाभिव्याश्रयको वर्त्तमानो व्यापारः ब्रह्मणः प्रजाः प्रजायंते ब्रह्मप्राप्त्यभिव्यावधिक

नापायः कल्प्यतेऽवधिनिरपेक्षस्य चलनस्य विश्लेषत्वाभावादिति भावः पंचमीत्यवधौ शक्ता
तत्राभेदेन संबंधेन १

धीनां प्रकृत्यर्थो विशेषणं अवधिस्तु क्रियायां विशेषणं कर्त्रकारकाणां क्रिययैव संबंधात् अन्यथा
अस्वातंत्र्यात् क्रियां करोतीति कारकमित्यन्वर्थत्वात् निर्दिष्टविषयं किंचित्तदुपात्तविषयं तथा
अपेक्षितक्रियं चेति त्रिधापादानमुच्यते यत्र साक्षाद्धातुना गतिर्निर्दिश्यते तन्निर्दिष्टविषयं अश्वा
त्पततीति यथा धातुर्धात्वर्थांतरांगं स्वार्थं यत्राह तदुपात्तविषयं यथा बलाहकाद्विद्योत
ते इति निःसरणांगे विद्योतने द्युतिर्वर्त्तते यथा वा कुसूलात्पचतीति आदानांगे पाकेऽत्र पचिर्व
र्त्तते अपेक्षितक्रियं तत्र यत्र प्रत्यक्षत्त्विह मागमज्ञं मनसि निधाय पृच्छति कुतो भवानिति पाटा
लिपुत्रादिति वोत्तरयति अत्राध्याहारस्य नाप्यतायाउक्तत्वात् इह सार्थाद्धीयते इत्यपि निर्दि
ष्टविषयस्योदाहरणं गम्यमानाक्रियाकारकविभक्तेः प्रयोजिका भवति प्रविश पिंडीं प्रविशान
र्पणं प्रविश गेहं भक्षय पिंडीं प्रविश जलं कुरु तर्पणं अथ मंजुग्रस्ते विरमति प्रमाद्यतीत्येव
त्र संश्लेषपूर्वको विश्लेषो नास्तीति मनसः संगृह्यते तेन न पंचमी सर्वं हि तु स्वाधर्मे संप्राप्य ततो दो

क ३

त्वोपवादः टेरनन्तरत्वेन प्रयोजनाभावात्त्वेपुंस्त्वोर्ध्वं यामसामत्रदोषप्रसक्तिश्च भावित्येकदेशेनापि सख
ले ह्यत इत्याह॥ सखिपत्योरीक॥ ङस्योः परयोः सख्याई इद्विधानान्न सख्याविति त्वडेरौत्वे कृते ईक
ई कोष्ववकाशः सख्या औत्वस्य तु हरये इ हो भयप्रसंगे प्रायम्ना इति वचनात्सखीनौ त्वेटिलोपौ। यद्यपि निनि
तामेरनागमनादिर्विधिघ्येत तथाप्यभेदोपचारेणावकाशप्रदानं अत्र इगेवास्ति किं शेषग्रहणेन मेवं सख्या
सखेन सिध्येत सवर्णदीर्घावकाशः दधीह नेतयोरवकाशो हरिणा हरये सखि इ आ इत्युभयप्रसंगे
॥ परत्वान्ते त्वे सखिना सख्ये इति स्यात् ङेर् औत्वटिलोपयोर्देशेषु सख्याविति सिध्यति [illegible]कारः सा
स्त ई दिर्घ विधीयतां मेवं सख्या सख्ये इति सिद्धावपि सख्याविति स्यासिद्धेः सवर्णदीर्घ [illegible] नुपस्थापत्ते
श्च विधौ सर्वा सिद्धः न चेत इद्विधानं व्यर्थं परत्वटिलोपाभ्यां निवृत्तफलत्वात् सखिना सखिरा सखिस्त्रो
३३ इति स्यात् अथ ङाङ्डी नाम्नोह्णां विधीयतां सखि ई आ इति स्थिते विधानसामर्थ्याद् दिट् सहितस्य ना
नात्वं ई ना व्यवधानाद् इत्यस्य नात्वे सवर्णदीर्घे पादेशे च सख्या सख्ये सिध्यति उक्तरीत्या ङेरौत्वा
भावे दिः सवर्णदीर्घे सखी इति स्यात् इद्विनात्वाभावे सख्येति सिध्यति [illegible]सो इच्चेति पदेन

बा२ भाव:८

भवतीति आकारो हि युष्मल्लोपेन युषाकमताकमित्यत्र अवर्णार्थं क्रियते यत् ह ऋणोणत्वेन हुडमा
वाराकम् । प्रवर्त्तते तर्हि व्यर्थस्तकारः स्यात् तद्दीर्घत्वं तादकस्यापि कृते सह र्हेणापि युष्माकमितिसि
द्धेरिति तत्र आमस्ति युष्माकमित्यस्ति द्वः त्यदाद्यत्वाभावात् न च एवं तच्चादस्वां शुद्धमिति तत्ताङ्स्त्र नेनाका
रविधानेनोपपत्तेः ॥ आमोऽस्मो ॥ आम्आमितिच्छेदः युष्मदस्मदोरत्वम् भिस्सकारो भिसि च त्वां मां युष्मा
नस्मान् युष्माभिः भीत्येकदेशद्वारा समुदायानुकरणं ननु आमिति युष्मानस्मान् युष्मदित्यादावा
त्वे केन गोणत्वात्सत्तद्घत्वाभावात् उच्यते केचित् आसामित्यत्र योगविभागेनैत्याहुः अत्रेत्व इः अमस्मा
वित्यविभक्तिकोऽनिर्देशः सकारात्परो वायरोवाल्पनिर्दिष्टो नकारः ततश्च आमितकारे सर्वेर मकारस्यै
कारश्च युष्मदस्मदोरत्वमित्यर्थः ननु अश्वो अग्रहणांचिमर्थं आमावित्येनेन तस्यामिकृते अत्र नूयणेनैवत
त्रणास्मसि तत्वादितिचेन्न स्याद्यादेशस्यामो ऽग्रहणेनाचार्यग्रहणमिति ज्ञापनार्थत्वात्तस्येति । माधव
स्तु आमित्यनेन न द्वितीयालक्ष्यते यथा तोमननत इत्यत्रात इति पंचमी तेन युष्मदस्मदोर्द्वितीयायां युष्मां
अस्मां युष्मानस्मानिति सर्वत्रेनस्यात्त्वं सिध्यति आमितादेशस्त्राथं षष्ठीनिर्दिष्टत्वात् टेरात्वमिति कश्चि

१६६ करोति ५ सप्तूचचंनं ब्राह्मणादेवभक्तिं सुखार्थलाभं नृपमनेः सुहृत्वं शौक्रीदशास्सूर्यसुतस्यपाके करोति
पुत्रान्विविधांश्चभोगान् ६ इति राशिदशायामंतर्दशाफलं अत्र लग्नराशिस्थानदशाफलमेव लग्नदद
शांतर्दशाफलं ज्ञेयमिति अथ शुभाशुभसूचकांतर्दशा वामदेवेनोक्ता चंद्रारजीवाः १ बुधजीव
शुक्राः २ दिवाकरेंदुः ३ रविजज्ञशुक्राः ४ रविंदुशुक्राः ५ बुधजीवमंदा ६ जीवज्ञशुक्रा ७ इति तः क्रमा
त्सुः शुभं अन्तर्दशायाश्च पाचकाः शुभदा ग्रहाः अन्ये त्वशुभदा ज्ञेयाः एवं विदशाफलमिति
अथ गौरीमतदशानयनेमहादेवमतेन वदशानयनमुक्तं मुक्तावल्यां जन्मनक्षत्रतः प्रोक्ता द
शा गौरीमते द्वयाः सूर्य इंदुकुजराहुजीवशनिज्ञशिखिभार्गवाः १ दशेशाः वह्निभाद्याः क्रमा
त्रिः परिवर्तनात् तत्सु दशा दिवसाः स्युर्योधृति १८ स्त्रिंशति ३० मूर्छना २१ वेदेषवो ५४ नागकृता ४८
मुन्यक्षाः ५७ द्वौ तिसायकाः ५१ मूर्छना २१ षष्टिरेते ध्याहृदशांशेन मासजा ६० षडंशतुल्या ॥
स्वेताः सा नाडिकाद्युः फले ८ दशाः अथवा रूढनक्षत्रे त्रिभिर्भैर्दशेश्वराः अत एवं भवंतीति महादे १६६
वेनभाषितं गौरीमतोक्तस्य दशाक्रमस्य दशादिमायावशतुपताः सुभुक्तभोग्यर्क्षघटी विनिघ्नास
र्वर्क्षनाडीविहृतादिनाद्यं द्विधायदाप्तं त्विहभोग्यजं यत्तस्य ग्रहस्यैव लिखेत्त्वधस्तात् दशाप्रमा
त्रि ३

फलं ॥ दूषाद्रयं भूमिपतेर्भयं च विनोदयं देहबलार्थनाशं भानोर्दशा दैत्यगुरोर्दशायां नृ
णां विधत्ते परमं च कष्टं १ स्वल्पार्थनाशं कफवातपीडा स्वमित्रदारैः स्वजनैश्च पुत्रैः क्लेशं वि
धत्ते भृगुजस्य पाके प्रयाति नाशं धिषणेन प्रमोदं २ वेश्यानुरागं च विपक्षभीतिं वातस्य रुक् धर्म
धनक्षयं च दशा च भौमस्य भृगोर्दशायां प्राप्नोति चपेक्षा न सुखं कदाचित् ३ सद्बुद्धिवृद्धिं द्विजदेवभ
क्तिं विद्याविनोदं प्रभुतां च कीर्तिलाभं च शुक्रस्य दशाप्रवेशे बौधी दशा स्त्रीजनितं च सौख्यं ४ हिरं
ण्यवस्त्राम्बरभोजनानां लाभं नृपान्मन्युरुषैः सुहृत्त्वं शोकं यायदा देवपुरोहितस्य दशाप्रपन्नप्रकरोति
सौख्यं ५ द्रोहं स्ववर्गे हि परैः विनोदं सुखार्थलाभं प्रकरोति पुंसां प्रमादनिद्राकलहं दशायां शुक्रस्य मंदि
महत्तीः समीच ६ इति भौमदशामंतर्दशाफलं क्लेशं प्रवासं भयमिष्टहानिं करोति वैरं सुतमित्रदारैः शनि
दशायां प्रकरोति पीडां परमां शरीरे वरवेर्दशायां १ कष्टेन लाभं त्व सुखं च साधुहृद्रोगदुःखं विविधं क
रोति आलस्यनिद्राभयमुग्रवैरं चांद्री दशा भास्करपुत्रपाके २ क्लेशागमं सौख्यधनार्थनाशं कुध
मैत्रिभिः पशुपुत्रहानिं कौजी दशा सूर्यसुतस्य पाके करोति वैरं निजबंधुमित्रैः ३ सुखार्थलाभं निजप
त्रमित्रैः प्रीतिं विचित्रविविधं विलासं मंदस्य पाके शनिनंदनस्य दशा नराणां नृपसंगमं च ४ धर्मानु
रागं विजयं परिक्रूराणां नृपप्रसादं बहुकंचनाभं सौरेर्दशायां धिषणाज्ञजाता दशा सुखार्थागमनं

२६१ कष्टं शरीरे निजबंधुवैरं सौख्यार्थनाशं च भयं च सनीशात् वातव्यथा चेंदुदशा प्रपन्ना चांद्रे दशायां प्रकरोति नित्यं
२ प्रमोदयं दुःविचचित्रकांतिसुखार्थनाशं बहुलं च कष्टं करोति सोम्यदशाविपाके दशा हि भौमस्य परे विवादं
३ आरोग्यतासा धुजनेषु सौख्यं रोगान्विचित्रान्द्विजदेवसेवां दशा यदा देवगुरोः प्रयाता चांद्रे दशायां प्रक
रोति मानं ४ सौख्यावरस्त्रतुष्पदानां लाभं च सौख्यं विविधं किलासौ सौरी दशा सोम्यदशाविपाके प्राज्ञा प्रतिष्ठा
प्रकरोति पुंसां ५ नानार्तिकृत्कष्टमनल्परोगं कांतिविनाशं नृपतेर्भयं च सोम्यस्य पाके यदि सूर्यसूनोर्दशा प्रया
ता दक्षु पितनाशं ६ इति बुधदशांतर्दशाफलं स्त्रीपुत्रमित्रैर्विविधं विलासं प्रपूजनं देवगुरुद्विजानां शत्रो
र्विनाशं प्रकरोति भानोर्दशा प्रयाता च गुरोर्दशायां १ माणिक्यमुक्ताफलहेमलाभं सौख्यान्वितं धन्नैर्विविधानि रंसा
चांद्री दशा जीवदशाविपाके मनोऽर्थलाभं विपुलं सुखं च मित्तानं २ मानं नृपाद्राजजनात्सुहृत्त्वं रियार्विना
शं प्रकरोति लाभं वित्तस्य भौमस्य दशा दशायां गुरोर्नराणां बहुलं सुखं च ३ यशः प्रणाशं स्वजने विरोधं क
रोति मिथ्याकलहं स्वदारैः शशांकपुत्रस्य दशा प्रयाता गुरोर्दशायां मनसो रवं च कष्टं ४ वातोदयं वातकफोदयं च ध १६१
मीर्थनाशं रिपुरोगभीतिं भृगोर्दशा जीवदशाविपाके नृणां विघ्नतेनृपतेर्भयं च ५ पुरे विरोधं बहुलं च कष्टं
कफोदयं धर्मधनक्षयं च सौरी दशा जीवदशाविपाके नृणां विधत्ते नृपतेर्भयं च ६ इति गुरोर्दशांतर्दशा

लाभं निजेष्टवृद्धिं प्रियतां च लोके बोधी शशांकस्य दशाप्रवेशे दशाप्रविष्टा प्रकरोति सौख्यं ३ पुरोप्य
दयं ब्राह्मणदेवभक्तिं नृपाधनाप्तिं सुतमित्रसौख्यं दत्ते शशांकस्य दशाप्रवेशे प्रामादशोद्धवपुरंनितस्य ४
लाभं नृपाद्राजजनात्सुहृत्वं सत्पुत्रमित्राद्वहुलार्थलाभं शोकी दशा चंद्रदशाप्रवेशे कुर्यात् शरीरं परमं
चपुष्टि ५ स्ववांधवैर्मित्रसुतैश्च वैरं शत्रुदयं कांतिबलाभिवृद्धि करोति चंद्रस्य दशाविपाके दशा हिमं
दस्य कलत्रकष्टं ६ इति दशायामंतर्दशाफलं धनागमं कांचनभूमिलाभं प्रद्योवरां मित्रसुपिकानादशा
स्वरांशा धरणीसुतस्य दशाप्रवेशे प्रकरोति सौख्यं १ हिरंण्यनारी रजतार्थलाभं करोति सौख्यं विजयं रिपूणां
नोराधिनाथस्य दशाप्रयाता भौमस्य पाके तु शुभानुरागे २ भ्रमसघयं मित्रसुतैर्विरोधं भयं रिपूणां भ्रमसुखं नरा
राधं कुभोजनं भूमिसुतस्य पाके दशा प्रपन्ना सुरपूजितस्य ४ स्वलैर्विवादं स्वजनैर्विरोधं रोगोदयं राजभयं
रिपूणां करोति भृकस्य दशादशायां कुजस्य कष्टं बहुलं नराणां ५ चक्षुप्रपीडा प्रकरोति पुंसां पापस्तरुकुशत्रुभ
यं सतीस्यात्तु शौरी दशा भूमिसुतस्य पाके यदि प्रयाता स्वजनैर्विरोधं ६ इति भौमदशामंतर्दशाफलं मानो
र्थलाभं प्रकरोति पुंसां लाभं क्षतीशात्स्वजनैश्च सौख्यं प्रशा हि सूर्यस्य दशा दशायां सोम्यस्य नित्यं विविधं विलासं २

८४

धुयथाक्रमं॥ अघपंचनवेशानांद्रेक्काणाभरिपत्ताबुधैः॥ एकद्वित्रिचतुर्थेषुलग्न
पादेषुचक्रमात्॥ स्वस्वराश्यादिकेंद्रेशाः पादांशानायकामताः॥ ४॥ कुजार्कीज्यबु
धाःशुक्रः पंचमांशेषुनायकाः॥ ओजराशिषुयुग्मेषुग्रहाव्यत्ययतःस्मृताः॥ मेषा
द्याविषमेराशौ समेराशौतुलादिकाः॥ विज्ञेयाविबुधैरेवराशिषष्ठांशनायकाः॥ ६॥
ओजराशौस्वराश्याद्याः समेसप्तमराशितः॥ सप्तांशनायकाः सर्वेविज्ञेयाविबुधैस्स
दं॥ ७॥ मेषाद्याश्चरराशीनांचापाद्याःस्थिरराशिषु॥ द्विस्वभावेषुसिंहाद्याःज्ञेयाः
शनायकाः॥ ८॥ मेषान्मृगात्तुलाकर्कआनुरवास्पूर्तवांशकाः॥ नवकेशैस्त्वेवाः कीर्तिता
श्चव्यवस्थिताः॥ ९॥ अजकर्कमधनुस्त्रीलिसिंहयुग्मेक्रमेणतु॥ दशांशेशनायकाल्ज्ञेनग्न
हानेवंविदुर्बुधाः॥ १०॥ मेषमीनघटानक्राचापालितुलकेन्यकाः॥ सिंहकर्कटकायुग्म
द्याद्दिकाद्वादशांशनायकाः॥ स्वस्वराश्यादिकाशेषाद्वादशांशकनायकाः॥ एवंलग्नेच
विज्ञेयाबुधैर्द्वादशवर्गिकाः॥ १२॥ सूर्यादिनांतरेवटानांवीक्ष्याद्वादशवर्गिकाः॥ ... ४४

अपि चान्यत्र वलमित्यर्थः॥ निजगृहे निजोच्चे निष,त्र्यंशके द्रेष्काणे इत्यर्थः॥ अस्मिं
न रूपं इत्तइष्टवर्गे शत्रुवर्गे इत्यर्थः। यथा शत्रुवर्गगृहे शत्रुद्रेशत्रुद्रेष्काणे॥ उभयवले
नैत्यकस्यैव वलद्वयं समानीयनेयो विश्लेषकृते यस्य समासो नामो विक्यंसताद्दशोरे
यः। अत्र समगति विरोधः शीघ्रगति अदित विरोधो स्तगः। एवं सर्वे ग्रहापि सेयं क्रमात्रसा
द्दे विंशोपकद्वयं मितं वलं ज्ञेयं। अथ अत्र विशेषफलजिज्ञासुने। पूर्वोक्तं षड्वर्गे एव
ले विचार्यं तद्भावे सामान्य पंचवर्गीवले विचार्यं तदभावे पष्ठधावलं विचार्यं मिति सि
द्धांतः॥ अथ द्वादशवर्गी चक्रं तत्र वामनः॥ गृह होरा द्रेष्काणाः पादांश पंचांश षष्ठांशाः स
प्तमांश नवदशांश रुद्रांश द्वादशांशाः प्रभो नमस्कारो चंद्रार्कवुधमस्कारमेत्रिशाः॥ मो

गृहे		द्रेष्काणे		नवांशे		त्रिंशांशे			उच्चे		नीचे			दिःशाभितथानावि			
स्व	मि	श	स्व	मि	श	स्व	मि	श	स्व	मि	श	स्व	मि	श	स्व	मि	श
१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	०	१	१
२	४	८	६	१२	२४	१२	२४	४८	२५	३०	६०	२०	४०	८०	०	४०	२०

मेषादीनामधीश्वराः॥ लग्नार्द्धं ज
यते होरासर्वं लग्नेषु सर्वदा॥ ओज
राशिभवार्केंदोः समे चंद्रार्कजात
ता॥ मेषादीसर्वराशीनां त्रिभागे

श्रीगणेशायनमः नन्वांतइत्यत्र वर्कारोऽर्धेनाविलत्र क्षत्कौद्वेतिफक्कि कार्यलालप्य
तांउच्यतेसांप्रपतावांतोपिप्रत्ययेइत्साकारकं सूत्रं वर्वर्तिवृत्तिकिमाकारेकायकोरादैप्र
त्ययेपरतः श्रोदेतोरवावोस्तः इत्याकारिकावृत्तिः ननुयानिपदानिसूत्रोमातानितान्येव
खिलवृत्तौवक्ष्यपूनेमतिसर्वेषांवैयाकरणानांसिद्धान्तोजागर्ति यकारादौप्रत्ययेपरेउदैतोरि
तिसूत्रेनास्तिवृत्तौहदरिदृश्यतेतत्कसाल्लभ्यतेसूत्रादेवलभ्यतेकथमिम्यंवान्तोपिप्रत्यये
रतिसूत्रेनचयिविद्यावर्णंप्रत्ययइतिविशेष्यं तत्रयेनविधिरितिसूत्रेणांतपदलाभेप्रसङ्गा
वेतदपवादेनयस्मिन्विधिस्तदादावल्ग्रहणे यस्मिन्निति सप्तम्यन्तेविशेषणेभूते ल्ग्रहणेच
विधिर्विधीयतेइत्यर्थोलब्धः वर्णादेशाल्पूर्वेलवेतयोः स्थानेनिर्णितेश्रोदेतोरेवएवं
चश्रोदैतोरित्यपिलब्धं इतिसर्वोवृत्तिर्लब्धानन्नभवतुपरंतुव्याकरणशास्त्रेयावांति
लक्षणानिसंतिनावन्तिकिंचिल्लक्ष्येलक्षितानिसंतिवांतोपिप्रत्ययेएतल्लक्षणस्यलक्ष्यंकि
तत्रोच्यतेगव्यमित्युदाहरणम्कथंगोशब्दोवर्ततेतस्मादुरविकारइत्यर्थेगोपय
सतदादेवोध्यइत्यर्थः केनानेनवार्तिकेनतदादिपदस्यलाभोजायतेलयाचापादौप्रत्ययेपरेध

१९

सोर्यत इत्यनेन वार्तिक कृतोकेन गव्यमित्यादि साधनार्थकेन यत्प्रत्ययः अनंतरमनेन सूत्रेणाय
प्रत्यय वान्तादेशः कृते अनयैव रीत्या नौशब्दान्नावार्थमित्यर्थकेन नौवयोधर्मेत्यादिना सू
त्रेण यत्प्रत्ययः अनेन वान्तादेशे कृते नाव्यमिति रूपं सिध्यत्येवं लक्ष्ये लक्षणसमन्वयः न
नु भवतु परं तु गव्यं नाव्यमित्यत्र लोपः शाकल्यस्येत्यनेन शास्त्रेण वकारस्य लोपः कुतो न
जायते तत्रोच्यते लोपः शाकल्यस्य इति सूत्रे पदांत पदानुवृत्तिरस्ति एवं च प्रकृते वका
रस्य पदांतत्वं नास्तीति कृत्वा कथं वकारलोपशंका क्रियते तत्रोच्यते अस्ति वकारस्य पदान्तत्वं कथं गो
पदवच्छब्दोऽनंतरवर्तिनीं विभक्तिमाश्रित्य वकारस्य पदान्तत्वं वर्तते इति कृत्वा लोपः शाकल्यस्येत्यनेन वकार
स्य लोपः कुतो न जायते उच्यते वकारस्य लोपो न भवति कुतः वान्तो यि प्रत्यये इति सूत्रे वकारात्पूर्वं त्र
वकारस्य प्रश्लेषः क्रियते तथा च सूत्रार्थः कीदृशो जायते यादौ प्रत्यये परे वान्तादेशः स्यात् को र्थः वकारान्त
एव न लुप्यते वकार इति यावत् ननु तर्हि प्राप्तिलिङ्गो यो वकारः स क्व गतः उच्यते तस्य लोपाभावः सीत्स्ने
लोपः ननु तर्हि वकारस्य लोपस्तु नैव सेत्स्यति कुतः वकारस्य वकार्थितत्त्वेन वचनिमित्तत्वेनापायाभावात्

श्री॰शे॰टी॰ नुस्वाराभावः फलमिति स्पष्टमेव तदुक्तं मनोरमायां प्रकृतिभावात्र बाधनार्थत्वे हि शकोयगित्यनन्तरं मपदञरत्येवाव स्यत्वान्नुपद
५६ गम्ध्यानवनेति च्छादि तिनत्रिपाद्यामपः परस्य उओवत्वविधानेपि मयः परत्वस्योपजीव्यत्वेन वत्वं स[illegible]नुपरिभाषयाऽनुस्वा
रनिमित्तग्रस्वविघातीति त्रिपाद्यां वत्वविधानस्यानुस्वाराभावरूपप्रयोजनकथनाय संगतिरिति वाच्यम् त्रिपाद्यानधापादे न सत्त्वि
पातपरिभाषा पात्रनित्यत्वस्यापि ज्ञापनात् न च त्रिपाद्यां नधापादे वत्वस्यासिद्धत्वान्नत्वमु[illegible]उक्मिति[illegible]स्थितेऽमुटि कतेऽमुहिति
कृतस्वउअग्रहणेन ग्रहणेपि निर्दिश्यमानस्याऽमुटोऽवधानाद्धत्वस्यापासिः उकोपणाचीति ह्रस्वान्नरस्याट नुडमुटोऽसिद्धत्वा
[illegible]तेऽनात्व दित्वाभावान्नुः मुटोऽप्राप्तिरिति फलभेदस्य स्पष्टत्वात् कथं सन्निपातपरिभाषा याऽनित्यत्वज्ञापना[illegible]इति वाच्यम्
नि[illegible]वामपि बहिरंगपरिभाषाप्रवृत्ति वाहि[illegible]नैनयोऽन्तरंग मुटि कर्तव्ये बहिरङ्गस्य यणादेशस्यासिद्धत्व[illegible]ल
[illegible]वानन्तर्वेभयोरपि पदद्वयसापेक्षत्वेन नानान्तरङ्गभावश्च इति वाच्यम् पूर्वोपस्थितनिमित्तकत्वरूपान्तरंगत्व[illegible]मुटस्त्या
त्वा[illegible]वान्तरंगपरिभाषाप्रवृत्तिस्त्वीकारे किमुक्तमिस्यच्यान्तरंगेऽनुस्वारे बहिरङ्गस्य यणादेशस्यासिद्धत्वेन यणोऽनुस्वारस्यापि बहिर
[illegible]पाचीनप्रवद्धपक्षस्य बहिरंगत्वे च स्पष्टमेव वस्तुतः सन्निपातपरिभाषयानित्यत्वेन पासपोरिति निर्देशात्[illegible]समेव वहिरं
[illegible]परिभाषापि त्रिपाद्यामत्र प्रवर्तत इतित्वमलक्ष्मादितमेवतपत्वमसन्देहायेति न च गुणाभेदकत्वपक्षेऽभिप्रायकत्वात् न हि स्वान्तो
तथात्वे[illegible]भेदकत्व पक्षे गुरु[illegible]रयुक्त संग्रहार्थत्वपरत्वमावश्यकमिति वाच्यम् अस्यान्यस्याभेदकत्वपक्षाभिप्रायकत्वान्नहि
स्वानाम्यांमिति[illegible]स्यन्निशेषः तदावश्यकमिति अच्यग्रहणमावश्यकमित्यर्थः वैजात्यं नतस्य प्रकृतसूत्रेऽज्ञत्वादिः भूतम्भ ५६

ऽवैक सृत्वेवत्वरेति सह विधानाद्धि नित्यत्वापि विधेयभेदाद्वाक्यभेदोन्यायप्राप्त एवं तस्यापि द्वयोर्वाक्ययोः सहप्रवृत्तिः स्यादित्याशयः एवमा
स्यादेशे प्रगृह्यकार्यैकदेशमत्रे आद्यौ आदेशे प्रगृह्यत्वं कार्यत्वेति न तु इतीति विधेयमप्राप्तकान्तेकार्येहिंधारैवैकस्मिन्न सयोगे
१९ ऽऽकल्पः स्यादिति द गतद्भावे पिनात्यपादितिशाकल्यातिरिक्तमते प्रगृह्यत्वमुजोनन्त्यर्थात् न च योगविभागाद्वेपितिरनु
ऽरमात्वयऊइतिरूपे सिध्यत्येवेति वाच्यम् किमः परत्वयत्वतत्वे किंचिति किमु इतीति रूपद्वयं तत्स्यादित्यत्रनात्यपान्तपो
ऽगेमतिउञइति सूत्रे ऽनाथो न्वपायाहउञोवाचकमिति उञइति सूत्रे द्विकल्पफलं दर्शयति विकल्पानुवृत्ताविति
न्यायपतितमेवेति अनुनासिकानुनासिकयोर्द्वयोरप्यादेशरूपे विशेषाभावादिभावः विकल्पमात्रे इति शाक्ल्यानन्तरप्रयोगस्ये
प्रगृह्यत्वमादेशश्चेति उञ इति द्वसेत्राप्रगृह्यत्वमृदुत्वमेन वादेशत्वमित्यर्थः ननु प्रगृह्यपदस्यां ... ... ऽत्वलो
ऽतिदवोपपादितरीत्याविशिष्टस्य विधेयीतिनयुक्तमिति चेन्मूलानुसारेण तथाभिधानादित्याशयेनाह वस्तुतस्त्विति न
ऽवेमप्रगृह्यसंज्ञकश्चेति भाष्यविरोधस्त्वतआह भाष्ये प्रगृह्यसंज्ञकश्चेति न्यायविदइति असिद्धिसाधकत्वं समस्वव्यधिगमो
मानाभावइति न्यायेत्यर्थः न च प्रगृह्यपदस्य प्रथमान्तत्वेन प्रथमान्तेन सामानाधिकरण्यमेवान्वयबोधकमिति वाच्यम् प्रथ
मान्तसमानाधिकरण्यस्य पूर्वसूत्रे एवत्यक्तत्वात् ननु मयउञइति सूत्रे मयपदेनमय्यधातोरेव ग्रहणं कुतो नेत्यत आह व्याख्या
नादिति बहुलत्यामं व्याख्यानानुरोधमूलकादित्यर्थः ननु प्रगृह्यस्योजः त्सुन प्रगृह्याइत्यनेन कार्यान्तरं प्रवृत्तिप्रतिबन्धकेन मय उञ
इत्यस्यापि प्रवृत्ति प्रतिबन्धः कुतो नेत्यत आह अस्यनैपादिकत्वेनेति अनुसारोभवत्येवेति एतेन त्रिपाद्यां वत्वविधानस्यापि प्रवृत्ति

यास्वतिपादिकं न विन्नत्याः प्रयोजनमिति केरलभाषायां प्रातिपदिकलक्षण
युक्तं भावरणकारिकायां कृत्तद्धितसमासाश्चार्थवदप्रत्ययस्तथा अधातुःप्रा
तिपदिकमित्यूचुः सप्तविना १ अथसिद्धसिद्धिलाभालाभदिग्ज्ञानोपायप्रयोगा
र्थं द्वितीयसूत्रं सिद्धसिद्धिप्रश्ने वाम्यांनक्षेपिंडशेषतः क्रमात्परिकल्पयेत् उ
दाहरणम् पिण्ड १६६४ वाम्यांनक्षशेषम् ० अतः सिद्धिरिति लाभालाभप्रश्ने
तथातद्वत्क्रमात् परिकल्पयेत् उदाहरणं वाम्यांनक्षशेषं सूत्रं० अतोन लाभइ
तिक्रमादित्यर्थः एवं क्रमेण गमनं स्थिरता गमागमो वजीवनं मरणं चास्तिवा
म्यांनक्षेपिंडेशेषतोज्ञेयं अथदिग्ज्ञानप्रश्ने पिंडे दृष्टनक्षेशेषतः परिकल्पयेत्
उदाहरणंपिण्ड १६६४ अष्टनिनक्षेशेषं ८ अतः ईशानदिगिति विवाहचौरग
मनादिषु ज्ञेयमिदम् २ मूलम् सिद्धसिद्धिक्रमावाम्यां लाभालाभौ तथा

ग॰म॰ क्रमात् दिग्ज्ञानमथ त्रिभिर्नक्तैःशेषतः परिकल्पयेत् २ गर्भे त्रिभिः क्रमाज्ज्ञेयं नर
४ नारीनपुंसकम् लोकज्ञानेऽपि चैव तद्वत्कालज्ञानेऽपि चैव तथा ३
अथ गर्भे स्त्री नपुंसक लोककालज्ञानार्थं तृतीय सूत्रम् गर्भे गर्भप्रश्ने पिंडे त्रिभिः
एकशेषे १ नरं द्विशेषे २ त्रिशेषे ३ नपुंसकं ज्ञेयं उदाहरणं पिंड १६६४ त्रिभिर्नक्ते
शेष २ अतो गर्भे स्यान्नारीति लोकज्ञानेऽपि प्रश्नेऽपि तद्वज्ज्ञेयं स्वर्लोक १ भूर्लोक २
पाताललोकः ३ पूर्वोदाहरणवद्यतो मर्त्यलोकः २ अथ कालप्रश्ने कालज्ञोऽपि चैवं त्रि
भिःशेषेन तथा तद्वदेकशेषे भूतं १ द्विशेषे २ वर्तमानं त्रिशेषे ३ भविष्यति इत्यर्थः
तथा चोक्तं भूतं वर्तमानं ततो भविष्य इति कालाः अनुवर्तेरन्निति शिवसंहिता
यां यामयमुक्तः प्रश्न द्वर्णं सर्वांपिंडं त्रिभिर्भक्तं तु कारयेत् समावशेषके कन्या ग॰म॰
विषमे पुत्रमादिशेत् षंडो निःशेषके वाच्यं गर्गश्च एवं पार्वति एकादिके तदाज्ञे ४

१३८ भौमेंत्यगेहे नेस्तूर्यवादक्रूरशां वि नेर्दिशेत्॥ अथ च यथा देवेनयो मह यमु रते भौमेवर्षेनवो व्ये
सन्निनथावादस्य था थारवौ इव्यस्थेरिपुगोत्र वाद उदितो दुवेर लाण॥ल्कट॥ युगोत्रक
त्रिनीति सस्थो कुजहतेः द्वेप॥ द्वयो जन्मांगयो वर्षे ष्ठमे रोग कान्नि दिशेत्॥ स्नत्य वोर्ध
क्रैनो भौम स्थान गुरुहतः पापेवादः स्फुटेष्प्यवंनो द्वेशे ये शाक पदे॥ स्नन्य वृद्धयो भौ सस्था
नगुरुवर्षे धिकारी पापेर्हिन स्त दायकदोविवादः अथ वेड़ स्य वृद्धयो शनिस्थाने स्थिनः
वर्षाधिकारी पापे हिनस्तदा स्फुटवादस्यादि त्यर्थः स्नन्य वृद्धयोर क्रांतेचंद्रव धमदेहते क्रूरे
दिद्द्यागमनवादः स्याद्धि सनस्कता नेषेषस्तिहे धनुष्यारे रं धे वृद्धये हितो भयं मृत्तो मृतः
शत्रग्न सौम्यत्युदोपापद्दृग्युतो॥ यत्र देज्ञ न्मो निकुजः [illegible] सो दरुगनो पगो यदा ॥ मरव
दुधो वर्षपतिर्न दलस्तत्र न शोभनं॥ सार्कि शनौ भौमयुते स्वो सस्थवाहनाद्भयं॥ सार्कि भौ क्रू
मष्टमस्थे नुपदत्तनंवाहनाद्भवत्॥ सार्के ष्टमे मृत्युंद्रयान्निमृतोम्रुति॥ वामनं र्वर्षे
श्वर कुजयुक्तं अस्थमरणाद्भयं॥ उदितेर्माति सग्रशोक्तगनेजीवसग्नेप पुत्रपद स्वरपुत्रस १३८
धनो ष्टमगो यदि मत्यु कान्त पुत्रप सहनेन तथा जन्मा ष्टम श्वरः॥ सार्द्धपेष्टमेमृत्यु द्वेदुत्या
रिमृतो म्रुतिः॥ राशि जन्मा ष्टमो सुरम सद्यानि स्वशय कृतत्या॥ वेदेः ष्ठमदे पुत्रे स्थ स्वश

पीडनानि॥ भौमेवेरस्येसप्याधिकारिणि स्याद्दाहाग्नियातः खलुवर्षमध्ये॥ जीवोनाजिके
वर्षेश्वरोगुरुः पापदृष्टोवर्षेष्टमस्थितः द्रव्यहानिकरो मंदोवलहीनो शुभेक्षितः॥ वर्षल
ग्नात्सप्तमगोपवादः कलिकारकः॥ लग्नाष्टमेशयोरिन्थशालो मृत्युप्रदायकः॥ पापदृष्टाद्
योजीवोधनस्थोधनहानिदः वर्षतत्वे पतिनेशेक्रूरदृशारेन्थशाले मृतिंवदेत्॥ कुजेलहु
स्थितेनाशः सौम्यदृष्ट्या शुभंवदेत्॥ पतितेक्रूराक्रांते तथा बुधेभौमहृद्दायांस्थितनाश
स्वादिद्रव्यस्येत्यर्थः यादवेनाष्टमस्थस्यबुधस्याधिकारहीनस्यभौमेनत्थशालकृतस्यफ
लमुक्तं सेत्वधिकारहीनेष्टमस्थेमृतिःस्यात् कुजमुत्थशिले लग्नाधिपेनषष्ठगेयो
विदोषिशुभान्विते॥ दग्धादिलक्षणंवामनेनोक्तं क्रूरेक्रूरदृशादृष्टोयुक्तोवार्किगृहोतिगः
सविनष्टोमहाशेयोदग्धपीडनदृच्यते यथयादवनजेन्मलग्नवर्षलग्नेशयोः सप्तमगयोल
र्यसहितयो फलमुक्तं जन्मलग्नाधिपनोसमाववनपनो वावर्षलग्नेत्रलगसार्कदुष्टहनेत्वया
सहसदावातातिदुःखानिच॥ जन्मन्यष्टमगोजीवोनाधिकारिकसित्थशः॥ जयश्रेद्देसणा
द्रतैः शत्रुत्थयशोनच॥ नाडूशाकुरोशुक्रवीक्षितस्थितिवादप्रयुतसंशेनजुष्टवर्जनीयर्षः

स्थाने दूरगमं प्रदे ॥ जन्माधिकारिवा भौमः शनिस्थाने शुभान्वितः लग्नान्नवमगो वर्षे दूरया
त्राप्रदायकः ॥ सर्वमार्गगता वर्षे मार्गमध्ये श्वरे गमः ॥ जीवस्थाने त्रिधर्मस्थे केंद्रेजे तत्र शुभागमः ॥ बु
धस्थाने कुजो लग्नाधीशाद् ष्टः शुभयानदः ॥ समे भूमस्वराशिस्था वर्षेनवमगो भवेत् स्वगृहे सं
स्थितो यात्रा शुभमर्मे प्रदर्शनि ॥ वर्षाधिकाररहितो शनिर्धर्मे कुयानदः ॥ वर्षाधिकाररहितेगुरोन
मे.तं. ५ वे स्थिते दूरयात्रानत्र नृपाधर्ममानादिलक्षयः ॥ भौमे व्ययेषपतितो स्वजनाद्दूरतोगमः ॥ नवमाधीश
केंद्रलग्ने यात्रांविनिर्दिशेत् स्वगृहेषुगते श्रेष्ठे नवमेयदि संस्थितः शुभग्रहा सप्तमे तत्र विदेश
गमनं भवेत् नयनसिंधौ वर्षेशे सप्तमे मार्गे वर्षेयात्रासु सुखप्रदः ॥ तस्मिन्नस्तंगते वक्रे निर्बले दुः
खदागमः ॥ गुरुमेनवक्ष्याद्दः सबलोब्धे सुयानदः ॥ मंदोव्ययेन धिकुतोनवमस्थ कुयानदः ॥ गुरौ
रेवं विधो वर्षे दूरयात्राप्रदायकः ॥ एवं त्रिनवगो भौमः क्रूरदृष्ट कुयानदः ॥ जन्मलग्नाधिपो मागोधि
… नवमस्थितः ॥ त्रिशोवायानदः सौम्याजन्मकालिक भौवगः ॥ स एव वर्षे मार्गस्थे शुभयात्राप्रदायकः

पष्यगताविंत्यस्माज्जादेरप्रत्यवः पष्यग्न्यपाद्यः ५

मंदगं... सौ घमग्नः शीघ्रोच्चहदंशो विलग्नयः मंदगस्त्रोभयोरित्यशालेकस्माज्ञ मोभवेत्॥१॥ स्वत्सौ
व्यालग्नयः शीघ्रोवद्धंशो धर्म्मभावयः मंदगस्त्रोभयोरित्यशालेकस्माद्भूमोभवेत्॥ स्वत्सौशोलौयःशी
घ्रोवद्धंशो धर्म्मभावयः अल्पगस्त्रोभयोरित्यशालः चिंतितमागदः॥ वर्षेशवृषविलग्नेशयोगेचिंतितेमा
र्गदः॥ मुथहालग्नयोर्योगोवर्षेस्याच्चिंतितोप्रदः॥ अथतेजसिंहेन वर्षेशलग्नेशयोरित्यशा
ले अचिंतितयात्रायोगान्नः॥ पंचेशेमग्नेयोश्च्ले दभुजान्तचिंत्यःस्यात् त्रिंतित अविपरीतगतेत्यशा
ले॥ इति वर्षतंत्रे वर्षेशभावबलवान्पापयुतः केंद्रे धिकारवान् अधिकारंगतिसंख्येसनाचत्योपि
वादेदत्॥ एवंविधेकुंजनावयुतकोणिगतेपुनः परसेन्यापरिगतिजीयख्यातिसुखावह॥ एवंविधे
केंद्रवर्गेनिवलयुतेः धिकारवतिक्रूरग्रहरहितेभौमेयोगउक्तः तेजसिंहेन केंद्रेस्थेविमलितेस
वले चसाधिकारेधिकारगतिसंख्यकेवेभवाप्तं केंद्रेकुजेगुरुयुतेरवलगितेरि सेन्यापरिभ्र १८
मतिरजयादिसौख्यं॥ यादवः॥ यानाद्यंविवर्द्धवेलानुसारवद्यमंयायायामशुभ अशुभर्दीरवदत्ताजि

देहेषु पीडा स्वगदङ्कणाविकारं हायेनेस्थानराशौ मृत्युस्थितो मन्युभयं मनुष्यं भक्तः क
रोति हन्जनापवादं ज्वरादिपीडा मृत्युभीतिकर्मेनैवच शोगो रिपुभिर्विवादं ६ निधनगो
निधनं करुते शनिः ज्वरविमर्द कफार्त्तिजनापदं नृपभयं धनहानिमरेर्भयं भवति नाकप
रःपतुने दयः ७ छिद्रस्थिते मन्युसनं मनुष्यं राहुस्तथा भूपभयं करोति ज्वरातिसारं च
कफार्त्तिदोषं विसूचिकावायुभयं नराणां ८ गुरुःपीडनं धान्यनाशं धनं वा कुटुंबाच्छिद्रधं
नयाद्दनपीडा पदापीडनं म्लेच्छवर्गाद्विवादं शिखीरंध्रगो हासदेवादनष्टो ९ भरणात्यः
वदेरुकुधनहानिस्पायहुपीडाकलेवरे पित्तजाविषभूपालव्याधिपीडष्टमेरवौ १ त्वष्ट
मेस्थित्यसंतोषोद्व्यनाशनं पड्वः श्लेष्मचक्षुविकारं वर्षादौ चनिशाधिपे २ रक्तातिसार
वि कोपं च महापीडा धनक्षय पतति ष्टवर्गस्य चाष्टमस्थे धरासुते ३ नाभसौख्यप्रमोदंज्वरा
जय वज्रारिसेक्षयं विद्धाति नृणां वषे सौम्योऽष्टमगतः सदा ॥४॥ ५ ॥ धनव्ययमनारोग्यं क
लहं मित्रवर्गतः वियोगं च भवाशं च ष्टष्टमस्थो गिरांपते ५ धनव्ययमनारोग्यं जंव्यापुत्रा
दिपीडनं धननाशं प्रवासं च भृगुपुत्रेष्टमस्थिते ६ रोगपीडा महाव्याधिः पुत्रजायादिपी

१४० दुनं धन व्ययेनैव महानि अहायनेषु रोगमशानो ७ धनव्ययस्त्वनारोग्यं विवादश्चैव शत्रुभिः सह: स्वकेष
च प्रवासं अराहुरष्टमगो यदि ८ इत्यष्टमभावः अथ नवमभाव विचारः तत्र नवमभा विकिं चिन्तनी
यमित्युक्तं चंद्रे अरेण साध्याय दीक्षा सुरगेह यात्रा चक्रस्य च धामह कर्म कार्यं गुरोस्तु कार्यौ भूमिषु च
नेच जला श्रयशालकोद्ववरादीन॥ भ्रातुः भगन्याश्च सुतस्य चिंता पुराणं वपुरूपकथितं महद्भिः अत्रा
पि पूर्ववद्विचारः अथ योगाः वर्षतंत्रे भौमे वक्रे त्रिनवगे क्रूरायुक्तेक्षिते॥ गुणा बृहस्पतिदामा
गी अर्ककार्ये स्थिरं ततः त्रिधर्मस्थो ऽस्य सूर्यः कंदूली मासिसो रव्यदः॥ अन्यपेषणायानं स्यात्स च न्याधि
कृतो भवेत्॥ वर्षेश सूर्ये त्रिनवमे गस्य स्वगृहोच्च गतः दिशाशी विदिशा गमनं कुर्यात् क्लेशपापेक्षणाभवे
त् यामनः अत्रैव पत्रिनवगेपथितो रवेस्तु जायते॥ तस्मिन्नस्यं गते वक्रे क्रूरयुक्ते गमोशुभः॥ बुधे व्यये ४०
त्रिधर्मस्थे द्वयात्रां समादिशेत् गुरौ त्रिनवगे वेद्यो नृणां शुभगमो भवेत् हिल्लाजः यत्र जन्मनि मंदः स्या
त्स राशिर्नवमे यतः जन्माधिकारी क्रूर युतो चरु कष्टदः॥ जन्माधिकारिणा बुधे कुजास्य दृष्टे ते सति
पापयोगादिरहिते सप्तांगी तं बुधे जन्माधिका ... तोजीवें दृपापसंयुतौ वर्षे नवमगो मंद
दूलीचंद्रस्य शाल वान्मासिसो रवदो भवति। तादृशो कोत्रपे धिकारैरहितः अन्यप्रेषणायानप्रदः
त्राधिकारः स्वगृहाधिकोऽशेषः॥ याहनो सूलकं स्य. स्वभोच्चगतः

३१ तद्दृष्टे ग्रहेशानाहुर्यवनेनः॥ भौमशुक्रारसंबंद्रार्कबुधशुक्रारसंमविरेणाः॥ सौरि शनिस्तथा
जीवो मेषादिनामधीश्वरा इति॥ अथ ग्रहाणां उच्चनीचराशीन्तत्परमोच्चांशमाहुया
र्ये॥ मेषावृषो थ मकरो मृगहा कर्कुली रो मीनस्तुलादिनपपूर्वखगोच्चकानि॥ अंशाः
दिनु ३ विंशु २८ तिथि १५ वायुपमं २७ विंश २० तुल्यास्तुगांशकाः स्वमदगास्ते न वंतिनी
चाइति॥ अथ राशिसुहृदेशाः संज्ञा तंत्रे॥ अथ राहु उच्चनीचव्यवस्थाकेतुश्चिन्तनो गग
[illegible]दिकन्या नीचे धनुः युग्मभ उच्चसंज्ञं॥ श्रोच्चास्त्रयो शा ३ यवनोक्तितः स्पष्टः के
तो रतः सप्तमनानितानि॥ मेषं गतर्कांशशरेषु भागाजीवास्फुजिज्ञारशनैश्चराणां॥ ३१
[illegible]शागशारानले षष्ठा शुक्रारजीवार्किकुजाः सहद्रः॥ युग्मे षडंगेषुनगांगा भागाः
सौम्या[illegible]जिज्जीवकुजार्किहृद्राः॥ कर्के द्विनर्कांगनगाक्षिभागाः कुजास्फुजिज्ज्ञशने

दृष्टेर्शत्रुरथाधिशत्रुरपिय: प्रत्यक्षेदोर्जेन्यप्रदक: ।१७। इति ताजीयमित्रशत्रुरूपैमैत्रीचक्रोत्
तेतत्रैवांडूशानिषेवितको खेटोनेक्षकोच प्रभाजुभौ । यद्वा मित्ररिपुज्ञेयौ सहस्थानानुमानतः
इति । चतुर्थेनियतंमित्रशत्रुरूपं द्विविधं मैत्रीचक्रमतं ताजिकसारे । मित्राण्यापरशा शाकमा
के सुचिवा: भौमार्कदेवा चिंता । जीवार्कभौमादाधिपा: शनि सितेनोचं द्रार्कनंदनो: । सोम्यादित्य
न्सौम्याशाक जसितोमंदज्ञ भूकाऽऽइमे । सूर्यस्तु: रिपवस्तु ताजिकमते शेषावुधेश्रोदिता:॥
एषांतेवयां चक्राराणांयथा संप्रदायं व्यवस्थाद्रष्टव्येति ॥ मैत्रीचक्रप्रयोजनं वदामारा पंचवर्गी ।
वलोन्नेयमिति । नदृग्रंसर्वंप्रकटीभविष्यति ॥ अथपंचवर्गीवलं ॥ तत्प्रयोजननाह । यादव
सूरि: बलविशेषकाज्ञानेपंचवर्गी । वलंविना ॥ तन्नैवेत्तनवरूपाणिपंचवर्गपा: प्रसाधनमि
ति ॥ ताजिकालंकारेपि । वीर्यज्ञाने वर्षनाथस्य सिद्धिंकर्तुं शक्या नैव यस्मात्तस्मात् ॥ ज्ञानंवी
र्यस्यैतत् खेचराणां तस्माद्वक्ष्ये पंचवर्गीविधानमिति ॥ पंचवर्गानाहसमरसिंह: ॥ स्वगृहेस्वो
च्चेरुद्ध्रेष्कणैराशिकनवांशकेशल्यहंचेति । पंचग्रहाधिकारंविनाधिकारंनहोनवलीति ॥

४ ॥ अत्र शुभस्थानगे ग्रहे शुभफलं रूपमितं स्यात् ॥ अशुभस्थानगे ग्रहे ॥ अशुभफलं
रूपमितं स्यात् पुनः शुभाशुभयोरंतरे कृते सति पञ्चशुभमशुभं वा सिद्धं तद्वश
ग्रहस्येष्टकष्टाफलं दशाफलादिषु ज्ञेयं एतत्स्पष्टमुक्तं मानसागरेण सर्वत्र कल्पयं प
श्चगिहरूपं फलं शुभाख्यं फलनिर्णयाय इहापि कृ पूर्वरिकलं धाफलं
च कष्टाभिधानं अत्रेष्टं दशाधिके पूर्णफलं निकामितं चम
ध्यं कष्टाधिके पूर्णे शान्ते १० शुभे चकष्टे दशता न रिष्टे कष्टतया
कष्टतरं नित्यफलं दशायां पचने पुराणैः रिति। ॥ अथ पंचवर्गी इष्ट
कष्टमुक्तं ताजिकमुक्तावल्यां दलं दलार्द्धं च तदर्द्धकं च स्वकीय मित्रादिगृ
हे शुभस्यात् तेष्वेव कोणगलवमंदर्द्धतत्स्वकं नंदलवेकं भागाः तदर्द्धकं
तद्दलमेव त्रिंशांशे शाकोर्द्धं च दलं तथोच्च नवांशाशाकोर्द्ध च दलं च

मन्यं रवेर्दंशानरवांशकोचेत ॥ एतदूनयद्वास्य भाराणि षुद्वादशंशाइत्याद्यु
क्तौ ॥ वक्रविभागांशकष्टफलंसाध्यं ॥ इतिष्टकष्टविचारः ॥ अत्र केचन सामान्ये
नैवाष्टधावलंवल्ययंति ॥ उक्तंच हिल्लाजेनासमगतिरुद्दिनोयः सोन्यदृशोथयुक्तः
सभुजनुयभिलीशोमभावेकेभागे ७ विचरतिभुजमध्येचात्तिवीर्यः प्रदिष्टः । कथि
तवलविरोधीहीनवीर्यः खगेंद्रः भयवलसमासेवाप्यभावेतयोर्वा विचरतियदिरव
टोमध्यवीर्योनु मिंद्रैरिति ॥ समगतिवक्रातिचाररहितेरूपंवलं । शीघ्रेणदामून्य
स्यापषेत एवं सर्वेषुवलेषुदृष्टव्यं उदितः ॥ सोम्यमध्ययुक्तः । अथ [illegible] दृष्टः । याव
द्भिः यावद्भिः सोम्यदृष्टोथयुक्तस्तावद्रूपवलानि । एवंभुभशीलस्य [illegible] यारकेंभागे
द्वादशभागांतरे भुजेननुयशीलीतथाभुजेननमुसरीकाभ्यं [illegible] यवचरतिदृष्ठायथा
नेध्येविचरत्तीन्यर्थः ॥ एतदेकस्मिन्नपिराशावंशेसंभवति । अत्रापियावद्भुभसंख्या ।

४३

कं॥ योगसुधानिधौ॥ शतंकला १०० स्वे भवनादिके च मैत्रे न दर्द्धं च ५० तदर्द्धं च २५ तदे
४५ कचमभांशा ६० हृदकेवर्ग्गा विंशोपकावीर्ययुता भवंतीति॥ निजर्क्षवर्गे हि कला शतं १००
वलं पादोनकं मित्रगृहादिकेषु ७५।५०।२५। समेगृहादौ च [illegible] द्विकस्याद्रिपोर्गृहादौ
स्वचतुर्थभागः॥१॥ एवं समानीयवलं तदैक्यं रवषट् ६० हृते द्वादशवर्गिकावलं॥ भूमौ
द्ववेंत्रिच भूभोद्भवं वलं पापोद्भवं शत्रुभवं त्वसत्स्यात्॥ अत्र केचन द्वादशवर्गी चक्रं
न कुर्वन्ति यत्र्त्रिच॥ वामनेन महाराणा या प्रोक्ता द्वादशवर्गिका॥ पुराचार्यैरनुक्तत्वात्कृतेमा
सा प्रतीयते इति॥ [illegible] नरसमागीयंयनेति प्राचीनाचार्यैर्गी मरिति यैवभणितं॥ भौम:
[illegible] दिक्लोकदशकेन द्वादशवर्गी चक्रमभिहितं॥ अतएव संज्ञातंत्रे श्रीम ४५
[illegible] नीलकंठदैवज्ञैः द्वादशवर्गी चक्रमुक्तं॥ इति द्वादशवर्गी चक्रम्॥ दशांशचक्रे उच्चस्य
सरफसंज्ञा नीचस्य हवूनसंज्ञा मंदोच्चस्य भ्राजसंज्ञा ततसप्तमे हजीनसंज्ञा स्वगृहे सापि
[illegible] संज्ञा तदृशे च वालसंज्ञा मेषे मेषादितः वृषे मीनादितः॥ मिथुने कुंभादितः॥ एवंक
द्वांशकाज्ञेया॥ अथ ग्रहाणां हर्षवलफलं॥ ताजकरत्नमालायां॥ सर्वकार्यार्थसिद्धिः स्यात्

शुभाख्यमित्र सौम्योच्चाः नीचानि चारिपापजाः॥ एवं फलद्वयं वीक्ष्यनिर्दिशे
त्परस्परं॥ यच्छेषं तत्फलं ज्ञेयं ग्रहे द्वादशवर्गजं॥ वर्गेशुभाधिके क्रूरः शु
भः सौम्यो मिश्रस्तनः॥ निर्बलाधिके शुभः क्रूरः क्रूरेति क्रूरत्वं व्रजेत्॥ स्वग्र
हांशमन्तादितनन्वादि भावजं फलं॥ निर्बलवीर्यानुमानेन स्थितं तत्र राशौ स भा
वजं॥ एकैकराशिमध्यस्थं विज्ञेयं राशिमंडलं॥ तन्वादि भावरूपेण स्व
ग्रहादिक्रमेण च॥ तेन द्वादशवर्गस्य स्थूलसूक्ष्मप्रभेदतः॥ स्थूलसू
क्ष्मं फलं ज्ञेयं ग्रहाणां सर्वभावजं॥ मिति॥ अत्रैकैकराशिमध्यस्थमित्यनेन त
न्वादिसर्वभावानां द्वादशवर्गिका विधेया तस्माद्भावानां स्थूलसूक्ष्म
फलविचारः कार्य इत्यर्थः॥ एतत्स्पष्टमुक्तं संज्ञातंत्रे। भावेषु सर्वेष्वपि वर्गच
क्रे विलोक्य तत्तत्फलमूहनीयं मिति॥ द्वादशवर्गी चक्रे विशेषप्रकारान्तरमनु

यागमेष्यं भविष्यत्फलदं स्यदैवसमरसिंहमते वर्त्तमानमुथशिलयोगोयं। भविष्यन्मुथ
शिललक्षणं मुक्तं तेनैव॥ यत्तुक्तं भागतोसौ हीनांशैर्मंदपक्षो भवति। तन्मुथशिलं भविष्य
द्रूपं नीयं कार्यसंसिध्यै। अत्र त्वथशालयोगे पृष्ठस्थशीघ्रे वक्रिणि सती त्वशालं भावः। अ
ग्रस्थे मंदे वक्रिणि सति त्वशालविशेषः इति संप्रदाययुक्तिः वर्त्तमानमुथशिलोदाहरणं पूर्वा
हयादवः। वृश्चिके भवति भूसुतस्ततो भागषोडश १६ इनोहरो द्वयं रवासमं राकमिनोत्तदा
ल्पकाराज्यलब्धिरपरे रिवलास्वयं॥ अथ पूर्णमुथशिलोदाहरणं जीर्णतां जिके॥ स्वीला
भस्य प्रश्ने॥ कर्के [illegible] लग्नं शशाङ्कवृषे द्विभाग. सा षादशाकः [illegible] कोप्यं मंदो द्विभाग
मितः। एकोनविंशतिकलासहितो यं पूर्णफलदः स्यात्॥ अथ भविष्य[illegible] यदि कोपि पृच्छति म
मास्मिन्वर्षे [illegible] नो भविष्यति न वति प्रश्नेः। [illegible] लग्नं [illegible] शयो [illegible] पूर्णोत्थशालस्त्री
लाभो [illegible] वर्त्तव्यः। एवमन्यत्र सर्वत्र ज्ञेयं। अथ [illegible] राध्यंतरा [illegible] स्थिति ग्रहे त्वशालयोगो
दाहरणं॥ वृषलग्नं लाभस्य प्रश्ने कुंभे [illegible] भौमः [illegible] विंशांश ५ मितो मीने गुरुरेवमु

~ ण१

वर्तमान
योगादाऽ

५१

विषयन्न यशिलो योगः॥ प्रथमं। धनस्य लाभो कोथितो॥ नविष्ययोगः सर्वभावफलप्रदाता॥ ग्रंथ
पशिलो स्य मात्फल निर्देश प्रकार उक्तः सेत्थाते च लग्नेशकार्याधिपतत्सहायायत्र स्युरत्थिन
दाहरणं तिसौम्यदृष्टे। तदा बलाढ्यं कथयंति योगं विशेषतः स्नेहदृशोति संत॥ सहायानामि
हलावि त्रं लग्नेशः॥ लग्नेशमित्रं कार्येशः॥ तन्मित्रं च एते चत्वारः यत्र भावस्युस्तत्र स्थिता
लग्नभ वेपतिसौम्यदृष्टे सति वली योगः स्वर्क्षादि सत्स्थानगतः शुभैर्युतेक्षितो दूतविधि ५१
गजप्र प्रयासेत॥ तदा शुभं प्रागभवत्सुपूर्णमित्रेभ विष्यत्स घवल्लैतिच॥ कृत्यस्तमस्माभिर्मि
एपूंक कैदि चन्द्रः क्षितिजो न्त्य एवार्द

ॐ देवानवेदमधापयद्विधिं

ॐ श्रीगणेशाय नमः ॥ गतिबुद्धिप्रत्यवसानार्थ
शब्दकर्माऽकर्मकाणामणि कर्ता स णौ ॥ गत्यर्थ
कानां शब्दकर्मकाकर्मकाणां चाणौ यः कर्ता स
णौ कर्मसंज्ञः स्यात् ॥ शत्रूनगमयत् स्वर्गं वेदा
र्थं स्वानवेदयत् ॥ आशयच्चामृतं आसयत्स
लिले पृथ्वीं यः स मे श्रीहरिर्गतिः ॥ गत्यादि
ति किं पाचयत्योदनं देवदत्तेन ॥ अण्यन्तानां किं
गमयति देवदत्तो यज्ञदत्तं तमपरः प्रयुंक्ते गम
यति देवदत्तेन यज्ञदत्तं विष्णुमित्रः ॥ नीवह्यो
र्न ॥ नाययति वाहयति वा भारं भृत्येन ॥ नियन्तृ
कर्तृकस्य वहेरनिषेधः ॥ वाहयति रथं वाहा
न्सूतः ॥ आदिखाद्योर्न ॥ आदयति खादयति
वाऽन्नं वटुना ॥ भक्षेरहिंसार्थस्य न ॥ भक्षयत्यन्नं
वटुना ॥ अहिंसार्थस्य किं ॥ भक्षयति बलीवर्दान्
सस्यं ॥ सस्यभक्षणेन सस्यस्वामिनो हिंसाभिग
म्यते ॥ जल्पतिप्रभृतीनामुपसंख्यानं ॥ जल्प
यति भाषयति पुत्रं देवदत्तः ॥ दृशेश्च ॥ दर्शयति ह
रिं भक्तान् ॥ सूत्रे ज्ञानसामान्यार्थानामेव ग्र
हणं न तु तद्विशेषार्थानामित्यनेन ज्ञाप्य
ते तेन स्मरति जिघ्रतीत्यादीनां न स्मारयति
घ्रापयति देवदत्तेन ॥ धात्वर्थसंगृहीतकर्मत्वेना
कर्मकत्वात्प्राप्तिः ॥ येषां देशकालादिभिन्नं
कर्म न संभवति तेऽत्राकर्मका न त्वविवक्षि
तकर्माणोऽपि ॥ तेन मासमासयति देवदत्त
मित्यादौ कर्मत्वं भवति ॥ देवदत्तेन पाच
यतीत्यादौ कर्मत्वं न तु ॥ हृक्रोरन्यतरस्यां
हृक्रोरणौ यः कर्ता स णौ वा कर्मसंज्ञः स्यात् ॥ हृक्रो
२

ॐ श्रीगणेशाय नमः अथाख्यातप्रक्रिया निरूप्यते धातोः वक्ष्यमाणः
प्रत्यया धातोर्ज्ञेयाः भ्वादिः भूसत्तायामित्यादिशब्दो धातुसंज्ञो भवति स
च त्रिविधः आत्मनेपदी परस्मैपदी उभयपदी चेति अनुदात्तङितः अनुदा
त्तेतो ङितश्च धातोरादित्यात्मनेपदं भवति ञित्स्वरितेतश्च उभे स्तो।
तः स्वरितेतश्च धातोरुभे आत्मनेपदपरस्मैपदे भवतः आत्मगामि
चेत्फलमात्मनेपदं परगामि चेत्फलं परस्मैपदं प्रयोक्तव्यमन्यथा

ति सूर्य्यादिनां ध्रुवांकानाह केरलगमे रसध्नोवष्टयुक्तपिंडे सप्तान्वित्ते क्रमाद्भ्रुवाः पंच ५ सू
र्ये २१ इंदु १४ गो ९ नागा ८ वह्नि ३ रुद्रा ११ क्रमाद्ध्रुवा अत्रोदाहरणम् पिंडे १६६४ रसध्ने
९९८४ अष्टयुक्ता ९९९२ सप्तभक्ते शेष २ मत श्चंद्रस्तस्य ध्रुवकेन २१ गुणिते पिंडे ३९९५५
चंद्र १२ जांगेर्नभक्ते शेषं २२ तस्मिन् सूर्य्ये ध्रुवःसुद्रसुद्रस्तत्तः शेषं ७ अस्मद्दचंद्रस्मात्ततः यस्त
परिमिता अवधिः तत्कंच आरदिवाकरशेषे दिवरापस्तोश्चशुक्रे रोमासा गुर्वे शेषे सौम्ये
कतवः शनेश्वरे स्त्रासू: अथाने शत्रुभयतोनालोने गमागमे स्तजिवा कालंकार्येष्ववदे

सू	चं	मं	बु	बृ	भृगु	श	ग्रह
५	२१	१४	९	८	३	११	ध्रुवा

सर्वत्रैव संज्ञा विज्ञानिति अत्रावधिज्ञाने विशेषोक्तं प्रश्नसंग्रहे
दिनद्दष्टतु पक्तलब्धं मूलेयोज्यं वराग्निनि: ३॰ विनजे दिवशो
वाच्यः शेषतुल्योत्र स्तग्नैः लब्धं मूले पुनर्योज्यं नवेन्द्रुसप्त
निर्वुधेः ७ शेषतुल्योत्र वारस्याश्च क्रूरूस्मादिने रततः शुक्रेक्रम क्रमेणैव गणयेद्गुरुभुक्त

करा। इति मनसा ध्यायेयुद्धे विजयादिज्ञानार्थं विंशति मस्तका माह पिंडे द्विधा स्थाप्य एकत्र
यायीनामाक्षर युक्तां परत्र स्थायीनामाक्षर युक्तं यथा नागैः कल्पना स्त्युक्तत्वात् अत्र यत्र वि
न्तिः ३ त्रके जायी पिंडे एकशेषे यायिनो गमः अत्र येत्र यत्र शून्य संशेषे संधि युद्धकाले युद्धबले
समादेशणा इति यत्र याय्यिपिंडे द्विशेषः स्थायिपिंडे एकशेष स्तत्रापि संधिर्वाच्या इति इदकर्ण
र्थं सर्वायीनेत्युक्तं अत्र टिप्पणाकारादयस्तु यायि स्थायिनोः पिंडे वाम्यांत्तक्ते यायि पिंडे एक १ शे
षे यायिजयः स्थायि पिंडे एकशेषे स्थायिजयः शून्ये संधिरित्याहुः तत्र यथा नागैरित्युक्तत्वात्
नागत्रयदर्शनाद्वाम्यांत्तक्ते मूलं मृग्यम् किंच आनुपूर्वी क्रमेण त्रिन्तिः त्रक्ते शून्यशेषे संधिस
त्वाच्छून्यशेषे द्वयोर्यादानमप्यर्थं नकं नेन शून्ये पि संधिर्भवतीत्यर्थः न चाप्यर्थकत्वे नानात्वाच्छू
न्ये संधिरिति नियमवाक्यमतः शून्ये पि संधिर्नान्यत्रेति नियमार्थं तदिति वाच्यं वाम्यांत्तजने यु
क्तानावात् अत एवोक्तं केरलसंग्रहे नामाक्षर समायुक्ते पिंडे रामैर्विभाजिते यायीयायी क्रमा

ग॰म॰ ज्ञान: स्वल्पे संधि सदा वदेदिति अत्र नामाक्षरयोग स्तु वर्गवर्ण प्रमाणश्च प्रमाणसंयोग इति :

२४ अत्रोदाहरणम् राम रावणयोर्मध्ये के जिता इति प्रश्ने पिण्ड: १६६४ राम स्ववर्गवर्णस प्रमा

णं २।ण।म।२३। अच २। युक्तं।२३।।२। तयोर्योग: पिंडे युक्त इति यायिरामस्य पिंड ४८८७ राव

ण स्ववर्ग: रा।ण।व।२२।ण।णत्रमाणम् २० स्वर: आ२ अ१ युक्तं ३३ स्थायि रावणस्य पिंड १६७७

उनयपिंडे त्रिनि: नक्ते यायिपिंडे शेष १ अतो राम स्य जय: स्थायि पिंडे रामस्य पिंडे शेष २ मतो रा

वणस्य पराजय: इति अत्र नामाक्षर मित्यनेन दुर्गनाम अपि ग्राह्यम् तत्रापि पूर्वोक्त प्रकारेण

यायि स्थायि दुर्ग वशात्तयो जय पराजय संधि वाच्य: एवं यत्र दुर्गे पराजय प्राप्त स्तत्र सेनाधि

पत्यमन्यस्मै देयमिति परचक्रा गमादि ज्ञानमाह प्रश्नतत्वे विषयाभिधान संख्यात द्वासाप

श्च तत्र न द्युता युग्म विना जितं शेषात्स्य र चक्र मिति प्रश्नाक्षर समायुक्तं दुर्गनामाक्षिना जित ग॰म॰

म यायी जयी धरा शेष स्थायी शेष वै जयी अत्र कोट: काद्या इति ज्ञान माह केरलचंद्र: २४

संग्रामवार्तान्नयंश्च मुष्टः १ शून्यं तुं कोवती युतेन पिंड इति अत्र कोटास्वंडि ज्ञानंतु पूर्वोक्त दि
ग्ज्ञानं क्रमेण ज्ञेयम् अत्र दुर्गे कति मनुष्याः संतीति प्रश्ने पिंडे १४ शेषे वर्गेश्च खवेदाः पूर्वोक्त दुर्गे
स्थिताधनं नवंतीदं मनुष्यसंख्याः खवेदाः ४० खशैलो ७० शते १०० खान्नहस्ताः २०० खत्रिंशत ३००
सहस्र १००० सहस्रद्वयं २००० सहस्रत्रयं ३००० देशकालोधिकत्वमानुमानेन वक्तुमात्रापि युः
कां इति लोहज्ञानमाह एवं पिंडे त्रि निर्गजे छेशाज़ले न्मो विहायसि लोमं पातं वदेदिति
जलस्थराजय सध्योइंताद्यपि वदेत् उक्तं च चूर्णमणौ विवादे द्यूतकालेच युद्धारंभेरथे
वच दृशांतस्य परिशायां मल्ल्वादि दिभुजयाजयमिति अत्र भगवतादिः मात्रं प्रदर्शितं बुद्धिम
द्भिः सर्वमह्यम् प्रश्नसमाप्तौ सशयोनेस्युक्तत्वत्सर्वत्र संबंधः २० अथावधिज्ञानार्थमेकं
विंशति मश्लोकमाह ग्रहध्रुवेण गुणितेपिंडे वंशांगेनक्के प्रच्छेबंत्र क्रमेण सूर्यादिति सूर्या
दि ध्रुवशोधिते यस्मनश्यकाति संयशोत्वथांक तस्मात् यदा ६ावधिः प्रश्नकालोस्यावधिर्वदेदे

ग॰ म॰ ति सूर्य्योदीनां ध्रुवांकानाह केरलगमे रसधीश्च सत्युक्तपिंडे सप्तभक्ते क्रमाद्ग्रहाः पंच ५ स
२५ र्गे २२ इन्दु २४ गो ९ नागा ८ वह्नि ३ रुद्रा ११ क्रमाध्रुवा अत्रोदाहरणम् पिंडे १६६४ रसध्ने
९९८४ अर्य्ययुक्ता ९९८२ सप्तभक्ते शेष २ मतश्चंद्रस्तस्य ध्रुवकेन २१ गुणिते पिंडे ३९९५५
चंद्र ४१ त्रांगैर्भक्ते शेषं १२ तस्मिन सूर्य्ये ध्रुवः सुद्ध सुद्ध स्ततः शेषं ७ अस्माद्वचंद्रस्मात्ततः यत्र
परिमिता अवधिः तत्कंच आरदिवाकरशेषे दिवसापदासश्च शुक्रे दोमासा गुर्वेशेषे सौम्ये
कृतवः शनेश्चरे द्वासूः अधाने शत्रुभय लोनालाने गमागमे रुजिवा कालं कार्य्येषु वदे

सू	चं	मं	बु	बृ	शु	श	ग्रह
५	२२	२४	९	८	३	११	ध्रुवा

सर्वत्रैव संज्ञा विद्वानिति अत्रावधिज्ञाने विशेषोक्तं ब्रह्मसंग्रहे
दिनदश तुपल्लवं मूले योज्यं वराग्नि नि: ३: विनजे दिवसो
वाच्यः शेषतुल्योत्र सत्र नि: लब्धं मूले पुन र्योज्यं नवेद्धसस्त ग॰म॰
निर्वुधैः ७ शेषतुल्यो नवारस्याश्च कुं कल्पादिनेरतः शुक्लेकृष्ण क्रमेणैव गणयेद्गुरु श्रुक्र २५

सकलसौम्यखगा यदि केंद्रगा भवपराक्रमशत्रुगताः खलाः सुतधनं बहुलं यदि कांचनं द्युतिसुखं विसृजंति तदा नृणां ६४ इतिराज्ययोगः नी
चोपगा वैरिगृहोपगता वा तापापायेपुता अस्तगताग्रहेंद्राः हरंति राज्यं विपुलं नराणां तदा सुखं चाल्पतरं हि वर्षे ६५ दुष्टवर्गोपगाः पापासौम्या
श्चेद्दलवर्जिताः अकुर्वंति तदा राज्यं कष्टं कुर्वंति देहिनां ६६ इतिराज्यभंग अथ मिश्रफलानि लग्नादिभावा निजनाथयुक्ता दृष्टाश्च तेषां
प्रवदंति वृद्धिं सौम्यैश्च वा पापखगैर्विनाशं त्वेवं विमिश्रं फलमिश्रदाश्च ६७ गगनशत्रुपराक्रमलाभगः खरकरो धनसौख्यजयप्रदः
मदनरंध्रसुखात्ययविलग्नगो विविधकष्टभयार्तिकरः परं ६८ दिनपतिः सुतधर्मधनस्थितो निधिसुतार्थसुहृत्तनयकारकः सहज
वित्तसुताधिगतः शशी विविधसौख्यकरो धनदस्मृतः ६९ निधनलग्नमदात्ययरिप्रस्थितो यदि विधुः खलखेटयुतेक्षितः यमकरे
विदधाति निरंतरं हा यदि न यस्पतिदेवगुरुर्भवेंशा ७० हिबुकगो हृद्रोगकफार्तिकृत् तधनविलासकरो गगने विधुः ७१ हरति पुत्रगतो
मतिसंचयं व्ययगतः खलु दैन्यकरो नृणां ७२ तनुसुखास्तगतः क्षितिनंदनस्तनुभृतां चलनौ तनुते व्यथां निधनव्ययगो व्ययो भवति
शोषवंदे बुधनप्रदः ७३ धनसुभे रिपुदैर्गतो वसुहृत्कुजः सुतगतः सुतवित्तविनाशनः शशिसुतो व्ययरंध्रतनुस्थितधनसुखार्थहरो
भयदो भृशं ७४ सहजकेंद्रधनांकसुतास्थितो धनविलाससुखप्रकरो बुधः भवगतश्च शुभैः शुभखेचरैर्बलयुतैः सहितो निधिदो मतः
७५ धनभवात्मजकेंद्रनवत्रिगः २।११।५।२।४।७।१०।९। उसुरगुरुः सकलार्थसुखप्रदः निधनगस्तनुपीडनकारको धनसुखार्थहरो
व्ययशत्रुगः ७६ भृगुसुतो व्ययवैरिविनाशगो भवति चेद्व्ययवैरविरोधकृत् यदि च शोषगृहे सुखबाधीदो धनचयं विदिशाति सुवस्त्रदः
७७ व्ययास्तलग्नागतो के पुत्रो वर्षांगतो वित्तसुखप्रणाशं करोति पुत्रोपगतः स्वपुत्रैर्वैरं सुखार्थं हृतयकृच्चतुर्थे ७८ मंदो बलं गनात्रिषडाय
वर्ती करोति नूनं सकलार्थलाभं वित्तं हयंवित्तगतो कसंस्थाः पापोदयं कर्मगतोर्थनाशं ७९ यदि सुरेशगुरुस्तनुगस्त्रिसं: प्रसवल
ग्नपतिर्हिबुकाश्रितः परिविजित्यरिपोंजनसंचयं धनचसंप्रकरोति गजादिक ८० मदनयस्तनुगस्तनुगो गुरुर्यदिखले सहि

तो नच वीक्षितः भवति चात्र धनेन च तुलं तदा नरपतिश्चामिदं विपुलं क्षितौ ८१ धनपति कुरुते धनगोधनं यदि सुराधिपतिज्यसमन्वितः सुतगतः
सुतपः सबलो यदा सुतसुखं च तुलं तनुते तदा ८२ गुरुसितौ यदि चास्तमुपागतौ हिमरुचिर्यदि नीचपदानुगः तनुभृतो तनुते विपदं तनो मरणम
त्रवियोगकरं परं ८३ नि धनभावगतस्तनुनायको यदि कुजेन युतो ऽपविलोकितः खलु तनो कफवातमरुग्व्यथा बहुविधं तनुते त्रम... ८४ म
दपतिर्मरजो खलु लोपदा खल खगैः सहितो नच वीक्षितः मुनिवरैर्गदितेव तुले सुखं युवतिवर्गभवं विविधं तदा ८५ लग्नं पदा दुःखखगैः समेतं
सौम्यग्रहैर्नो सहितं च दृष्टं प्राप्नोति मायां च तुलं नाज्ञात दा विवादं कुजनैर्नराणां ८६ वेश्यानुरागो मदपे विनवे दुर्वान्विते स्यात्स्वरमार्यपातिः नवे
विदग्धे खलखेटयुक्ते धर्माधिपे ज्ञानि विपर्ययस्यात् ८७ मंदान्वितो रात्रिपतिर्व्ययस्थो देवार्चितः षष्ठगतो विलग्नात् सौख्यार्थनाशं प्रकरोति
शीघ्रं भूपाद् चोच्चौरजनाच्च दुष्टात् ८८ मुंथाव्ययोरेध्रसांगनाया नास्तंगता वीर्ययुता तदा वं रम्यं सुखापागमनं विलासं कुर्वंति ते ऽस्तग
ता व्ययस्थे ८९ त्रिकोणकेंद्रायगतेश्च नाथे सौम्यं च रम्यं सकलं तदा वं षड्व्ययरिष्फोपगते विवीर्ये कष्टप्रदं तद्गदितं मुनींद्रैः ९० व्ययसमाश्रि
पतौ त्रिषडापद्वे खलखगैः सकलं सबले शुभं व्ययविनाशगते विबले तदा न च शुभं गदितं मतिभिर्नराणां ९१ मुंथाधिपो व्ययरसांषगतो वि
वीर्यो दुष्टग्रहे स्त्वशुभवर्गगतो ऽद्य काले कष्टं नराणां प्रविकरोति भयं विवादं लोके स्वपानिजजनैः कलहं नितांतं ९२ सौम्यग्रहै रूपचयोपग
तैः समस्तैर्लग्नात पानिश्चिपनेः सकलैर्नराणां दधर्धनानि विविधानि विलासहास्यं सौख्यागमं निखिललोकजनाप्रियत्वं ९३ इति ताजि
कसारे मुंथाध्याये लग्नाधिपो पूर्णबले तिसौख्यमारोग्यताकांति विवर्धनं च दुःखं भवेन्मध्यबले पनषेकष्टं व्ययषष्ठारिगते स्वसौख्य
९४ केंद्रस्थिते लग्नपतौ च सौम्ये दृष्टयुते वा नवपंचमस्थे सौख्यं विलासं विजयं भवेद्वा कं बूलगेरा त्रिपतौ बलाढ्ये ९५ इति तनभावः वि
ते स्ववरो जन्मनि देवपूज्ये वर्षे धनस्थे धनलाभकृत्स्यात् वर्षाधिनाथेन युते क्षिते वा जीवोऽथवा वर्षपतौ बलाढ्ये ९६ एवं विधे
भार्गवजेऽपि वाज्ञे धनं तदा स्यात् वर्षाधिपे तुला विचित्रं बलान्विते वित्तपते धनाप्तिर्हानिः खलाढ्ये विबले स्वनाथे ९७ पापार्दिते

पापग्रहे जन्मनि केंद्रसंस्थे वर्षे विलग्ने त्वशुभं रुजोघ्नं मुंथास्त्ववंध्रूपगताऽर्कजेन युक्ताथ षष्ठले परिणामजं स्यात् १५ दैत्येज्य देवेज्यपदे महीजो
१० चासंगते श्रीतलिकादिरोगा श्रीलोऽष्मरोगाश्च बुधेंदुयुक्ते ततस्थानगे केंद्ररुजादिकस्य १६ जन्मांगपः षष्ठपतिर्विवीर्यो पापाश्रितो शत्रुयु
तेऽस्तगो वा करोति तद्धानुभवान् विकारान्तकसरामयो वा तनुपस्तपा वा १७ इति षष्ठभावः वर्षेशोऽभगजे च सप्तमगते स्त्रीतेति सौख्यं
भवेत् नाकेशार्चितवीक्षिते पयबद्धले भौमे रविरतिर्वैमिपः गेह व्यापृतवीक्षिते चरविजे स्याद्धूकृपापारतिः संयुक्ते सुरपूजिते नवबधूप्रा
प्तिश्च ससंवस्तजा १८ जन्मांगपः सप्तमगे बलग्नात् वीर्यान्विते स्यात्खलहारुसौख्यं शुक्रास्पदे लग्नगते विवाहो वा वीर्ययुक्ते च विवाहस्
मौ १९ सौम्यो मगुरुस्थानगतांगगतां सौख्यं विलासं व्यसनं करोति स्त्रीपक्षनाप्यः सबलोऽस्तसंस्थास्तथास्तयो वा विविधैः प्रकारैः इति
जायाभावः वर्षेशोऽहितजे बले नरहिते घातेन नराणां भवेत् वक्रे भौमे खलु वान्तिभेद्विपदमेतिरिवं न पाश्चौरतः रंध्रेशेऽतनुपे भवेत्सपारः
लेनाकुजाद्ये बुधे मृत्युस्थेऽपि तथा कुजे षष्ठमगते चंद्रान्विते मृत्युकृत् २१ सार्के बुधे भौमयुते मृतिः स्यात् देशांतरे वा वधबंधने च विद्ध
तद्यानौ व्योमगते प्रपीडा व मृत्युर्भवा वायुसमुद्भवा वा २२ षष्ठेऽकुजे स्वर्पयुते प्रपातः स्याद्वाहनात् भौमपदे हिमांशौ दुःस्वप्नपाद्धास्वग
तैर्किं पुत्रे लोभाद्र पंचेदृष्धिकारयुक्ते २३ विनाशसमाधिपतिर्मेति स्योऽविनाशस्समात् प्रकरोति नाशं जन्माष्टमेशो व्ययषष्ठरंध्रेस्थितो
विलग्नात् विवलो चतद्वत् २४ इति मृत्युभावः त्रिधर्मगे भौमिसुते वनाप्ये सौम्यग्रहे युक्तनिरीक्षिते च मागाद्गुणोरो वर्षपतौ कवू
तेधर्मे त्रिगेऽर्के चपयोगमस्यात् २५ निधाग्निगे दैत्यगुरौ समेशे मार्गे सुखं स्यात् कुगतिर्विविधा एवंविधे तारकराजपुत्रे तीर्थगतिः क्रू
रहते विलोमं २६ धर्माधिपो लग्नपते स्वयोगे गती स्वकर्माज्ञपशानो शुभस्थे वीर्यान्विते स्याज्जगमं नरस्य स्तं एवं गुरौ दूरगतिः स्वतस्मात् २७ वै
द्रस्थिते भौमिसुते वनाचेद्दूरे गतिः स्यात् निजवंधुवर्गात् धर्माधिपे पूर्णबले सुखं च मार्गे नराणां हि शुभस्थिते वा २८ मार्गेशसमाधि २०

देवगुरौ द्वितीये रंध्रेत स्यामेः पभयंत हास्यात् पत्रस्थिते देवगुरुस्सवांगेतत्रास्थितेवे धनलाभमत्र ९८ इति धनभावः वर्षाधिपे र्के सवलैः
त्रिसंस्थे लाभस्थितेवा ससहजाद्य सौख्यं शुक्रेतथैव स्फुटकार्यनाशं दग्धेस्तगेक्रूर युतेहतेवा ९९ सहोत्थगे देवगुरौ सहोत्थात् सौख्यंत
दीशे सवले त्रिगेवा सहोत्थसमाधिपतौ वलिष्ठे नास्तंगते विक्रमतेत्यथास्यात् १०० सहोत्थपे ज्वेसकुजे त्रिसंस्थे वैरं कुजस्थानजाते ऽनुजानां
व श्विप्रवा स्याच्च कंवूलगेवा हानिस्तथा स्युस्सति के खलैर्वा २ इति सहजभावः तुर्यस्थिते चंद्रसुते दिने शे पापहीतस्यापि सुखं हि पुत्रोः सुख
स्थितेतुर्यपतौ वलाढ्ये सुखं स्वसद्माधिपतौ तथैवा ३ सौरे रविस्थानगते विवादं पिशुक्राच्चरात्रीसपते र्जनन्याः भयं भवेत् क्रूरयुते
ऽप्यदृष्टे सुखाधिपे चापि समाधिपेवा ४ यस्थानगो जन्मनि शत्रिनाथस्तथा हानिमात्र भयं करोति यद्राशिशो व्योमचरस्सवांगेत द्भम
वेतस्य पदं खगस्यः ५ इति चतुर्थभावः वर्षेश्वरे देवगुरौ सुतस्थे लाभेप्यवावीर्ययुतेसपुत्रात् सौख्यं रवौ वामशिकुजे वाप्येवं विलोमाद्भव
तीवृकं ७ यद्राशिगोजन्मनि सूर्यसूनुः वर्षे च तद्राशिमवेद्धिलग्ने संतानकष्टं च कुजः सुतस्थो विलोमगः पुत्रहतो निरुक्तः ८ संता
नसद्माधिपतौ वलिष्ठे तत्रोपगे पुत्रसुखं प्रवाच्यं क्रूरार्दितेवास्तगते विनाशो देहोद्भवानां स्वदशाप्रवेशे ९ इति पंचमभावः मंदेवल
र्षपतौ विलोमगतिगे स्यात् सन्निपातो महान् रक्तार्तिर्ज्वरसोपगेतनुभतापी ज्वराद्याध्रुवं एवं देवगुरौ वलेन रहितो वातार्तिकृत्तभूमि
जे पित्तार्ति स्वपनात्मजेहि सततं दृकुष्ठलक्तत्षष्ठगे १० एवं रवौ षष्ठगते हिरोगं व्यय स्थितो मस्तुभयं च शुक्रे एवं नवप्ताशुपगतैः
त्रि सुस्थे व्याधिक तस्ये शायुतेहितेच ११ पापार्दितेसोमसुते वदनाचे षष्ठस्थिते चापि रुजोदयस्य एवं विधे द्धौरिपुरंध्रसंस्थेस्थानमत्तु
कृतय्लेष्म विकारकृच्च १२ सूर्याल्मजो जन्मनि जप्रराशौ स्थितस्तदाव्द स्वभवेद्धिलग्नोशितो भ्रूरूहाः शानिना प्रदृष्टपित्तार्तिकृत
मंदवदत्र भौमः १३ रंध्रास्थिते देवगुरौ सपापे मेविलग्नं सविधौ वमर्ष तद्राश्यवासं मगे चराहौ भवेद्भयं रोगभयं विधेत्र ॥१४॥

वाच्यंग्रहज्ञैःसदा २ इतिभोजनविचारः लग्नेरवौलग्ननवांशगेवास्वक्षेत्रपक्षेपदहीनाविन स्तुवन्ति स्तरोग्रस्तपतेक्ष विवंचंद्रेस्त्रियं
27 शुभ्रांतरंचपुष्पं ३ कुंभेस्तथाभूमिसुतेसुवर्णेरक्तांबरंविद्रुमवक्त्रवस्त्रं तेपुण्यवार्तागम ने स्वमार्गेयपक्षेपि दिलनेनपगतेशजेवा
४ क्रीडाहिविद्यापनंसुरेज्ये देवार्च्चनंस्त्रीसुरतंचशुक्रे हस्तास्वपानैरमणंजलेषु स्त्री नेत्रारुह्यविलाससमत्र ५ मंदेवला
ढ्येवनपर्वतेषु गातिप्रवाच्याप्यवनारिभीतिः स्वप्नोपराहोरवलसंगमात्र मिश्रैर्विमिश्रैः सततंप्रवाच्यं ६ त्रलोकनानामुनिसं
मतानिसम्यक्कृतंताजकसारएव स्वल्पंविचित्रंहरिणास्तरवार्थ्य ज्योतिर्विदांगद्दिवघैःसुपद्यैः ७ इतिश्रीहरभट्टविरचितेताजि
कसारेदिनप्रवेशप्रकरणंसमाप्तम्॥ संवत् १९१८ मितिचैत्रादेसुदी १० लिखारीलछमननवालण लीपाईवुलचंदसूने
ण जीतसीनसुखमस्तु॥ द्वाविंशाद्द्विजचवर्षे २२ कथितंचंद्रेचतुर्विंशति २४ त्र्यष्टाविंशतिर्भूमिनंदनमते २८ दंतावुधा
द्वत्सराः ३२ जीवेषोडश १६ पंचविंशतिर्भृगौ २५ षट्त्रिंशज्ज्ञौरीवदेत् ३२ कर्मेज्ञातखलुकर्मनेवकाथितंलाभाद्धिपोवत्सरेतं २
लग्नात्सप्तमगोभौमशुक्रोवाचाथवृहस्पतिः चिन्हंमूर्द्ध्निस्थितंज्ञेयंजातकस्यनशंसयः १ यदाशुक्रोथवाभौमोलग्नस्थोपिप्रा
करः द्वादशोवाभवेत्तस्यमस्तकेचिह्नदर्शनं २ अष्टमेपियदाराहुः शुक्रोवापितनुस्थिते वामकर्णेभवेत्तस्यचिन्हंलग्नाद्द्वितिस्त्रिते
२ ज्ञापार्श्वाने यदाराहुः मंत्रीवापितनुस्थितः वामेभुजेभवेच्चिन्हं लग्नाच्चैवव्ययपोत्क्रमं ४ द्वादशाष्टमशुक्रोपि मंत्रीचतनुसंस्थितः
वाहोचिन्हंविजानीयाज्जन्मलग्नाद्द्विचतुष्क ५ त्रिषडायगतेभौमे शुक्रोवापिव्ययस्थितः वामपार्श्वेभवेच्चिन्हं भुजदेशसमीपतः ६ 27

स्त्रीतो न लग्ने घारतिशेनितांतं क्रीडोपगो सौख्यमथो विलासं दत्ते प्रसह्योपगतोतितिनिद्रां कष्टागमं देहभृतां करोति भुक्तापगश्चापि भ
यं ज्वरास्यः हरोदयवानिवृत्तिपोप्यपानूनं हानिं प्रकं पोपगतो त्वसौख्यं ९४ कार्योस्थिरस्त्वस्थिरगः शशांको दत्तेन्नपानं प्रबलं वि
वादं छिद्रोपगो रात्रिपतिर्विलग्नात् व्यस्तं फलं वा निजभो[…]लोकं ९५ इति भंवदिनप्रवेशोयस्याफलं पापार्दितेर्कुजे च वीर्यसहि
तो सिद्धिर्नपानं भवेत् नीचे हीर्यविवर्यते जलचरैः खेटवतं […]र्जलात् सोलाछेलाचरै विलग्नखचरे लग्नास्तनाथौ यदा ते शात्के द्र
गतो वलेन रहितो प्रोक्तोन्यथा सत्फला ९६ अथ भोजनचिंता भोज्यान्नदो लग्नपतिः सखेशो […]ज्यं बुभुक्षामदपोहि भो[…] कर्मा
धिपो योभववेश्मलग्ने दृष्टे शुभैर्वा सहितेह भोज्यं ९७ जीवो वा भृगुजो यवातनुगतः पुंसां सुभोज्यान्नदः राहुर्लग्नगतस्तथोत
रांवेसतः स्निग्धा प्रपुक्ते हितः नोस्यादत्र दिने हि भोजनफलं शास्त्रोपघातं तदा वीर्याढ्यैः शुभखेचरैः शुभखगे पुष्टे हि नैर्वाशुभे ९८
दुष्टे ग्रहे ईक्ष्युते हित […]कं दुःकं निपतंनराणां वेश्माधिपो वेश्मगतो वलिष्ठो ध्रुवं च तद्रात्रिपजोहतस्त्र ९९ स्यादेकु[…]
स्थिरभे विलग्ने केन्द्रीयसद्भिर्विहितो द्विवारं सूर्योदयः स्वोच्चगं लास्तनु स्यान्नपादिजोहे षु वुधैर्विचिंत्यं २०० वीर्याढ्यतप[…]लाहि
मरुचौ चेतदुलो […] मिलेभोज्ये स्याद्व्यंजनका वुधैर्निगदितावलाभ्यमुखा मठमाषार क्षानि मासुरे […]र गुरोरोगो धूमकं ग[…] पवा दैत्येज्यस्य गुरोयवारि
रयवावीर्यान्विते वज्रैरी १ माषा नांकुलस्थाग्रवारिरविजे राहौ तु षान्नं स्मृतं तिलं वस्त्रपतौ तलथाचलावलं सोमे कुजे तिक्तकं मिश्रं सो
मरुते गुरो हि मधुरं चाम्लं वलाढ्यो सिते मं देस्यात्तु वरं वुधैर्निगदितं वस्त्रेन्नपानं स्थिरं २ सर्वं मूलसमुद्भवं हि मरुत्ये पुष्पं […] शाकं कु
जे शाखा रवौ देवगुरौ […] स्यात् सचिवेष्टनेक धारस्थाशानो […]मृगलावकादिजंतितरा हो च शाकं वुधौरे नत्सत्पुरुषापवीर्यवशातो

यादवः अस्तंगतो नीचमुपागतोवाक्रूरारिसंपीडितमूर्तिगोवा देवेज्यशुक्रौ
मनुजाधिपत्यं सुखार्थलाभं हरतेनराणांसूनौ व्योमपतिग्रहः स यदि चेत्तदन्य
दाधीक्षितानीचं वास्तमुपागतः शुभग्रहः प्रोक्तो द्वेवैशवधैः सौम्याचेत्पतिता च्छिन्नाः
खलखगाःकेंद्रास्त्रिताव किोणा निर्वीर्यायदि वा तदाव्द समयेतद्भमीपरित्यज्यते जनो
व्ययस्थादशमीचवर्षेस्वस्वाधिसौम्यक्षणायोगहीनाः स्वसारिदृष्टाक्षितियुताश्चयं
हरेन्नृसिवधैर्यपुरुषस्यन्यूनं १ अब्दे शपदपाथवास्तमगयोनीचारिगोवा भवेल्लग्ने
शनकोसराफधुनिकः खेशोधराचीश्वरः क्षीणोनीचगतः शुभोमित्रियुतिः सूर्या
पिदुष्टाक्षयी राज्यंनीतिवलेन विभ्रूतिमिवक्षीणांतिदेहरुजं पंचाधिकारीषपिने
वकेंद्रत्रिकोणालाभंक्रमगोवलीयान् परेपिदृष्टोव्ययगाविवीर्यास्तगाभवन्नूरिसुख
र्धनाशः जन्मेश्वरेनीचपतिन्व्यशालेराज्यच्युतिर्नीचधिपान्नृपस्य स्वये १० स्वनीचा

॥४ धिपतीन्यस्याद्राष्टमस्य क्षितिपस्यपूर्वं वर्षतंत्रे अब्दपेहेशादिखगाः खलैस्त्र
युतेक्षिताश्चस्तगतीचगावा सौम्यावलोनान्नृपयोगभंगं तदावदेत्त विनयशस्मरवक्ष्यायं
इत्थंजनिन्यां निवर्षेच योगकर्तुर्बलाबलं विमृश्यकथयेद्राजयोगं तद्भंगमेवच इतिश्रीम
द्दैवज्ञपर्यपंडितदामोदरात्मजबलभद्रविरचिते श्रीहायनरत्ने वर्षेशादिविचाराध्याय
पंचमः अथतन्वादिद्वादशभावविचारः उक्तंच यादवेन भावंपरस्यानधिगम्यधीमान्
नैषेपिवक्तुं सहिताहितंक्षमः तथैवतन्वादिहभावयाते शुभाशुभंतद्विवरोण्यथाहं ताद
शभावानांसंज्ञासमरसिंहेनोक्ता तनुधनसहजसुहृत्सुतारिपुजायामृत्युधर्मकर्मायाः ॥५
व्यय इतिद्वादशभावाकार्यस्यानानिलग्नाद्यारिति अथसामान्यतोभावविचारः उक्तं
चवर्षतंत्रे योभावःस्वामिसौम्याभ्यांदृष्टयुक्तोयतेनधने पापदृष्टयुतोनाशोमिश्रेर्मिश्रफलं
वदेत् अत्रस्वामिशुभग्रहाणांयुतोदृष्टोवानद्भावसंबंधिस्वस्यसौख्यंकोर्थे [illegible]वाक्मन

पदार्थनाशश्चाशुभपदार्थानांनाशेनचसुखं एवंपापैरस्तंगतैर्वाऽशुभयदार्थवृद्ध्या
शुभपदार्थनाशेनचस्वस्यदुःखं एवंनिश्चेयःसौम्यपापैर्मिश्रैःशुभाशुभंचनतत्रसौम्याधिक्येसु
खाधिक्यंपापाधिक्येदुःखमधिकमशुभफलंज्ञेयं तुल्येत्वक्रूरसौम्यानांबलाबलविवे
केनफलनिर्देशः अत्रभावेशमित्रग्रहेणाद्दृष्टोयुतोवाभावःस्वफलप्रदोज्ञेयः भावेश
शत्रुसौम्येनापियुतोदृष्टोभावः स्वफलनाशकोज्ञेयः नीचौशापिलग्नाद्वावाद्यकेंद्रगो
भावशुभफलवृद्धिदः षष्ठाष्टमद्वादशस्थोभावफलनाशकोज्ञेयः इतिविशेषः भाव
नाथायदायस्यभावेकार्यकरस्मृतः आकोनोभावपः पश्यन्परतःकार्यसिद्धिकरः इतिजी
र्णताजिके अत्रविशेषोभगवतागार्गेणोक्तः नीचस्थोरिपुगेहस्थोग्रहोभावविनाशकृत
उदासीनग्रहेमध्योमित्रस्वर्क्षत्रिकोणगःस्वोच्चगश्चग्रहोवश्यंभावरद्धिकरःस्मृतः इति
व्ययाष्टषष्ठभावेषु विचारवैपरीत्यमाहसत्याचार्यः सौम्याःपुष्टिंपापाविपर्ययंसंश्रिताःग्रहाः
द्वादशेसौम्याव्ययदाःपापाव्ययवृद्धिंप्रयच्छेयुः
सौम्याःशत्रुदाःपापाःशत्रुवृद्धिंप्रयच्छेयुः

११५ कुर्युः मूर्त्यादिनिधनांत्यारिषु भावेषु तत्कर्मात्फलं दद्युरिति अथ यमनर्कः अधेष्टमस्थाः सौ
म्याः तनुहानिः कुर्वंति पापास्तनुवृद्धिं कुर्वंतीति तिव्युमत्याचार्यमतं षष्ठे सौम्याः शत्रुवृद्धिं कुर्वंती शत्रुवृद्धि
तिक्रूर शत्रुहानिं कुर्वंतीति ताजिककर्तृमतं तदित्थं ग्रहाणां भावफले प्रकटि भविष्यति अ
त्रविशेषमाह समरसिंहः जन्मनि यस्मिन्राशौ शुभोऽशुभो वा सर्वफलेप्यपि यदि भवति
तदा पूर्णं शुभाशुभं प्रयच्छति स्वधातुवशात् अत्र विशेषांतरमाह तेज सिंहः लग्नप्रभृ
त्यखिलभावपतौ विलग्नपतिनावजातविषयस्तु निरिथमत्र नष्टरिपेरिपुरुजोपनयोत्पना
शनार्थव्ययस्थतनुतिपेतनुतिहानिरित्यमिति अथ भावेषु बलिष्टमहफलदात्वानुक्तांसं
ज्ञातंत्वे लग्नकर्मास्तचतुर्थायसुतांकस्थावलीग्रहः यथार्दिमं विशेषणास्ति वित्तेषु चंद्र ११५
माः १।२।१०।४।५।९।३।२ कुजः सप्तेषु १।२।१०।४।५।९।३।२ पृच्छायांसूतौ वर्षे च चिंतयेत्
भावान्वेत्यंशसत्ताः स्युः रिष्फाष्टरिपवोऽशुभाः २ दीप्तांशांतिक्रमे शस्ताऽइमपीतिवि

चिंतयेत् अत्र सर्वापेक्षया लग्नस्थो ग्रहो वली तस्माद् दशमस्थो हीनवलः एवं सर्व
त्र द्वादशाष्टमषष्ठभावागरितागताधिष्ठितग्रहदीप्तांशाद्यननतिक्रमस्य वर्णै रेस्ता
दाशुभफलदा इति एवं शुभभावेषु ग्रहाः स्वदीप्तांशमध्यस्थ घस्तं पतशुभाख्य दृतिक्र
मे न्यूनफलदा इत्यनुक्तमपि ज्ञेयं भावविचारे विशेषमाह यादवः यद्भावपतिर्ग्र
हो जन्मनि स्वेत्रादिधिकारी वली तत्तन्मात्रिकेशयवा जन्तु वियद्भावाधिपो दृष्टवा यश्च पतंस
तथा विधायदि चतनाप शेपत्फलं स्वप्रवद्धः कश्चित्तरखचराजैनोऽश्चर दियद्भस्थो त्रतत्याभि
दर्शने अन्योपि विशेष उक्तो हायनसुधाकरे यस्मिन्भावे भवनाधेन पूर्णे लग्न
स्वामिनं तस्य भावस्य वृद्धिं कुर्यान्नित्यं मन्मनाथेन युक्तो यस्मिन्भावे तस्य हानिर्हि वश्चि
अथ लग्नेशो यद्भावस्वामिना सहेत्थशालं करोति तद्भावसंबंधिपदार्थानां वर्षे लाभ
सुखादि वाच्यं॥ तत्रापि मणिजरवद्धासररहृदेगादिना इत्थशालफलं न्यूनं वाच्यं एवमि

११६ त्यशार्त्तसंभवेपियस्मयानुक्तंतंवीरयोगादौफलंयथोक्तंवाच्यमितिभावः॥विचाराध्याया
नुक्तंच्चापिज्ञेयं अत्रजातकवर्षप्रश्नादौलग्नादिद्वादशभावाः साध्यास्तेतायत्रयत्रभावे
यद्यद्वस्तुजातंभिप्रायादिग्रहयोगेनावाच्यं उक्तंचचंडेश्वरेण यद्भावेनुयद्वस्तुकथितं
यवनादिभिः तत्कार्यंचिंतनाख्यानेनलग्नादिचिंतयेत् इतिसामान्यतोभावविचार
अथविशेषभावविचार आदौतनुभावविचारः तत्रतनुभावेकिंचिंतनीयं इत्युक्तं
चंडेश्वरेण आरोग्यपरिज्ञानगुणमानश्रुतमायुर्वयोजातिजंदोषसौख्यक्लेशशोकतिलकलक्षणं शुभा
वर्णारक्षानदाभागिनियस्यैवमूर्तिस्थान अत्रतनुभावश्चतत्स्वामिसौम्याभ्यांदृष्टोयुक्तो
वास्यात् तदादेहस्यारोग्यंलोकेतः पूजालाभः गुणोदयः सन्मानाधिक्यंशुभाचरणं ११६
आयुर्षिनिर्विघ्नतालग्नेशावशात्पुरुषेणसुखाधिक्यं शांतिसुखंक्लेशनाशः शुभात्क
न्तित्वंनामकांतिवृद्धिःस्नेहेश्च मलस्वरोगोद्गमः॥लग्नाधीशस्यसंज्ञातंचोक्तंग्रहणादि

ग० म० ५

धा। तरे त्रोप जीवे

वर्गाधारयाः सुखंश्रृंगारसूक्ष्यभागिनयजायादेहसुखं भागिनेयविवाहत्यत्वेनवास

स्य एवंपापैस्सर्वविपरीतंज्ञेयं मिश्रैर्मिश्रंचपूर्ववद्बुध्यं अथविशेषयोगनाजिकसार

लग्नाधिपेपूर्णबलेतिसौख्यमारोग्यताकीर्तिविवर्द्धनंच स्वल्पंसुखंमध्यबलेविनष्टेक

ष्टंव्ययाद्यारिगतेल्पसौख्यं अथवर्षलग्नेशोजन्मन्यपिपूर्णबलोप्यक्षितः इत्युक्तेनेजसि

हेन लग्नेश्वरोवजन्मयोरपिपूर्णवीर्यौनीरुगतानितहत्ववमुः सुखानिसंगेनशङ्कुष्ट

सहितेविभुनाशुभैर्वाभावप्रवृत्तेवमरविलघुफलंविलोक्य केंद्रस्थितेलग्नपतोचसौम्यैः

दृष्टेयुतेवानवपंचमस्थे सौख्यंविलासाविजयोभवेवाकवूलगेराचियनोवलाष्टेः २ लग्ने धर्मे

युदापापस्तेसमेतंसौम्यग्रहैर्नोसहितंचदृष्टं ददातिनोघंबहुलेसमांनेतत्राविवादंकुजने

नराणां शुभग्रहाकेंद्रगताबलान्वितासदाग्रंतामायसुख्यार्थसिद्ध्ये पापग्रहाःपंचमकेंद्र का

गादारिद्रदुःखायभवंतितत्र सौम्यग्रहेरुपचयापगतेः समस्तेलेग्नात यागित्रकरात्सव

लैर्नराणां दद्युर्घनानिविपुलानिविलासहासस्पर्शैरवाप्यागमेनिखिलयोगजनांस्त्रोमाम ॥१॥

५ समरसिंहः लग्ने शार्केद्रस्थेशुभग्रहे लग्नगा शुभैर्दृष्टे लग्नात्रिकोणसंस्थे केंद्रेशे फलस्य
वद्धमृत्युशीले जातकलग्नाद्वर्षेपदेशेवाद्रूशाग्रहेः क्रूरैर्दृष्टेयुते च वा व्यंते वर्षे न शुभं
न्मयोगेपि जन्मनि पापवर्षे लग्नगता शुभग्रहा न हि शोभसंक्रूरयुतदृष्टे चंद्रे लग्नस्थे वाऽशुभे
वृथाः ॐ सौता जिके उदितो लग्नयोलग्नेपशेपन सर्वग्रहेक्षितं सार्वभौमस्तदा योगामला
भाग्यश्च जायते यद्राशिजातनरस्तस्य समुदेति पतिर्यदा राशीशोदयपो वा स्याद्दुःजन्म
राशीशस्तस्य वत्सरे उदितः स्वोच्चगो वापि राशियोलग्नपो पिवा शुभं तद्वत्सरे तस्य कुर्याद्
कोथवा ग्रहः + लग्नेशो वीक्षितेलग्नं वीक्षंते च शुभग्रहाः न दोह हसुखं विंद्यात्लग्ना
लग्नेशस्वैरा यवा लग्नं रुद्रेन स्वस्य शेपत भावपशपति भावयः तावुभौ भावगो स्यातां तद् ५
तद्भावजे सुखे स्वक्षेत्रस्थो लग्नपति लाभयेनयुतः शशी क्षेत्रे वा धनाधिपश्चैव स्यात्तदा
क्षेत्रफलाभिकांत + केंद्रगो यदि लग्नेशः शुभो दृष्टशुभैरपि त्रिकोणा लाभगो वापि चंद्रो न

ग॰म॰ धाम्येगीव सजीव निर्जीवे मूले पिदूरि तस्मुच्छे वा म्रां नक्रे पिण्डे ज्ञेयं तत्तत्क्तं ग्रंथा
५ तरे धातुर्विना पदार्दृष्टा घान्मो नागं समाहरेत् एकेन धाम्यं विज्ञेय मधाम्यं सूत्
त्रेषत १ एवं जीवेपि धान्मां नक्रे फलं वदेदिति ४ मूलम् धातुमूलेत था
जीवे मूलं जीवं च धातुकं कालक्रमा गरगात्स्त्रि एवा द्विज्ञेयं प्रश्नकोविदैः ४
धातो भेदा स्वुवह्लेत्र पिण्ड स्वदशा त्रेषतः स्वर्णैरौप्यं तथा ताम्रं नागकं कांस्यपित्त
लं ५ सीसकं यसदलोहं च नाला नक्रमधापिना तत्र वा दशा त्रेषेण कालोकक्रे
मतो भवेत् ६ भूषणं व्यक्ति संज्ञानं त्रिस्निरेवा त्रभाजिने नागकं च नाधामात्रं
विज्ञेयं सर्वदा बुधैः ७ अथ धाम्य धातो दशा भेदाः शार्द्ध सूत्रेणोक्ता अथ
रदं सार्द्ध पञ्चम सूत्रम् एतत्रिनं पदं को[illegible] चिवादशं त्रेषेण द्वीरकां ज्ञेयम् इतिके ग॰म॰
विमतं ग्राम्यं पिण्ड स्वदशा त्रेषतो धातोभेदा दशाद्यं प्रवक्ष्ये रति दशा निस्तष्टे पिण्डे ५

स्वर्ग १ मर्त्य २ रसातलम् ३ भूतं च १ वर्तमानं च २ भविष्य दिति शेषतः ३ सर्वत्र
फलविज्ञाने चिंतनीयं गणांविकेति ३ अथ धातुमूलजीव ज्ञानार्थं सूत्रं का
लक्रमादिस्सत्रकाल ३ दिन दिने प्राह मध्याह्न पराह्न काल रात्रौ प्राग्रात्रौ म
ध्यरात्रौ पर रात्रौ ग्रहाः कालानां क्रमात् तस्माद्धेतोः धातुर्मूलजीवं तथा न द्वत्
मूलजीवं धातुश्चाप्ययात् पुनरपि त्रस्ता एत सिद्धजीवं धातुमूलं गुरुगादिति
गुणतो वरिष्ठात् पिंडास्त्रनकोविदैः प्रश्नविद्भिर्विज्ञेयं नस्त्रस्तरो यथा
भनेनेत उक्तं भवति प्रश्ने प्राग्रात्रौ चेत्क १ शेषे धातु द्विशेषे मूलं २ त्रिशेषे ३ जी
वं मध्याह्ने मध्यरात्रौ च एकशेषे १ मूलं मिति फलितं उदाहरणम् प्रातेगरोध
टीध पलेषु ४५ कृते प्रश्नपिंड १२४ गुणतो वरिष्ठात् शेष २ धातुमूलजीव
भतो मूलमिति यथा भागे स्त्रकल्पेनेति प्रथम सूत्रे कथितत्वात् धातुधाम्माधा

अ० को
१

लोकेन मूर्ख्यो ऽभिधानं हेयः २

ॐ श्रीगणेशायनमः ॐ यस्यज्ञानदयासिन्धोरगाधस्यानघागुणाः सेव्यतामक्ष

यो धीराः सश्रियेचामृतायच १ समाहृत्यान्यतंत्राणिसंक्षिप्तैः प्रतिसंस्कृतैः सं।

पूर्णमुच्यतेवर्गैर्नामलिंगानुशासनम् २ प्रायशोरूपभेदेनसाहचर्याच्चकु।

त्रचित् स्त्रीपुंनपुंसकंज्ञेयंतद्विशेषविधेःक्वचित् ३ भेदाख्यानायनद्वंद्वोनैक।

शेषोनसंकरः कृतोऽत्रभिन्नलिंगानामनुक्तानांक्रमादृते ४ त्रिलिंग्यांत्रिष्वि।

प्रत्येकपरिमाणादीन्या नादिना हृतो ऽर्कैः

निश्चितलिंगेनस्त्री नेतरजेर । । च्यै अरूपपुगस्यनी

वर्गैः प्रकरणैः संपूर्ण न्यूनत्वदोषरहितं सजातीयस्यस्य स्वावर्गैः ३

१

ष्ठाणि शक्नुवन्ति शाकानि शाक्नः शाकता शाकद्भ्याम् शाकभ्याम् ददत् ददद् ददती ददति एवं जाग्रदादयः तुदत् वादीपोः शातुः अवर्णान्तात्परस्य शातुर्वानुमीकारे ईपि च परे तुदती तुदन्ती तुदंति भात् भाद् भाती भान्ती भान्ति अप्ययोराचित्सम् अप्रत्ययप्रत्ययसंबाधिनोऽवर्णात्परस्य शातुर्नुम् नित्यमीकारे ईपि च पचत् पचद् पचन्ती पचन्ति दीव्यत् दीव्यद् दीव्यन्ती दीव्यन्ति स्वप् स्वब् स्वपी स्वसमस्महत इति दीर्घः स्वाम्पि दीर्घो नेत्येके स्वांपि स्वपा भिद्‌पाम् स्वद्भ्याम् स्वद्भिः जगत् जगद् जगती जगन्ति महत् महद् महती महान्ति धनुषी न्सपूर्वस्य शौ दीर्घः धनूंषि हविः हविषी हवींषि पयः पयसी प

चं·प्र·

यांसि तेजः तेजसी तेजांसि वर्चः वर्चसी वर्चांसि पिपठीः पिपठिषी
सपउन्नत्सपशोन्‌। पिपठिषि सुपुम्‌ सुपुंसी सुपुमांसि अदः अमू अ
मूनि पुनस्तद्धत पुंवत्‌ युष्माद्‌ नामकश्चित्‌ युष्मात्‌ युष्मादौ
युष्मादः युष्मादम्‌ युष्मादौ युष्मादः२ अग्रे एवमपि युष्माद्‌त्‌ यु
ष्मादौ युष्मादि पुनरपि युष्माभ्याम्‌ युष्माद्भिः स्त्रीलिंगेषु रदश
ब्दवदूपाणि ज्ञेयाण्येवमस्मद ॥ इतिहसान्तानपुंसकलिंगाः समा
प्ताः शुभम्‌ ॥ त्वमहंसिना विभक्तियायुष्मदस्मदोः त्वमस्मि
त्येतावादेशौ भवतः यथासंख्येन त्वम्‌ अहम्‌ युवावौ द्विवच
ने यूयं वयं बहुवचने युष्मदस्मदो पुंवच्चात्र तेतावादेशौ भवतः

लिं.तद्. कर्त्र. ५५

१०री ॐ श्रीगणेशाय नमः ॥ पुराणम्पश्रीपतिं वा लीनारायणमनामयम् ॥ सिद्धांतचंद्रिकाव्याख्यातव्याकृतिर्क्रियते
१ ऽधुन्तः १ धातोरिति अधिकारोयमित्याह इदमिति विशेष्यपदं वा नाम्नोऽइत्यतः पूर्णाधिकारो बोध्यः अ
धिकारफलं तु डरीकरोतिप्युक्तो भवतीत्यादावूर्ध्वं तो धातोः प्राक्प्रयोगनियमेन सत्संहिता धातोः प्रत्ययोत्प
त्तिर्यथा न स्यात् अन्यथा ऽ२ द्वित्वयोर्दोषो दुर्वारः स्यात् नच नामत्वात्तिरेव फलमिति वाच्यं स्यादिविधा तत्तः
नेनैव तत्साधनात् सिवंतव्यावृत्तिरपि न फलं प्रकृत्यर्थस्य द्व्यकारकादेराख्यातार्थकर्तृकर्मणोरनन्वयात् का
रकाणां क्रियायैवान्वयनियमात् अतएव तिवंतव्यावृत्तिरपि न फलं पचतीत्यत्रैकेन तिपा एकाश्रयिकायां
क्रियायां बोधितायामपरेणान्याश्रयायाः क्रियायाः बोधनस्याशक्यत्वात् प्रथमस्य समासप्रत्ययबोधितेति लोपे
ने तु तदर्थस्यावबोधाद्युक्तरूपादियोधाकांक्षायां पचतइत्यादेरेव साधुत्वात् भ्वादय इति भवनं भूः क्रिया आदि दे
यतेऽर्थोऽनेनेत्यादिः शब्दः आङ्पूर्वाद्दाञः किः तथा च भुवः क्रियायाः आदिर्वाचकः शब्द इत्यर्थः एवं सति हिरुकच
जेने इत्यव्ययेऽतिव्याप्तिस्तस्यापि वर्जनरूपक्रियावाचकत्वात् अतो भ्वादिरियमावर्तनीयं अत्रादिशब्दो व्यवस्था
र्थः तथा च भूशब्दमारभ्य ये पठितास्ते धातुसंज्ञा एवं च क्रियावाचकत्वे सति भ्वादिगणपठितत्वं धातुत्वमिति
लक्षणं वाद्यव्ययेऽतिप्रसंगवारणाय सत्यन्तं एतावन्मात्रोपादाने च हिरुगादावतिव्याप्तिः अत्राहुः क्रिया १
वाचकत्वलाभाय भ्वादिनिकरणं व्या नचैवायावतिव्याप्तिः याऽऽत्मस्पत्याद्यलिंगकत्वेनैवाग्रहात् यद्यस्य धातुत्वे श्रा
पाः

एवं चेति प्रथमभ्वादिपदस्य क्रियावाचकत्वार्थे
द्वितीयस्य भ्वादिपदस्य पठित[illegible]

कोर्थः =

...वांसि ववः वचसी वचांसि पिपठीः पिपठिषी

३२

विशेषकं वस्तु यदस्य तेतदाह दूरः पंथा इति एतेन करणे च स्तोकेति सूत्रे करणे किं क्रियाविशेषणे कर्मणि माभूत स्तोकं
पचतीति क्रिया न द्रव्यमिति प्राचीनव्याख्यातः नच क्रियाया विशेषणत्वेन द्रव्यत्वावश्यंभावात नैतत्स्वतुदाहर
णंयुक्तमिति वाच्यं धातुवाच्यायाः क्रियाया असत्त्वरूपस्याकरे एव सिद्धत्वात् नच विशेषणत्वे तदनुपपत्तिः कर्तृक
र्मेतरकारकत्वलिंगानुचितत्वमात्रेण सत्वारूपत्वोपपत्तेः उक्तं च क्रिया न युज्यते लिंगं क्रियाना धारकारकैः असत्त्वरूप
तातस्याइयमेवावधायितामिति फलं व्यापारश्च क्रियाफलाधारकं कर्म व्यापाराधारकारकं कर्त्रीति विवेकः इति पंचमी
षष्ठी शेषे उपयुक्तादन्यः शेषः कर्मादयश्च प्रातिपदिकार्थपर्यंता उपयुक्ताः तत्र द्वितीयादीनां विधानादतो व्याचष्टे
कारकप्रातिपदिकार्थव्यतिरिक्त इति राज्ञः पुरुष इति प्रत्ययार्थस्य प्रकृत्यर्थं प्रति प्राधान्यादप्रधानादेव षष्ठी वत्यमा
र्थस्त्वियत्पुरुषविशेषणे राज्ञ निरूपितसेवकत्वसंबंधवान् पुरुष इत्यर्थे विवक्षायां प्रधानात्तु पुरुषशब्दान्न षष्ठी उक्तन्यायवि
रोधात् शेषत्वाभावात् राज्ञः पुरुष इति प्रतीत्यादौ पुरुषशब्दो हि प्रातिपदिकार्थमात्रवृत्तिः राज्ञः पुरुषेण कृतमित्यादौ कार
कार्यकः यदा तु पुरुषनिरूपितसेव्यत्वसंबंधवान् राजा इत्यर्थे विवक्षा तदा पुरुषशब्दादपि षष्ठी भवत्येव पुरुषस्य राजेति
यत्तु अप्रधानं शेष इति कैश्चिदुक्तं तन्न प्रातिपदिकार्थमात्रे प्रयुक्तो वटः श्यामवट इत्यादौ विशेषणे षष्ठीप्रसंगात् नच प्र
प्रमया बाधः तस्याः प्रधाने चरितार्थत्वात् कर्मादीनामपीति यथा विशेषा विवक्षायां रूपवानिति प्रयुज्यते विशेषणविव
क्षायां तु नीलः पीत इत्यादि तथा इमपि न्यायसिद्धमिति भावः सतां गतमिति सत्पुरुषसंबंधि गमनमित्यर्थः संतोग
कृतीत्यत्र त्वाख्याते न कर्तृत्वरूपसंबंधस्योक्तत्वात् संबंधमात्रविवक्षा कर्तुं न शक्यते इति षष्ठी हि न भवति किंतु प्रातिप
दिकार्थमात्रे प्रथमैवेत्याहुः सर्पिषो जानीत इति वस्तुतः करणस्य संबंधमात्रविवक्षया षष्ठी सर्पिषः संबंधि प्रवर्तनमित्यर्थः १६
स्वकर्मकोपेति अनुपसर्गात् ज्ञ इत्यनेन न वा ज्ञानाते लङ् अन्येतु व्याचख्युः कर्मणः शेषत्वविवक्षया षष्ठी सर्पिषस्सं
बंधि ज्ञानमित्यर्थ इति॥ एधोदकस्येति। एधाश्च उदकं च तेषां समाहारः एधोदकं ज्ञातिरप्राणिनामित्येकवद्भावः प्र

पस्मिन्नुच्यते तन्मर्यादावचनं तद्धि आङ्मर्यादाभिविध्योरिति सूत्रं तत्र य आङ् दृष्टस्तदुक्तसंज्ञ इत्यर्थः परिहरेरिति ।
हरिवर्ज्जयित्वा इत्यर्थः परेर्वर्ज्जने वावचनमिति वार्त्तिकात्पक्षे द्विर्वचनाभावः परिरत्नेति अत्र पंचमीविधौ वर्ज्जनार्थेना
पेन साहचर्यादिति भावः आङ्मुक्तेरिति मुक्तिं मर्यादीकृत्येत्यर्थः आसकलादिति सकलमभिव्याप्येत्यर्थः प्रतिनिधिप्रति
दाने अस्मादेव निर्देशाल्लिङ्गादाभ्यां योगे पंचमीज्ञापकसिद्धं न सर्वत्रेति कृष्णस्य प्रतिनिधिरित्यपि सिद्धमित्यूहुः
मुख्यासंभावे तत्सदृश उपादीयते स प्रतिनिधिः दत्तस्य प्रतिनिर्यातनं प्रतिप्रतिदानमकर्त्तरि हेतुभूतमिति हेता
वित्यनुवर्त्तत इति भावः पंचमी स्यादिति तृतीयापवादोयं शतेनेति शतमिह उत्तमर्णप्रधार्यमाणत्वादृणं तत्प्र
योजको हेतुश्चेति चकारात्कर्तृसंज्ञं च बाधितइति एपते प्रयोजककर्तुः शतस्य हेतुसंज्ञायां सत्यां तिपंचम्यत्र स्यादेवातो
त्रोकर्त्तरि इत्युच्य[illegible] भावः योगविभागादिति एतच्च हेतुमनुष्येभ्य इति सूत्रे पदमंजर्यां स्पष्टं क्रियायां चेति वाहु
त्वकं प्रकृते तत्तनु[illegible]रिति वार्त्तिकनिर्देशोपि इह ज्ञापकः एषपि विना ननु तृतीयाभावपक्षे एनपा द्वितीयेव स्मा
ते पदि तु द्वितीया विकल्पेन भवेत् तदा पंचम्यपि स्यात् सा तु नित्यैव तस्माद्विभक्तित्रयसमावेशो दुरुपपाद इत्य
ते आह [illegible]न्यतरस्यांग्रहणं समुच्चयार्थमिति निपातानामनेकार्थत्वादिति भावः पंचमीति तत्र मंडूकप्लुत्या पंचमी द्वितीयात्तु सं
निहितेव इह ह पगर्यैरिति सूत्रचितव्यपर्यायत्रयोपादानं पर्यायान्तरनिवृत्त्यर्थं तेन हिरुग्देवदत्तस्येत्यत्र नेत्याहुः पृथग्ना
नाभिस्तृती[illegible]तरस्यामिति सुवचं नानाजितिप्रत्ययहत्यैतदंतयोर्विनानानौ शब्दयोर्भात् नानेति हिरुङ् नाना च व
र्जने इत्यमरः नानानारीर्निष्फला लोकयात्रेति करणे च अन्यतरस्यामिति वर्त्तते पंचमीति च तेन करणे तृतीयाया
पक्षे पंचमी विधीयते तयामुक्ते करणत्वादेव तृतीयासिद्धेत्याशयेनाह तृतीयापंचम्यौ स्त इति स्तोकेनेति अनयासे..
मुक्त इत्यर्थः दूरदूराद्दूरेणवेति इतः सप्तमी अपि विधीयते किंच दूरान्तिकार्थेभ्य इति सूत्रे सप्तम्यधिकरणे चेत्युत्तरसू
त्रे अनुवर्त्तनादधिकरणे पंचम्यो विभक्तिश्च तु एपं बोध्यते पाच प्रयुज्यते दूरादावसथान्मूत्रं दूरात्पादावसेचनमिति आ
वसथस्य दूरे इत्यर्थः असत्ववचनस्येति सत्ववचनत्वमिह सत्वविशेषकत्वमेवं च सामानाधिकरण्येन प्रातिपदिकार्थ

ख्या: प्रदक्षिणा मंत्रः शालग्राम: स्वयं विष्णु रूपेतेजोऽनादि नः पीतांवरधरो नित्यं अनंताय नमो नमः नमोस्तु ना-
सिंहाय श्रीधराय नमो नमः नमो वामनरूपाय अच्युताय नमो नमः नमोस्तु पद्मनाभाय पुरुषोत्तम नमो नमः हृषी-
केश नमस्तुभ्यं संकर्षण नमोस्तु ते ३ इमं मंत्रं त्रैलोक्यं जाह्नामः कार्यं: ततः प्रदक्षिणा नमोऽनिरुद्धरूपाय नमः केश-
वरूपिणे नमो वैकुंठवासाय नमो विष्णुस्वरूपिणे नमो गोविंदरूपाय नमो गोपालमूर्तये मधुसूदन नमस्तुभ्यं
त्रिविक्रम नमो नमः २ नमोस्तु शंखहस्ताय नमोस्तु पद्मधारिणे नमो गदाग्रहीत्रे च नमोस्तु चक्रधारिणे प्रदक्षि-
णा २ नमोस्तु वासुदेवाय नारायण नमोस्तु ते नमो माधवरूपाय हरये च नमोस्तु ते १ अधोक्षज नमस्तुभ्यं प्र-
द्युम्नाय नमो नमः नमोस्तु उग्ररूपाय उपेंद्राय नमो नमः २ नमोस्तु मत्स्यरूपाय कूर्मरूपाय वै नमः नमोस्तु वज्र-
रूपाय अप्रजनाय नमो नमः प्रदक्षिणा ३ ॐ नमः शार्ङ्गधाराय गारुडाय नमो नमः नमो जलदरूपाय नमो हिरण्य-
रूपिणे १ नमोऽनेकरूपाय हेमरूप नमोस्तु ते त्वं धाता सर्वलोकानां ज्योतिरूप नमोस्तु ते नमो महाविष्णु त-
ये नमस्ते कर्मसाक्षिणे नमः तुलसीपतये शालग्रामाय वै नमः प्रदक्षिणा स्वस्वस्थाने स्थापयित्वा अप्रपयघ्यांज

केशिसूदनाय॰ ॐजगदीश्वराय॰ ॐगोपीवल्लभाय॰ ॐनरकांतकाय॰ॐयोगाय॰ ॐयोगपीठाय॰ ॐगोपालाय॰
ॐगोकुलाय॰ ॐवासुदेवाय॰ ॐदेवकीनंदनाय॰ ॐअव्यक्ताय॰ॐअव्यक्तरूपाय॰ ॐअव्यक्तमूर्तये॰ ॐमत्स्यरूपाय॰
ॐकूर्मरूपाय॰ ॐसूकररूपाय॰ ॐनृसिंहरूपाय॰ ॐअनंतरूपाय॰ ॐकृष्णाय॰ ॐवह्निवेश्मप्रदीपाय॰ ॐश्रेयरू
पाय॰ ॐकमलेश्वराय॰ ॐराजीवलोचनाय॰ ॐजलशायिने॰ ॐश्रीवत्सधराय॰ ॐगरुडध्वजाय॰ ॐनरकांतका
य॰ ॐअजरूपधराय॰ ॐभूधराय॰ ॐभुवनेश्वराय॰ ॐपद्मपत्राय॰ ॐपद्मधराय॰ ॐनरोत्तमाय॰ ॐदुष्टदम
नाय॰ ॐभूगर्भाय॰ ॐकूटस्थाय॰ ॐपीतांबराय॰ ॐत्रिमूर्तये॰ ॐतुलसीप्रियाय॰ ॐमहाबाहवे॰ ॐहयग्रीवाय॰
ॐपरमानंदाय॰ ॐपवित्राय॰ ॐपरमेश्वराय॰ ॐदिव्यसिंहासनाय॰ ॐभुजंगशयनाय॰ ॐब्रह्मरूपिणे॰ ॐवह्ना
रूपाय॰ ॐहरेश्वराय॰ ॐत्रैलोक्यनाथाय॰ ॐन[illegible]पकुमाराय॰ ॐभक्तजनप्रियाय॰ ॐतत्सद्ब्रह्मणे॰ इति
चतोहुतीर्जुहुयात् ॐप्रजापतये स्वाहा इदं प्रजापतये इति प्राजापत्यं॰ ॐअग्नये स्विष्टकृते स्वाहा इदमग्नये
स्विष्टकृते॥ इति स्विष्टकृद्धोमः॰ अथ यजमानः सपत्नीकः अग्नेयशात्रिराणस्तप्याताभ्वे सहैकतोव्याः चतुः स

ॐ अद्य तस्य कृतैतत्कर्मसोविवादसोमकर्मणि कृताकृतावेक्षणारूपब्रह्मकर्मप्रतिष्ठार्थं दे
त्तकर्मप्रतिष्ठार्थं इमे दक्षिणां प्रजापतिदैवतां यथानामगोत्राय ब्राह्मणाय दक्षिणां
स्वस्तीति प्रतिवचनं ततः ब्रह्मग्रन्थिविमोकः सुमित्रिया न आप ओषधयः सन्तिति पवि ञगृह्य
त्वा प्रणीता न्युब्ज्य नाशिरसं मृज्य प्रैं दुर्मित्रिया सेसं तु यो स्मान्द्वेष्टि यं च वयं द्विष्मः इत्यै
शान्यां प्रणीता न्युब्जीकरणं स्तरणं क्रमेण च तेनाग्निधायीवर्हिहोमः देवा गातुविदो
गातुं वित्त्वा गातुमित मनसस्पत इमं देव यज्ञं स्वाहा वाते धाः स्वाहा ततः पूर्णपात्र
तस्य प्रक्षेपः दक्षिणां दत्त्वा ॐ मूर्धानं दिवो अरतिं पृथिव्या वैश्वानरमृत आ जातमग्नि
कविं सम्राजमतिथिं जनानामासन्ना पात्रं जनयन्त देवाः स्वाहा॥ १ ततः पुष्पं करणीमन्त्राः
ध्यायेत् जीवन्तं इति तिलहोमः कारयेत् यस्य प्रायश्चित्ति त्रयोदशं वेदव्यासकृत स्मिन्

ॐ जे...णा बाहुं ॐ जग... सं श्रीं कं खं ह्रीं दितनसिलवकेकणादिकारणं नमोदेवानिं सर्व्येततो
ॐ कार...: सराकेशमम्ये सिं चै चित्यादि...: नमोतिकं... : चंद्रादित्यो च धर्म... सयेव
...मेव स्तवैतेषां सिद्धार्ति कं... तिग...तार प्रमा दात...: प-दितिपरेषु ... लसाप
प्रतिः संपूर्णा समाप्ता॥ ... सर्व जातम॥ संवत १८२१ ॥०॥

श्री य। ॐ वृंदीसेरवेलक्ष्मीपस्तुलस्यामायनमः १ तुलसीसहितायगरुडध्वजायनमः २ श्रीसहितायअच्युतायनमः
रुक्मिणीसहितायकिरीटिकौतायनमः ४ पद्मसहितायकूर्मायनमः ५ मंगलासहितायपीतांबरायनमः ६ व
सुंधरासहितायनारसिंहायनमः ७ लक्ष्मीसहितायकल्कयेनमः ८ प्रभासहितायवामनायनमः ९। इतिपुष्पांजलिः
वृंदावनामोहनेन धृतग्रंथि विमोकः। ततः वृंदे शालग्रामस्यवामांगस्थापयित्वा ततः सिंदूरकरणम्। मंत्रः सिंदूरं
शोभनं दिव्यं सर्वमंगलमंगलं शृंगारार्थमयादत्तं तुलसिप्रतिगृह्यतां ततोवधूमग्रतः कृत्वा वधूवरौप्राङ्मुखौभ
कर्त्तेकोमंत्रपाठपूर्वकोहोमः ॐ अर्यमणंदे० इदमर्यमणे० ॐ इयंनार्युपं० इदमग्नये॥ ॐ इमांलाजा० इदमग्नये॥
ततोवरोवधूदक्षिणहस्तंसांगुष्ठंगृह्णाति ॐ गृह्णामिते० इतिमंत्रेण अथवधूमग्नेरुत्तरतः प्राङ्मुखींपूर्वोपकल्पि
तदृषदुपले दक्षिणपादेनारोहयतिवरः ॐ आरोहेमम० इतिमंत्रेण ॐ सरस्वतिप्रेद० ततोग्रेतुलसीपश्चाद्विष्णुः त
त्रविष्णुपठनीयामंत्रः ॐ तुभ्यमग्नेपर्य० ततः पश्चादग्नेः स्थित्वा लाजाहोमसांगुष्ठहस्तग्रहणअश्मारोहणगाथा

गानाग्निप्रदक्षिणानि पुनरपितथैव एतेन नववलाजाहुतयः सांगुष्ठहस्तग्रहणात्रयं अश्मारोहणत्रयं गाथा
गानत्रयं प्रदक्षिणात्रयं संपद्यते ततो वशिष्टलाजैः कन्याभ्रातदत्तैरंजलिस्थैः सूर्पकोणेन वधूर्जुहोति ॥
ॐ भगाय स्वाहा इदं भगाय ततस्तूष्णीं परिक्रमणं अग्नेर्विह्नः पश्चात्तलसी तत उपविश्य ॐ सुमंगलीरियं व
धूरिमा १ इमेतपश्यत सौभाग्यमस्यै दत्वा यथास्तं विपरेतन ॥ इति मंत्रेण सिंदूरीकरणम् ॥ = ॥ = ॥ = ॥ =

वं च न हि कार्यीनिमित्तत्वेनाश्रियते न वा निमित्तं कार्यित्वेन तदि… ष्यानिमित्तस्य कार्यित्वेन वा धात् कथं वकारलोपो वि
तन्त्रोच्यते अस्याः परिभाषायाः अत्र संचारो नास्ति कुतः यत्र यत्र वकारे परतः वकारस्य लोपो विधीयते तत्र सर्व
त्र कार्यिण एव निमित्तत्वेनाश्रियणं वरीवृत्यते एवं च वकारे परे वकारलोपविधौ … न व्यर्थं स्यात् सूत्रकारेणात्र कृतं
तस्मात् किं तेनु … गीयते वलोपे कर्त्तव्ये ऽस्याः परिभाषायाः संचारो न जायते ननु गव्यूतिरित्यत्र वकारलोपः स्यात् उ
च्यते गोर्यूतौ छन्दस्युपसंख्यानमिति वार्त्तिकेपि छकारात्पूर्वभागेपि वकारस्य प्रश्लेषः क्रियत एवं चैतत्रापि वकारलो
पो न जायते तथा अध्वपरिमाणे चेति वार्त्तिकेपि प्राप्तिर्विप्रोष्ठवान्तपदस्य बन्धः क्रियते इति नकारकत्वान्तत्रा
पि वान्तादेशः … यमाण एव भवति न ककारस्य लोपो जायते तस्य संबन्धु भट्टोजिदीक्षितेन … फक्किकायामुपनि
वद्धं वान्तो यि … ककारा … नाविस्यत्र छकाराद्यलादिनेति मूलफक्किकायां ननु गव्यं नाव्यमित्यत्र वकारलोप
वारणार्थं प्रश्लेषः क्रियते तर्हि तर्हि न कर्त्तव्यं कुतः गव्यं नाव्यमित्यत्र … न्तर्वर्त्तिनीं विभक्तिमाश्रित्य पदसंज्ञा प्राप्ता
किं च यचि भमित्यनेन सूत्रेण यकारादिप्रत्ययमाश्रित्य भसंज्ञापि प्राप्ता एवं च भसंज्ञा या भवति सा पदसंज्ञाया अ
पवादिका वर्त्तते इति कृत्वा वकारस्य पदान्तत्वं नास्ति तथा च वकारलोपस्य पदान्तत्वाभावात्प्राप्तिरेव नास्ति पु
नः वकारप्रश्लेषणं किमर्थं तत्रोच्यते यद्यपि गव्यं नाव्यमित्यत्र प्रश्लेषाभावादेव दोषो नास्ति तथापि गानिच्छ
ति गव्यति नावमिच्छति नाव्यतीत्यत्र दोषः कुतः नहि तत्र भसंज्ञायाः प्राप्तिः कुतः क्यच्प्रत्ययावधि यकारादिप्रत्य
यपरत्वाभावात्तस्मात्प्रश्लेषः आवश्यकः नन्वेतदर्थं श्रीमद्भिः वैयाकरणैः प्रश्लेषः क्रियते तर्हि न कर्त्तव्यः कु
तः नव्ये … सूत्रे नियमार्थकौ ह्येतौ नियमः क्वचित्क्यङि नान्तमेव पदं स्यात् नाव्यतिवकारस्य पदान्तत्वाभावादेव लो
पस्य … प्राप्तिर्नास्तीति … नवीनो यीति सूत्रे वकारप्रश्लेषो न कर्त्तव्य उच्यते अत एव … दीक्षितेन … ककारा

वेनुक्तम् ननु तर्हि छकारात् पूर्वभागे विप्रश्लेषो न कर्त्तव्यः कुत गच्छतीति निर्देशात् तत्र प्रयोग गच्छंदति यथा न येगा
त विधेयं भवति यथा च गच्छतीत्यत्र वकारस्य लोपो न भवति पुनः प्रश्लेषो न कर्त्तव्यः त[illegible]त्रोच्यते यदा अत्र
वार्त्तिके छकारात् पूर्वभागे प्रश्लेषो वर्त्तते तदा प्रश्लिष्टविशिष्टस्य वान्तपदस्य अध्वपरिमाणे चेति वार्त्तिके संबंधो
जायते एवं च गव्यूतिरस्त्री क्रोशयुगमित्यत्र लोपो न जायते प्रश्लेषाभावे तु लोपः स्यादेतदर्थं प्रश्लेषकरणमावश्य
कं उच्यते एतदर्थमपि प्रश्लेषो न कर्त्तव्यः कुतः गव्यूतिरिति क्रोशद्वयस्य संज्ञा तत्र संज्ञाभंगभयाल्लोपो न भवि देव५
ष्यति अन्यथा लोपे तु ते संज्ञाभंगभयस्यादित्ययं लोपो न विधेयः तत्रोच्यते गव्यूतिरित्यत्र संज्ञाभंगभयाल्लोपो
न भविष्यति इदं तु वक्तुं न शक्यते कुतः संज्ञाभंगभयस्वीकारस्सार्वत्रिको भवति यदि संज्ञाभंगभयस्वीकारः
सार्वत्रिकः स्यात्तर्हि गोराजिस्तमः क्वाविद्सूत्रं किमर्थं कुतः सम्राडिति च क्रवर्त्तिनः संज्ञा तत्र संज्ञाभंग
भयादेवानुस्वारो न भविष्यति पुनः सूत्रं किमर्थं सूत्रकृता तु कृतं तस्मात् किमनुमीयते संज्ञाभंगभयस्वीकारः सार्व
त्रिको न भवति एवं च गव्यूतिरित्यत्राध्वपरिमाणे वाच्ये वकारस्य प्रश्लेष आवश्यकः ननु [illegible] चेन्मोराति कुडे
चित्रोल्लेखः सूत्रे वान्तग्रहणमेव मास्तु यिप्रत्यये इत्येवं सूत्रं विधेयं एचोऽयवायावः इति सूत्रं संपूर्णमनुव
र्त्तेते यादौ प्रत्यये परे एचः स्थाने अयवायावः स्युरिति सूत्रार्थो भविष्यति सर्वत्र लक्ष्ये लक्षणसमन्वयो
भविष्यति तत्रोच्यते वान्तग्रहणाभावे अजय्यमित्यत्रापि यान्तादेशः स्यात् यदा तु वान्तग्रहणं वर्त्तते तदा अत्रो
दैनो वान्तादेशः एवं न यान्तादेशः उच्यते यद्य तदर्थं वान्तग्रहणं तर्हि मास्तु कुतः लोप्य जय्यौ शक्यार्थे इ
दं सूत्रं किमर्थं अनेनैव सूत्रेण तत्रापि यान्तादेशः सिद्ध एव तथा च इदं सूत्रं नियमार्थं भविष्यति यादौ

श्र्यपेधातोरेच इश्चेतत्यांतादेशस्तर्हि द्याप्यजप्योरेवेति कृत्वा जेयं चेयमित्यत्र दूषणं नास्त्येव वांतग्रहणं
नेक र्त्तव्यं तत्रोच्यते वान्तग्रहणाभावे द्योतुं योग्यं द्येयं पापं जेतुं योग्यं जेयं मन इत्यत्र दूषणं वर्त्तते नेत
र्हि नियमेन वारणं प्राप्नोति उच्यते एतदर्थमपि वान्तग्रहणं न कर्त्तव्यं कुतः द्याप्यजप्याविति मि
त्येवाक्यं शाकटायने इति भिन्नं वाक्यं न त्राच वाक्यस्य कीदृशो नियमः यादेशः अन्यपरे धातोरेच
श्चेत् यान्तादेशः द्याप्यजप्ययोरेवेति न जेयं चेयमित्यादौ नु दोषः ततः शाकटायने इत्यस्य कीदृशो नियमः
द्याप्यजेप्ययोरपि यांतादेशस्तर्हि शाकटायने एवेति कृत्वा द्यो तुं योग्यं द्येयं पापं जेतुं यो ग्यं जेयं मन
इत्यादावपि यांतादेशो न भविष्यति पुनः वान्तग्रहणं मास्तु रूत्वेन तु भूपविधये नियमस्वीकारे
त्र तर्वदोषाभावेपि रैयतीत्यत्र दोषः रायमिच्छतीति किम् रैशब्दात् क्यचि यान्तादेशः स्यात् न हि नियमे
न वारणं प्राप्नोति रै इत्यस्य प्रातिपदिकत्वेन धातुत्वाभावात् तस्मात् वान्तग्रहणं कर्त्तव्यमेव मेवं तत्रोच्यते ए
तदर्थमपि वांतग्रहणं न कर्त्तव्यं कुतः क्यजंतस्य रैशब्दस्य लोके प्रयोगो नास्त्येव किंतु छंदस्येव प्रयोगः
तत्रोच्यते छंदसि दृष्टानुविधानं भवति इति सिद्धांत एवं च रैयतीत्यादौ यान्तादेशो न भविष्यतीति वांतग्र
हणं न करणीयम् किंच गोसमानानां हरनामादि तिवचनवलाद पिशाशाद तकाच्चवसैव जापतेसीतायाः
पतये नमः श्रीरामाय नमः

श्री

ऋत्विंधृर्ष्यमिदम् तेन वब्रश्चेत्यत्रवस्य सम्प्रसारणन्तु उरदत्स्यस्यास्यानिवल्वे
न सम्प्रसारणेन यान सम्प्रसारण इति निषेधात् नैचौरदत्वस्य रनिमित्तन्वेति
वाच्यं ऋज्ञाद्वित्वेनस्येपरे तद्विधानात्त्वागभ्यासविकारेभ्योऽज्ञाधिका
र इति पचे तुष पिल्वा ऋासन्नमसमाप्तेरिति पत्ते स्याकारे सिद्धांतिनत्वात्

ऋविद्यमानस्य बोधकत्वेन्नुपलक्षणाम् * विद्यमानस्य बोधकत्वंविशेषाण
त्वं ऋ च इति पूर्वस्य णेण स्याधिप्रवृक्तमतिदिश्यते ऋादेशा प्रवृक्ते
न वाध्यते ऋनेनन्तु वाध्यते तत्फलन्तु नायकइत्यादिस्थले पूर्वयोगोहि
भावस्यैवातिदेशो भवति ऋयं च भावाभावयोरुभयोरप्यतिदेशः तत्फलं
तु ववश्चेत्यादिस्थलेर्वणग्रहसत्विधौस्यानिवद्भावः क्रियते ऋनेनत्वलिं
वादेव

श्री पुनासरोक्षोव ङ्ः श्रिष्यते
चेत्र वदितयो विंयोषो वै रूपं रूत्स्वं
गोत्र पुव प्रत्ययमोत्न कृतं स्यात् मात्र
पदेन प्रकृत्या कृत वै रूपं
मव ... ङ्ः गोप्य गाप्यायणो वि
तत्र कृतं वे रूपं गोत्र पुव प्रत्ययमा
त्रे कृते

१४

गौणत्वे पर्यापितः अदि शादि च पूर्ववत्वात् क्रीतप्रमितिनिषेधादतिरिक्तसिद्धौ ग्रहणं व्याख्यानादित्युक्तं तदेव व्याख्याने स्पष्टयति अत्र
एवेति क्रयणस्तद्धितस्यात्र प्रधानक्रयणकर्मणोनन्तरं लुङ्केन परामर्शस्तदर्थश्च प्रधानोपादानसामर्थ्यादतो गुणभूतं क्रयणं क्रियायाः एव
परामर्शः तस्याशयेनाह व्याख्यानादुक्तं तस्यापीति सर्वनाम्नां प्रधानपरामर्शकत्वमित्युत्सर्गः इत्येतेरा गस्तस्येचाभिनुद्दे
मादत्रतेत्र यथानदर्थत्वञ्चानन्विरूपितेन फलोपधानाभक्कृजनकत्वमनन्तुस्त्रूपयोग्यत्वं विशेषणोपादानसामर्थ्यात् तदाहक्रयणार्थित्वञ्चे
ति के विवित्ति अयमभाव क्रयणशब्दे विक्रये क्रीणाति वर्तते रक्त्वा यद्धाय विक्रीतेन क्रयमेतत्र विक्रेतामदीयमिदं क्रयणमिति व्यव
हरन्त्येवं तु धान्यं क्रीतं तेनेदं धान्यं क्रेयमित्येव वक्तव्यम् इष्टप्राप्तिः स्वभावात् तन्मूत्रस्थभाष्याच्च एवं हि तत्र भाष्यमतं तदित्येतेन
किंस्यादिति निर्दिष्टस्य ते स एव क्रीणात्यर्थः इह माभूत् क्रेयणो धान्यमस्ति न व्यामिति तदर्थः न चास्ति क्रयणमिति अयमभिप्रायः अत्र
क्रीणातिर्विक्रये वर्तते तथा च यत्र मया विक्रीतमिति व्यवहारस्तत्र क्रयणमिति भवति मध्यायव्यवहारयोग्यता च धान्यस्येव नद्व्यायेन तस्ति
यन्द्यन्दत्वाधान्यमिति किं तन्न प्रातिपदिकाच्चिकृत्स्ये किं न वित्तुरूपेणोक्रमिदन्यायमस्मभ्यन्देयमिति तदा सुक्रेता एवमुक्तं रेक
यान्तक्रेयशब्दो धान्यमिति अयमेव भाष्यस्वरसे प्रातिपदिकाच्चिकृत्स्येति प्रातिपदिकाद्धात्वर्थ इत्यनेन न च तत्केरोति तदा च पष्ठे नातिः
क्रामतीति विविभिन्नविभक्तिनिर्देशात् न सर्वनाम्नि जातिलभ्यते तत्कथमुक्तं प्रातिपदिकादिति वाच्यम् तत्तेनेत्यनेकमित्वाच्चेति
भावेन वृत्तिपदप्रीनमात्रक्रियते गणे च तु प्रातिपदिकाद्धात्वर्थे शपाद पूर्वत्रासिद्धीयइति न च पदस्थले पाययोर्देशत्वेस्येव सिद्धाति
नन पापदसंज्ञायाम् अत्रैणाविकत्वेन कयमपूर्वत्रासिद्धेन स्थानिवदिति निषेधइति वाच्यम् साक्षान्परत्वस्यात्रैपादिकत्वेस्येव सिद्धातिन नपाद्य

प्रे॰ दी॰ प्रदत्वकारकपरस्य रयापूर्वत्वासिद्धीयलोपप्रतिवन्धकस्य स्थानिवत्त्वस्यानेन निषेधात् तन्न दर्शनाह लोऽणग्रहणनियमार्थमिति सूत्रे भाष्येन
४५ हि पदान्ताः पदेशाः सन्तोऽस्त्येव पाठउपलम्भनेन व्यापितदृष्टे तन्नैवमनुवाद्य मास्तिकेनेहनेद्रतिमदर्शितं तन्नेनाद्यपस्यालः सुमवाद्रलोऽप्र
दर्शनाद्वापद्राहलोनसतीतिगम्यतेइत्यभिप्रायेणेह हलोऽणग्रहणमित्युक्तम ननसुध्युपास्यइत्यादौ पदान्तस्य हलोपदर्शनावर्णे दर्शनादिदं
मसंगतमितिवाच्यम प्रकृतकार्यभाजोनसतीतितदर्था नञणोपगृह्यस्येति सत्रेऽणग्रहप्रत्याहारः शर्वणान परेण कृतएतन्न पराभावात्
न हि पदान्तानामेवावस्यानेऽनुनासिको विधीयतइत्यभिप्रायेणेह पदान्तामित्युक्तमस्तु तवादेः प्रामाणिकत्वेऽनुनासिकयोग्यस्य परस्या।
यणः सम्भवादिदं समं गतमेवस्यान्न सुध्युपास्यइत्यादौ नु यणोऽनुनासिकप्रकृतियोग्यत्वाभावेन नन्तत्वे बाधकाभावात् अत्रैवगमका
न रमाह मोमगोदनीतिनत्रत्यवर्तिकेनकथमेवावहलनमतआह अशोन्यत्रेमि एतन्निमित्तकार्यस्य कार्यिणोऽभावादित्यर्थः आसिन्न
र्थेन दृष्टिमथ्यारथ्यानभाष्यविरोधइत्यत आह न ह्यन्यत्रेत्यादि अत एव प्रकृतसूत्रेऽणग्रहणस्य प्रयोजनाभावादेव वाक्यसंस्कारपक्षपर्य
इति पदद्वयस्मिन्नतेसर्वकार्यायगपुमपत्यासिनत्यापियेनकमेणवर्णाश्चवर्णान्तरेनेवकमेणान्तरङ्गत्वात्कृतसंस्कारः कार्यदृश्यत्रनपदा
नोस्त्रत्रस्थंकानिमित्तिकौसत्यत्रपदान्तग्रहणप्रयोजनप्रतिपादनपरमाष्यमेवमानं मणीभाषालस्थमिति अनुवादेपिपरीभाषामा।
वृत्तेः प्रवृत्तिकार्थभाष्यसम्मतिमाह अत एवेति रेफस्यावयववत्वस्वीकारादेवनत्वाधस्येतिअवंयवसाह शेषस्य धातोः धातोरवयवस्यावर्णवि
वीधकशाद्रेऽन्यपतिपत्तिविषयत्वन्तथा अस्यावृद्धिगणादिश द्ववोघात्वम अन्यथासाह प्रणापर्यवसाने हलन्तचेतिनत्रह्यघुक्तोयनिर्देशः
कथंहि नामैकोहलन्तः स्यान्न अन्यस्याप्यइत्युक्तं अत्रकेचित् अन्यस्याप्यइति अन्यन्तमेरमनयोदेशीयत्तिरिति एकवाक्यतयोऽस्वाक्योच ४५

श्री
भा॰ ए॰
टी॰
१०७

धर्मनिष्ठायामेव सन्निपातं दर्शयति प्रवृत्तिलक्षणे काम्ये धर्मे यदा पुंसो निष्ठा भवति तदा पुमान्यदा गृ-
हाश्रम एवासक्तस्तिष्ठेत् अनु पश्चात् स्वधर्मे च नित्यनैमित्तिके तिष्ठेत्तदापि सन्निपातः हि यस्मात्
काम्यधर्मगृहासक्ति स्वधर्माः रजस्तमःसत्वमया इत्यर्थः तदेवं मिश्रामिश्रगुणवृत्तीः प्रदर्श्येदानीं पु-
मान्येन यथा भवेदिति यदुक्तं तद्दर्शयति पुरुषमिति त्रिभिः हिंसां शत्रुमरणादिकमाशास्य यो भजे-
त्तं तामसं विद्यात् एतैर्गुणैरेवं सतो भवतीति तात्पर्यार्थः ननु तवापि गुणवशेन कर्तृत्वाविशेषात्

प्रवृत्तिलक्षणे निष्ठा पुमान्यर्हि गृहाश्रमे स्वधर्मे चानुतिष्ठेत गुणानां समितिर्हि सा ८ पुरुषं
सत्वसंयुक्तमनुमीयाच्छमादिभिः कामादिभि रजोयुक्तं क्रोधाद्यैस्तमसायुतं ९ यदा भजति मां
भक्त्या निरपेक्षः स्वकर्मभिः तं सत्वप्रकृतिं विद्यात्पुरुषं स्त्रियमेव वा १० यदा आशिष आशास्य
मां भजेत स्वकर्मभिः तं रजःप्रकृतिं विद्याद्धिंसामाशास्य तामसं ११ सत्वं रजस्तम इति गुणा जी-
वस्यैव मे चित्तजा यैस्तु भूतानां सज्जमानो निबध्यते १२

केन विशेषेण त्वं सेव्यो जीवश्च सेवक इति नियमः यतो मां भजेत तत्तिवरं वा रमुच्यते तत्राह सत्वमिति जी-
वस्यैव न मे कुतः यतः चित्तजाः जीवोपाधौ चित्ते जाताः अतो यैः स एव बध्यते कीदृशः भूतानां देहरू-
पाणामन्येषां च स्वाध्यासज्जमानः अहं त्वनासज्जमानो गुणनियन्तृत्वेन सृष्ट्यादिकर्त्तापि नित्यमुक्त
एवेत्यतो महान्विशेष इति भावः यद्वा भूतानामपञ्चीकृतानां यत्कार्यं भूतं चित्तं तज्जन्यमयं हि सोऽध्यासनः

२८ ॥ ततः प्रथममेवाग्रे शरशक्त्यृष्टिभिः ॥ व
वर्षुस्तद्धतामर्षीस्तां देवीममरारयः ॥ २९ ॥ सा च ता
न् प्रहितांस्तान् वाणान् शूलशक्तिपरश्वधान् ॥
खड्गगपोथितांश्चारीन् कुर्वती व्यचरत्तदा ॥
चिच्छेद लीलया ॥ ध्मातधनुर्मुक्तैर्महेषुभिः ॥ ३० ॥
तस्याग्रतस्तथा काली शूलपातविदारितान् ॥
खड्गगपोथितांश्चारीन् कुर्वती व्यचरत्तदा ॥ ३१
कमंडलुजलाक्षेपहतवीर्यान् हतौजसः ब्रह्मा
णी चाकरोच्छत्रून् येन येन स्म धावती ॥ ३२ ॥ माहे
श्वरी त्रिशूलेन तथा चक्रेण वैष्णवी दैत्यान् ज
घान कौमारी तथा शक्त्यातिकोपना ॥ ३३ ॥ ऐं

द्री कुलिशपातेन शतशो दैत्यदानवाः॥ पेतुर्विदारि
ताः पृथ्व्यां रुधिरौघप्रवर्षिणः॥३४॥ तुंडप्रहारवि
ध्वंस्ता दंष्ट्राग्रक्षतवक्षसः॥ वाराहमूर्त्यान्यपतंश्च तं
क्रेण च विदारिताः॥३५॥ नखैर्विदारितांश्चान्यान्भक्ष
यंती महासुरान्॥ नारसिंही चचाराजौ नादापूर्णदि
गंतरा॥३६॥ चंडाट्टहासैरसुराः शिवदूत्यभिदूषिताः पे
तुः पृथ्व्यां पतितांस्तांश्च खादाथ सा तदा॥३७॥ इति
मातृगणं क्रुद्धं मर्दयंतं महासुरान्॥ दृष्ट्वाभ्युपाये
र्विविधैर्नेशुर्देवारिसैनिकाः॥३८॥ पलायनपरान्
दृष्ट्वा दैत्यान्मातृगणार्दितान्॥ योद्धुमभ्याययौ
क्रुद्धो रक्त[illegible]बिंदुर्यदासृ

जगतिपूज्यत्वरोमरपुंकु
लैः॥मतिसुरूपवलैर
पिपोरुपिगः॥सचहोरोद
वेनरघुनंदनः॥नविधि
नाविहितंकृतमन्यथा८

शोध्यंपुरएवं दिनेशात्त्रिगते विलोमं ५८ भावोवासहैव खेटाप्रसहितंद्व्यं च तद्दृक्रिद्धिदं सौम्यैर्वा निजनाथ पाकविषये नाप्नोन्यपाप्सात्तयोः ५९
पुरुषेधीर्यसमान्वितेव कुध्यते चिंसंविलासंस्कुरवे हानिस्याद्दलवीर्जितेच निखिलान्येवं विचिंत्यानि वो ६० स्वेशानि तस्य सहमस्य वलवाः
विनिघ्नाप्तियोदृषेन खखवह्निहृता भवति तत्प्राप्तिहेतु किशमानि दिने येद्रातद्दशास्तद संफलदायिकस्य ६१ [illegible] हमाति त्र्यपत्रि
कालं वलम् सूतो वर्षविलग्नवेशासमये पाकस्य कालोद्भवं ज्ञेयं तत्त्रिविधं वलं सुमतिमान वर्षेप्रपाके श्रयेः तद्वीर्यं [illegible] पि विरुप
प्रपस्य वलेवाद्यं हि ज्ञो निर्दिशयः खेटः सवलो वद्वेशाशासमये सूतो दृष्टा यातपा ६२ सर्वातस्य दशाप्रभचिकाप्यिता सू [illegible] र्येवान्
वर्षेनष्टवलो दशाप्रनिपतन्मेध्यातदीयादशा प्राप्तते फलवर्जिता च सफला मध्योहि सम्यक् दशा ज्ञेया व्यस्तफलं [illegible] वदानिजवले
र्वस्तेवुधैर्निश्चितं ६३ सूतोयः सवलो दशासविवलोमध्योवद्वेशोप्यदा सर्वार्द्धसफला दशापरदले प्रोक्ता बुधै [illegible] निःस्फला विधज्ञे धेः
पावलपर्ययोतत्रं दिनवत्वसंसंप्ताशासूरभिर्यौवेजन्मनिखेचरो हि सवलः पाके विवीर्यापदा ६४ वीर्याढ्यः स्वदृशास्तु [illegible] हितो वर्षेप्रसू
तौ हि येमध्यायं कथितनस्त्रिकालसमये दामु हृनः सखालो वीर्ये र्यस्त्रिविधः खेविरहितः सोनिषकृत हानिदो सौख्यं हृस [illegible] क सो
मुनिवरैर्ज्ञेयं त्रिकालोद्भवं ६५ इति त्रिकालवलम् अथ सामान्यतो वलम् केंद्रापत्रिनवेषु वित्तभगतो पूर्व मृमेस्संयुतं पापेहारहितो भवे
द्वलपुतो नास्तंगतो मार्गतः सूर्यामध्यादिने भवेद्वलयुतः शुक्रोऽपरात्रे शानेघुस्मान्ते शशिला छनोस्तसमये प्रातर्वुधा भूमिजः ६६ रात्र्यं
तेदिषणे सततं नवचरा पुंराशिगाः स्त्रीग्रहा स्त्रीराशिप्रसरादिवास्तसमये प्रोक्ता वनार्था ग्रहाः स्वेस्वे मित्रगृहेऽप्यवा स्वभवनोपातोव
लिष्ठस्वपः सामान्यंहि वलं विशेषमधुनाज्ञेयं वुधैः शास्त्रतः ६७ इति सामान्यतो वलम् अथ निर्वलत्वम् रंध्रारिव्ययगोस्तगः स्वभव
नात्सप्ताष्टमितो वक्रराः स्वोच्चाच्चास्तभगः खगं शुकिरणैर्निनोस्तगो भास्करात् योनीचांसगकुस्यपालरहितः क्रूरेसराफी खले युक्तो

वाविजितो नीत्रिभिर्गतवलो पोरा ह्युपृच्छाभ्यगः ६८ इति निर्वलत्वम् अथ नष्टवीर्यसाधनम् पापेषु नूविलोकित अर्कविजितो नीचानुगोस्तानुगो॥
८२ नष्टो सौख्यचरो धिकारहितो योवैरिषु क्षेहितः इत्ते सौ निखलांगरोगदमने दारादिसंपीडनं वैरवितविनाशं नेनिजदशाकालेऽथवा वे पुनः
६९ नष्टो हुस्वपतीति यो ऽथ स न स्तत्वकूनेत्ररुक्रु छशीसौख्यार्थहृतपहृत कुजश्चलघुताकृतविस्मृति नाशाकृतसौख्यार्थछयकृत
सूर्यो त्रासचिवोभोगार्थहानिर्गुरुः भृतसोभीतिकरः शनिः खलु नरा वर्षेषु पाकेसदा ७० इति नष्टवीर्यम् वीजं चांद्रमसं वलं निगदितं
सर्वत्र कार्येषु धैतत्कुलस्वधियाविमप्यपिनिपतं नैर्वल्यमत्रोच्यते स्वर्क्षात्सप्तगतः स्वनीचभगवतो नीचेषु शालोष्मु मोपुष्टे त्वा
साहितो पुतः खलखगे नष्टे अशालोस्तनः ७१ तुलांत्येद्दले वल्लिका येचनष्टस्तमो वरेंक्रपष्ट पिनो हादशांशो: विधु [illegible] स्वैरिद
ष्यासमेतो विनष्टस्त्व सौतैर्विमुक्तो वलाढ्य ७२ इति चंद्रनिर्वलत्वम् अथ दशाक्रमानयनम् सांगेषु खेटेषु लक [illegible] पाहीनस्तदं
शात्तप्रथमं विलिख्य ततोधिकांशान्खचरान्सर्वाणमेवमेवत्स्पष्टदशाक्रमोयां ७३ आद्यो पांत्याष्टो [illegible] वांशकेको नाशा
वाणां गाग्नयः पादयु ७४ वस्वाद्याष्टो निघ्नकस्तेन निघ्नाः हीनांशास्वाः स्याद्दशाब्दपूर्वा ७५ पादान्वितैः पंचशरागनि व्रसैहतानिजांशाग्र
हहीनकैवैः संभाजितास्यात्खलखेचराणां दशास्फुटा वर्षमसोखिलानां ७६ अदुद्धामा पोगेन दशाग्रहाणां भ क्रादि [illegible] निहिताः
फलेन अदुद्धांशकास्त्वंतरजा दशास्यात्दिनादिकापाक दशाक्रमेण ७७ तुल्यालवाद्ये यदि खेट मृत्यो स्यातालखो यो वलवांस्तद
यः वीर्यसाम्ये यो ऽल्पजवः स पूर्वज्ञेयो दशायाक्रममर्षामन पूर्वकाम्ब ७ एवमत्र ७८ वीर्यसमाने तनु [illegible] तदा लग्नमखे
टयोऽस्ते न वस्याऽल्पमक्रि खलु पूर्वकोसौ ज्ञेयो ग्रहज्ञैर्ग्रहयामार्गे ७९ अंतर्दशोपदशा खगानां साध्याव [illegible] नान्तेन॥
वंदति केचिद्ग्रहपूर्वकोसौ ज्ञेयो ग्रहज्ञैर्ग्रह मत्तभागे दशाक्रमावामन पूर्वकाम्ब ८० इति दशाक्रमः अथ [illegible] लम् गजाश्चला

कौ० टी० तस्य दंडस्य ई योपदेशः यतु प्रभुणां करयोरीशः त्रिपांसां गदं ड क इति भेसक्रोशानां लक्ष्योपधः तस्मिन्परे आहु[...]इति पतंजलयोपस्मिन्नमस्का
म० पृ० र्येत्याहिति पतंजलिः मार्तंड इति केचित्सवर्णे दीर्घमेवाः आमार्तंड मासाद् विश्वो मार्तंडो व्रतं परमार्तंड माभ[...]रिसादि प्रयोगास्ते[...]र्कलाः प्रोती
७ कृपोरिति अकारस्य ओत्वोपमोश्चैव च समासे स्थितो त्यामि: दं प्रवर्तते तेनेह न वृ[...]सुतोपृव्रणस्ते इत्यमनकशवृं व्याचष्टे ध्वनेरिति अनुकरणस्येतिप
रिस्फुटाकारादिवर्णे स्येत्यर्थः तस्य चानुकरणत्वं किंचित्साम्येन बोध्यं यतु प्राचीनं अनं किं दकारं तेमाभूत् पद्धाख्यात्यातं दकारं तदिति रूपं तरोपद[...]णार्थं च
तुक् महत् इमादिरपीति तन्निःसारं अतत् इति प्रमेस्यपदांतं मुतरूस्य च निरालंवनत्वात् पञ्चव्याचक्षे अनो गुण इत्यतो ऽत इत्यनुवर्त्य प्रप्त्यूपधिकारो[...]णास्मि
द्धमिति प्रश्नः यद्राजयत्ववशाद्दांतत्वं तदापि स्यात्पुनरद्भुतानां तत्सविवरणं त्रेमुनरम्मिति तच्चिंत्यं जश्त्वप्राप्तस्यासिद्धत्वेन परत्वस्य प्रवर्तते नान्येदि[...]सेतिनि
येयेपरत परदितीति उदाहरणस्यासंबद्धत्वापत्तेश्च तत्र हि मदुत्कृशीत्या प्राप्तिरेव नास्ति दांतत्वो[...]ते नानुकार्यानुकरणयोरभेदविवक्षया विभक्त्य[...]नगा
विसयवमाहेति वदपरत्वाज्जश्त्वं नेति ग्रंथोपि प्रत्युक्तः उत्तरग्रंथपरोधात् जश्त्वप्राप्तस्यासिद्धत्वपापरस्पेपि ऐवबाधाच्च तनुतदपि निस्यं तथा च कथं[...]विर
हे ण प्रयोग इति चेन्न अलौकिकं प्रक्रियावाक्यमिदमिति स्वपमेवाख्यानत्वात् संहितायाः अविवक्षायां तत्संभवाच्चेतिदिक् अकः सवर्णे अच्च परइति[...]दि
त अण मिथ्याद्दिवन्नत्वमात्रिस्य नाकलावितिसत्रं प्रत्याख्यायते तरेसुचीतिनानुवर्तनीयं अकोदिदीर्घ इत्येव सुवच वर्णे द्वयं द्विमात्रमिति यतु प्राचा मार[...]यानं
दीर्घप्राप्ते हृस्वस्य कारः लृकारश्च विधीयते इत्येतत् द्राख्यकेयटादि वि[...]दु पेस्वं एङः पदांतादति ङसिङः सोश्चेत्यस्यारंभाद स्य पदांतविषयत्वेन[...]तेउन
एर्थ पदंतादिति स्पष्टार्थमिहैव कृतं सर्वत्र विभाषागोः यद्यपीह छंदसीति[...]कृतं न तथापि यजुष्युरइत्यादिप्रत्र मा छंद स्येवेदमिति संभाव्येत अतः सर्वे[...]लुकं
लोके वेदे चेति इहेङि त्यनुवर्त्य एङं न स्य गो रिति व्याख्येयं तेनेह न चित्रग्व अग्रमिति[...]पटोकस्येङोग्रहणान्नेह हे चित्रगो अग्रमिति प्रकृतिभाव इति प्रकृत्यांतःपा
दं इति सत्रात्प्रकृत्येत्यनुवर्तते यद्यपीको गुणवृद्धीति सत्रेनांतः पादमिति पाठः स्थितः[...]भाष्येप्येवं तथापि लाक्षणिकस्येतिसत्रे हृस्वश्चेति चकारेण प्रकृत्येत्यनुकृ
ष्यत इति भाष्यदर्शनात् प्रकृत्यांतःपादमिति पाठोपि साधुरेवेति पाठे तु सर्वत्रेति सत्रे लोप[...]मेव विकल्पनादित्यवधेयं अवङ् स्फोटायनस्य अत्राप एङं त हृस्वः
स्य गोरिति व्याख्येयं अग्रमिति तत्रापि तु सुचितं विभाषानुवृत्तेः स्फोटायनग्रहणं पूजार्थं गवीति[...]णवे इति प्रत्युदाहृतं तत्र लस्य वङिः अनो गुणे इति पररू ७

तिसूत्रे राजेः ह्यपग्राजिग्रहणमिह स्वापकमिति नत्वेन टयुकं फणादिना राजिना साहचर्यात् तथाभूतस्यैव बत्वार्थं तथा भ्राजिग्रहणस्योपलक्षणत्वादिति चेन्न विभ्राट्
विभ्राजिति रूपद्वयं हि स्यात् तच्च वृश्चादिसूत्रे राजृ इति पठित्वा मुख्यं एकस्य भ्राजतेः सकारस्य प्रागपि वकुंशकात्वात् भ्राजिति भ्राजभासेति विकल्पस्य बाध
निकतया अकारस्यानुमनेपदं मात्र फलकृतया वस्थानत्वेन तस्यानेकारस्य तु पठत्वाच्च तस्मात्सीरदेवोक्तं स्वापकं सम्यगेव प्रेक्ष्य इति एवं साहचर्यादे क्षोपन
यपमेव ग्रहणे तेन एयन्तादिभ्यः कोस्य पिपरत्वपमेव न तु वृद्धिः प्रेष्यगतः प्रवत्सतर ऋतकाम्ला पानुसारिलो वत्सरशब्दमपि पठित्वा वत्सरे देयमृणं वत्सरार्णमि
त्युदाहरंति अपरे तु वत्सशब्दमपि पठंति तिन्नसर्वं भाष्यविरुद्धं अंतादिवच्च इह एकपूर्वयोरित्यनुवर्तते यथासंख्यं चेत्यभिप्रेत्याह पूर्वस्यांतवदिति स्यानिवत्सूत्रे
लोवगतार्थमिदं न वालिविधर्थमिति भ्रमितव्यं अस्याप्यलिविधानानिवृत्त्यात् अमया अपजेइंदुमिस्मत्रसवर्णदीर्घोपतेः तथा च वार्तिकं नवा अनताद्धया तिदेशा
दिति न विसर्ग इति एतच्च वृत्तवार्त्तइमारावपि तुल्यं अत्र च कार्यकालपक्षे वहिरंगस्यासिद्धत्वमपि वा ॐ न वनाजानंतर्ये वहिष्टु इति निषेधः पत्रांतरंगे वहिरंगे
वाचोएनंतर्यंतत्रेति हर इतपक्षे तत्रासावपि पत्रपष्ठ्या त्वमवर्तमाने अत्र च आनंतर्यमिति कैपरमते निषेधाप्रवृत्तेः वहूपेक्षत्वेन वहिरंगाप्यांवृद्धौ आनंतर्यस
सर्ग त्वेपि पष्ठ्यात्मवर्तमाने विसर्जेन र भावात् उपसर्गेलोतिपत क्रियापतत्ता: प्राद्यपत्तं प्रत्येवगत्सुपैसंज्ञा इस्युक्तत्वादिति भावः प्रार्थमोयतीति शरो चीतिह्वित्वनिषेधः प्रेमतइ
ति राजदीसौवं पनार्थसुपरस्मैपदी राजतेकं पत इति प्राचः प्रमाद एव एङोडि स्येवसिद्धे पररूपग्रहणमुत्तरार्थं रूपग्रहणं चिंत्यप्रयोजनं एङि पाइत्येव सिद्धे यथामि
पूर्वइति नियोगोवधारणमिति यदाह अनवत्स्योपदारशः पररूपस्य गोचरः एवस्तु विषयोवहेः नियमे यंपरा भवेत् एतेन नियोजनै नियोगो व्यापार इति व्याख्या
नं पराणत्वम् पदैव पूर्वं न्वत्तने शरीरं मममेव जन्मांतरपातकानामित्यादि प्रयोग विरोधात् उदाहृतं वृत्तिश्लोक विरोधात् लङः शाकटायनस्यैव तयस्त पर्कर्मकस्ये
वइत्यादि सोत्र प्रयोगविरोधाच्च यत्तु श्लोक वार्तिकमिदमित्याहुस्तदुर्भसात् शकंध्वादिष्विति शकंध्वादि विषयेन तस्सिद्धनुगुणं परस्पर्यं वाच्यमित्यर्थः अत
एवाह न च टेरिति यदित्वादिसधिकारात् दकारस्यैव वैध्येन तर्हि मनीषापतं नलिरितिनोपि धेत केचित्तु मनः पतञ्जरूपोः पृषोदरादित्वादंत्यलोपेऽकारस्ये
वपररूपमाहुः शकानां देशविशेषाणामंधुः कूपः शकंधुः कर्कणामंधुकूपः कर्कंधुः वदरीवाचीकर्कंधूशब्दो दीर्घांतः अंतरं भइत्यादिना उणादिषुव
सतेः अटतीति अटाय वाच्य च कुलस्य अटा कुलटा इंधुं कूर्ग्येत्यादिषु आम्यंगुरोष्च हलइति अप्रत्यय इधा मने [illegible] षीया हलस्य ईषा हलीषा लांग

त ि

कौ० टी० भेदे प्रमाणाभावात् पदद्वयाहुः काव्यं कलत्रं शृणु त्वं वा ॥ आचष्टाणः [illegible] क्कार् कलत्र् शृणु ॥ अद भ्रपतेरध विति नुट् [illegible] पस्तत्रये संयोगान्तलोपस्य दुर्लभत्वात् ॥ आद्यपदादह
म० प० वेक रूपार्थं एवं पूर्वमंतरंगं परं परं बहिरंगमिति ॥ अच्लोपलि लोपयोरसिद्धत्वस्य सुवचत्वात् ॥ मत [illegible] कात्तं वरिशिष्टे शुक्ले पतेः क्विपि शुक [illegible] दाहृतम्
५ वांतयोः क्विपि ऊडो दुर्वारत्वात् न चस्यानिवत्त्वं क्वौ विधिं प्रतिस्थानिवत्त्वानिषेधात् विचि लोपो [illegible] रित्यप्रसंगाच्च गिरिते श्रमपते स्तुक्विपि पणः प्रतिषेधार्थे
वचनारंभपक्षे गिरिवे ट्स्तुचितम् प्रत्याख्यानपक्षे तु [illegible] मांतएवेति दिक् इति पक्षइति पक्षद्वयस्यापि भावेऽस्थितत्वादिति भावः चत्वारि रूपाणीति पक्षद्वयं तिध
कारपकारो भयद्वित्वे उभयोः पुनर्द्वित्वे लोपविकल्पेऽन्यतरद्वित्वे तु [illegible] द्वित्वे च नव रूपाणि तथाहि [illegible] धमत्रिधा एकयं द्वियं त्रियं च एवं [illegible] द्वियं
त्रियं च [illegible] त्रिधेति न चांतरंगे द्वित्वे बहिरंगस्य यणो सिद्धत्वं त्रैपादिकेंतरंगे बहिरंगपरिभाषा न प्रवर्तत इति विसर्जनीयइति सूत्रे भा
ष्यकैयटयोर्व्य [illegible] पितत्वादिति ॥ अत्रेदं वक्तव्यं पुनर्द्वित्वमयुक्तं एकस्यां व्यक्तौ यथेकं लक्षणं सकृदेव प्रवर्तत इति एकः पूर्वपरयोरिति सूत्रे भाष्ये सिद्धांतितत्वात्
॥ अन्ययाहि त्वान [illegible] न्त्यापतेः न च गरो गरीति हलो यमां यमीति च लोपेन निर्वाहः लोपस्ये [illegible] सिद्धत्वात् कथमन्यथाहि धियं [illegible] यं चेति भवद्भुतेः संगच्छेत
किं च एवं सति सर्वस्य हि इति द्वित्वमपि पुनः पुनः प्रवर्तेत ॥ अत एव लिङ्घिपां नो रिति सूत्रे ऽनभ्यास [illegible] प्रसारण्यान्तं सवं नाद्यडं ताडूणि [illegible] चट द्वित्वाभावार्थं ना
दितित्वके पदादिभि [illegible] पूज वा यं च मा द्विरूपाणि स्त्री कुरु वा रूपानंत [illegible] इति न [illegible] अंगतेव सकार द्वित्वे नाष्टौ विसर्गे द्वित्वे [illegible] बोड्शेति तु
तु यदा श्रुतं त्रैपादिकेंतरंगे इत्यादि तद्रूपि न नार्जुरः नार्पत्य इपित्र विसर्गवा [illegible] [illegible] परत्वात् संयोगान्तलोपे यणः प्रतिषेधः
त्वेन प्रत्याख्यातत्वात्स्वयमपि तथैवानुदितत्वाच्च तस्मादिह पयोरेष्य [illegible] [illegible] पाऽप्रवृत्तये न च आव भाष्ये मयः परस्य यणो द्वि
हृतं न चैवमपि इको ऽसवर्णे इति शाकल्यस्येन रूपांतरमस्त्विति वाच्यं समा [illegible] [illegible] समानिषेधइति वाच्यं भाष्ये निस्य ग्रहणसा
यपोतरं मुनीनां प्रामाण्यात् तन्निरूपणेऽपि दुर्लभः सुद्युपास्येत्यादेः प्राप्तः [illegible] णाद्देति दूर्व रूपापत्तेरिति चेन्न संप्रसा
ग्रहणमिति वार्तिकोक्तेः संप्रसारणस्यानिकस्यानयान्त्वात्र [illegible] [illegible] प्रस्यायेपरत एव न स
तिन्यायेन एरनेकाच इति ॥ ओः सुपीति च सत्रद्वयेन सा [illegible] [illegible] नेसा [illegible]

रान्‌नाप्यादेशानि मितेवैयाकरणइत्यत्रऐकारस्यऽआदेश...
त्वविसानादैचोः सिद्धमिति वार्तिकं व्याख्यातं न पदांतद्विर्व... ...वाः तमाच येरस्व
इति लोपो न स्थानिवत्वात्‌ न च न पदांतेति निषेधः इह विधेयस्य... ...स्यानेवि यानीति याख्याने तु नेति सि
तिह रद्‌ नमते तं तर्हि सुपापरत्वात्‌ न चेष्टवदीत्यति दिष्टेनलिवि... ...त्वात्‌ न च परस्मिन्स्वणं वर्णाश्रयत्वादि ति
उ दौ चेतियलोपादय ऽआदिशद्ग्राह्याः वरे इति तु वरेयो जादेः सन... ...सह विवक्षाभावे विनिपातनात्‌ हुं हुः समम
दाहरणानि पदांते कानि संति को सः द्विर्वचने सुड्ढ्युपास्यः वरेपापाव... ...तो लोपः पलोपः सचातो लोपः इति चैत्राकार
मेनस्थानिवत्त्वप्लो... र्वर्तंडं. तान् त्ति च ऽअतो लोपः पलोपः ऽअल्लोपः स्थानि... आन्तो लोपः पलोपः न च पुनरालोपः पूर्वकः चिर्णं
स्थायेन ऽआलोपस्यासिद्धत्वात्‌ स्थानिवद्भावाच्च स्वरे त्रिकीर्षकः सनोतो लोपः दितीति ककारे ककारस्योदात्तत्वेन स्थानिवत्त्व सवर्णानुस्वारयोः शिणादे
सिंघंति दीर्घ ... ः नशिसग्धिश्च मे ऽप्रदनं ग्धिः ऽप्रदेः त्ति निवहुलं छंदसीति घस्लादेशः घसिभसोर्हलि चेत्सुपधालोपः ...सीति स लोपः धा
त्वं घस्य जस्त्वं ... इति सत्रासदस्यानुवर्तमाने समानस्य छंदस्यमूर्द्धप्रभत्युदर्केष्विति सः ... वरि जत्वतुः संयोगांतस्य तुद्दंतसति ऽअल्लोन्त्यस...
वयेतिभावः यद्यपि विशेषणेन तदंतविधिर्लाभात्संयोगस्येत्येव सूत्रयितुमुचितम्‌ तथापि प्रत्येकं संयोगसंज्ञेति पक्षे दृषत्करोत्यादौ लोपं वारयितुं संयो
गावंतो यस्येति द्विवचनांतेन समासस्ताभाष्यमंतग्रहणं वृत्तौ हि उपसर्जनानामेकत्वसंख्योत्सर्गिकी द्वित्वादिकं तु पत्नलभ्यमितिभाष्ये स्थितम्‌ यण
इति वाचनिकं यद्वा वाच्यो व्याख्येयः व्याख्या च हे धा ऽअलो ऽअलीयतो ऽअल्ग्रहणमपकृष्य ऽअलएव लोपो विधीयते इति ऽअंतरंगे लोपे कर्तव्ये बहिरंगस्य यणो
ऽसिद्धत्वात्‌ न च वाही ऽअसिद्धपरिभाषा त्रिपादीस्थत्वेनासिद्धमंतरंगलोपं न पश्यतीति वाच्यं कार्यकालपक्षाभ्युपगमात्‌ न च नाजानंतर्ये बहिष्ट्वप्रकॢ
प्तिरिति निषेधः तस्यानित्यत्वादुत्तरकालप्रवृत्ते जानंतर्याभावाच्च तथा च वार्तिकं संयोगांतस्य लोपे यणः प्रतिषेधः न वा ऽअलो लोपात्‌ बहिरंगलक्षणत्वादि
तियद्योद्देशपक्षे ऽआद्यं वार्तिकद्वयं तत्तीयं तु कार्यकालपक्षे इति विवेकः यत्वादेः वार्तिककृतो वचनं प्रत्याख्यानप्रकारद्वयं तु भाष्यकृत इति तात्पर्यं मत

इतिवा